

Sosiaalisen tuen merkitys parisuhteessa seksuaalista väkivaltaa kokeneelle naiselle

Soile Saukkonen
Pro gradu –tutkielma
Sosiaalityön maisteriohjelma
Lapin yliopisto
Kevät 2016

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Sosiaalisen tuen merkitys parisuhteessa seksuaalista väkivaltaa kokeneelle naiselle

Tekijä: Soile Saukkonen

Koulutusohjelma/oppiaine: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta/ Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu –työ X Sivulaudaturtyö___ Licensiaatintyö___

Sivumäärä: 76

Vuosi: 2016

Tiivistelmä:

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää sosiaalisen tuen merkitys parisuhteessa seksuaalista väkivaltaa kokeneelle naiselle. Tutkimus tuo tietoa seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa kokeneiden naisten sosiaalisen tuen kokemuksista ja tarpeesta väkivaltaisessa elämäntilanteessa. Parisuhdeväkivalta on suhteellisen muuttumaton ilmiö Suomessa ja sitä esiintyy kaikissa sosiaaliluokissa ja kulttuureissa. Se on yhteiskuntaa koskettava merkittävä sosiaalinen ongelma johon tulee puuttua. Naisiin kohdistuvaan väkivaltaan on kiinnitetty kansainvälisesti huomiota, mutta seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa on tutkittu vähän.

Tutkimus on laadullinen ja narratiivinen. Aineistona on viiden seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa kokeneen naisen kirjoittamat tarinat. Useat parisuhdeväkivallan uhreja auttavat palveluntuottajat välittivät kirjoituspyyntöä parisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille. Tarinat välittävät naisten omaa tapaa antaa asioille merkityksiä. Tutkimuskysymyksiin vastataan luomalla naisten tarinoista tulkinnallinen kuvaus parisuhteessa tapahtuvan seksuaalisen väkivallan ja sosiaalisen tuen kokemusten, teoreettisen ja käsitteellisen pohdinnan ja narratiivisen analyysin kautta.

Tutkimuksessa kuvataan aineiston naisten kokemuksia parisuhdeväkivallasta sekä väkivallan seurauksia uhrille. Seksuaaliseen väkivaltaa liittyy aina myös henkinen ja emotionaalinen väkivalta. Väkivallan seuraukset ovat moninaisia: syyllisyys, häpeä, pelko, luottamuksen menettäminen, yksinäisyys, voimattomuus, itsetuhoisuus. Tutkimuksen tulokset esitetään sosiaalisen tuen narratiiveina: tunnistaminen ja puheeksi otto, informatiivinen tuki, juridinen interventio ja traumasta selviytyminen. Parisuhdeväkivallasta ei haluta kertoa ulkopuolisille. On tärkeää, että läheinen tai ammatti-ihminen tunnistaa ja ottaa puheeksi väkivallan. Informatiivisella tuella on suuri merkitys avun ja tuen piiriin ohjautumiselle. Juridisella interventiolla on merkitystä väkivallan ehkäisemiseen, uhrin suojaamiseen ja väkivallan pysäyttämiseen. Terveysten- ja sosiaalihuollon palvelujen merkitys korostuu traumasta selviytymisessä ja uhrin eheytyksen tukemisessa.

Avainsanat: Parisuhdeväkivalta, seksuaalinen väkivalta, sosiaalinen tuki, narratiivinen tutkimus, narratiivi

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Tutkimuksen teoreettinen ja käsitteellinen taustoitutus	3
2.1 Naisiin kohdistuva väkivalta parisuhteessa.....	3
2.2 Seksuaalinen väkivalta.....	6
2.3 Parisuhdeväkivallan seuraukset uhrille.....	9
2.4 Sosiaalinen tuki.....	10
3 Tutkimusmetodologiset valinnat.....	13
3.1 Aiheen valinta, tutkimuskysymykset ja narratiivinen lähestymistapa	13
3.2 Aineisto ja aineiston hankinta	17
3.3 Aineiston analyysi.....	24
3.4 Tutkijan rooli – oikeudet ja velvollisuudet	26
4 Sosiaalinen tuki parisuhdeväkivallan uhrille	30
4.1 Parisuhdeväkivallan narratiivit	30
4.2 Kokemuksia sosiaalisesta tuesta	39
4.3 Sosiaalisen tuen narratiivit.....	48
5 Johtopäätökset ja pohdinta	63
Lähteet	71
Liite.....	76

1 Johdanto

Parisuhdeväkivalta ja siihen liittyvä seksuaalinen väkivalta ovat koko yhteiskuntaa koskettava merkittävä sosiaalinen ongelma, joka aiheuttaa traumaattisena kokemuksena uhrille mahdollisten fyysisten vammojen ja taloudellisten menetysten lisäksi enemmän tai vähemmän inhimillistä kärsimystä. Parisuhdeväkivallasta aiheutuu yhteiskunnalle sekä välittömiä, että välillisiä kustannuksia. Ongelman ratkaisemiseen ja uhrien tukemiseen tarvitsemme kaikkien panosta: tieteellistä tutkimusta, taloudellisia resursseja, lakimuutoksia, hyvien käytäntöjen mallintamista sekä uhrille läheisten ihmisten, että työssä väkivallan uhreja kohtaavien oikeanlaista suhtautumista ilmiöön ja väkivaltaa kohdanneisiin ihmisiin. Perhe- ja parisuhdeväkivalta on jatkanut kasvuaan. Valtiovalta on nähnyt tarpeellisuutta lisääntyneeseen pari- ja perheväkivaltaan kansallisilla ohjelmilla. Hallitus laati poikkihallinnollisen naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisohjelman 2010. (Rikoksantorjunta 2013.) Parisuhdeväkivalta on myös rikos, johon yhteiskunnan tulee puuttua (Lindqvist 2009, 9).

Tarkastelen tutkimuksessani seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa naisen näkökulmasta ja kiinnostukseni kohteena on sosiaalisen tuen merkitys väkivaltaa kohdanneelle naiselle. Tarkastelen miesten naisiin kohdistamaa väkivaltaa eli heterosuhteessa tapahtuvaa seksuaalista väkivaltaa. Tutkimukseni tavoitteena on tuoda lisää tietoa parisuhdeväkivallan uhrien kokemuksista sosiaalisesta tuesta sekä tuoda esille väkivaltaa kohdanneen uhrin ääni sosiaalisen tuen merkityksestä väkivaltaa kohdanneelle. Sosiaalitutkimuksen yksi tehtävä on antaa ääni sellaisille ihmisille tai ihmisryhmille joiden ääni, kokemukset tai väärinkäyttö eivät muutoin tule kuuluviin (Pösö 2008, 95). Tutkimus liittyy väkivaltatyön työmenetelmien kehittämiseen ja tutkimuksesta saatua tietoa voidaan hyödyntää parisuhdeväkivallan uhria auttavissa tahoissa, esimerkiksi sosiaalityössä tai rikosuhripäivystyksessä uhria tuettaessa.

Kansallisilla toimenpideohjelmilla on tavoitteena parantaa naisen asemaa. Toimenpideohjelmien tavoite on muun muassa ehkäistä väkivallan uusiutumista sekä lisätä viranomaisten ja ammattiauttajien tietoa ja osaamista uhrin auttamisessa. (Sosiaali ja terveysministeriö 2010) Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisohjelma liittyy osana Suomen sisäisen turvallisuuden (STO) ohjelmaan, jonka painopiste on turvallisuuden tukeminen. Lokakuussa 2012 voimaan tullut, niin sanottu uhridirektiivi, vahvistaa rikoksen

uhrien oikeuksia ja muun muassa painottaa erityisen haavoittuvassa asemassa olevien rikoksen uhrien oikeuksia asiantunteisiin palveluihin. Parisuhdeväkivallan uhrit voidaan määrittellä erityisen haavoittuvassa asemassa oleviksi.

Naisiin kohdistunutta väkivaltaa on tutkittu 2000 luvun alussa naisen elämänselämään ja selviytymiseen liittyen. Muun muassa Marita Husso (2003) Parisuhdeväkivalta, lyötyjen aika ja tila, Auli Oujuri (2004) Väkivalta naisen elämän varjona, tutkimus parisuhdeväkivaltaa kohdanneiden naisten elämänselämästä ja selviytymisestä sekä Leo Nyqvist (2001) Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Nyqvistin ja Ojurin tutkimukset liittyvät vuosituhannen vaihteessa Ensi- ja turvakotiliiton toteuttamiin projekteihin perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyen. Sosiaalisen tuen merkityksen näkökulmasta aiheen tutkiminen on ollut vähäistä. Auli Ojuri (2004) on väitöskirjassaan tutkinut myös ammatillisen tuen tarvetta ja avun kohtaamista. Tutkimusaineisto koostui Ensi- ja turvakotiliiton turvakotien asiakkaina olleista naisista.

Tutkimukseni keskeisiä käsitteitä ovat parisuhdeväkivalta, seksuaalinen väkivalta sekä sosiaalinen tuki. Parisuhdeväkivalta sisältyy käsitteenä laajempiin, perheväkivalta ja lähisuhdeväkivalta käsitteisiin. Perehdyn tutkimuksessani nimenomaan parisuhteessa olevien tai olleiden väliseen väkivaltaan ja tämän vuoksi käytän käsitettä parisuhdeväkivalta. Suomenkielinen sana parisuhdeväkivalta on sukupuolineutraali. Parisuhdeväkivallasta huomattava osa tapahtuu kuitenkin heterosuhteissa ja uhrina on nainen. Luvussa kaksi määrittelen tutkimukseni keskeiset käsitteet sekä avaan parisuhdeväkivallan seurauksia uhrille.

Tutkimukseni on narratiivinen ja aineistona ovat viiden naisen tarinat. Narratiivisessa tutkimuksessa huomio kohdistuu yksilön merkityksenäntoon asioille. Huomio keskittyy yksilön autenttisiin kertomuksiin, ihmisen elämän huomioimiseen hänen itsensä kokemana. Jotta ilmiöstä ja sosiaalisen tuen merkityksestä saadaan tietoa ja niitä voidaan ymmärtää, on väkivallan kohteena olevien ihmisten kerrottava kokemuksistaan omin sanoin (Martala 2011, 41). Narratiivinen tutkimus pyrkii paikalliseen, henkilökohtaiseen ja subjektiiviseen tietoon. Narratiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkijan ja tutkittavien yhteiseen merkityksen luomiseen. Luvussa kolme avaan tutkimukseni lähtökohdat ja menetelmät. Kuvaan lyhyesti myös tutkimukseen osallistuneiden viiden naisen tarinoiden sisällöt. Neljännessä luvussa jäsenän aineistossa ilmenevät narratiivit: parisuhdeväkivallan narratiivit ja sosiaalisen tuen narratiivit. Sosiaalisen tuen narratiivit olen jäsentänyt: tunnistaminen ja puheeksi otto, informatiivinen tuki, juridinen tuki sekä traumasta selviytyminen. Viimeisessä luvussa esitän tutkimukseni johtopäätökset sekä pohdintaa.

2 Tutkimuksen teoreettinen ja käsitteellinen taustoitus

2.1 Naisiin kohdistuva väkivalta parisuhteessa

Parisuhdeväkivalta sisältyy käsitteenä laajempiin, perheväkivalta ja lähisuhdeväkivalta käsitteisiin. Parisuhde käsitteenä tarkoittaa tutkimuksessani nykyistä tai entistä avo-, avio- tai seurustelusuhdetta. Käytän käsitettä parisuhdeväkivalta, koska kyseessä on puolisoon kohdistunut väkivaltatilanne ja väkivaltaan tarvitaan vain yksi ihminen (Marttala 2011, 39). Tutkimukseni on naisnäkökulmasta ja väkivalta on kohdistunut naiseen heteroparisuhteessa. Parisuhdeväkivallassa kyse on toisen alistamisesta ja nöyryyttämisestä (Keskinen 2010, 247) ja se on äärimmäistä vallankäyttöä (Lindqvist 2009, 10). Perinteisesti Suomessa on käytetty käsitettä perheväkivalta. Parisuhdeväkivalta on aina perheväkivaltaa. Vaikka väkivalta ei kohdistuisi lapsiin, lapset altistuvat väkivallalle aina, jos vanhempien/perheen aikuisten välillä on väkivaltaa. Käytän käsitettä parisuhdeväkivalta, koska tutkimuksessani en käsittele väkivaltaa lapsiin kohdentuen tai liittyen.

Parisuhdeväkivaltaa on kaikki parisuhteessa tapahtuva käyttäytyminen, joka aiheuttaa fyysistä, psyykkistä tai seksuaalista vahinkoa suhteen toiselle osapuolelle (Marttala 2011, 39). Parisuhdeväkivalta voi olla myös taloudellista tai hengellistä. Fyysistä väkivaltaa ovat esimerkiksi kuristaminen, potkiminen ja hakkaaminen. Fyysistä väkivaltaa voidaan kuvata tilastolukujen kautta, siltä osin kuin se viranomaisille on tullut tietoon. Se aiheuttaa ruhjeita ja murtumia ja voi johtaa myös kuolemaan. Henkinen väkivalta voi olla sanallista tai sanatonta. Henkistä väkivaltaa on muun muassa puolison alistaminen nimittelemällä häntä, eristämällä sosiaalisesti ystäväistä tai sukulaisista sekä pukeutumisen ja liikumisen kontrollointi. (Ojuri 2006, 17.) Henkisen väkivallan muodot ovat moninaisia ja usein vaikeasti havaittavia tai todistettavissa (Jokinen 2007, 19). Seksuaalista väkivaltaa käsittelen seuraavassa luvussa. Leo Nyqvistin (2001, 79) mukaan naisten kokemusmaailmassa eri väkivallan muotojen erottamisella ei aina ole merkitystä, esimerkiksi psyykinen tai emotionaalinen väkivalta on aina läsnä naisten väkivaltakokemuksissa. Fyysisten väkivalta tekojen ja muiden vallankäytön muotojen käytöstä rakentuu valtasuhteiden epäsymmetrisyys. Naisten väkivaltakuvauksia hallitsee psyykkisen väkivallan jatkuva läsnäolo seurauksineen. Riippumatta väkivallan muodoista, väkivallalla on aina psyykinen ulottuvuus, joka on tyypillisimmillään väkivallalla uhkaamista. (Nyqvist 2008, 152.)

Parisuhdeväkivalta on suhteellisen muuttumaton ilmiö Suomessa. Viidesosa parisuhhteissa olevista on kokenut uhkailua tai väkivaltaa nykyisessä parisuhteessaan aviopuolison taholta. Suurimmalta osin väkivalta on ollut fyysistä. Väkivallan yleisyys nykyisessä parisuhteessa on hieman vähentynyt, mutta yhä useampi, puolet naisista vastaa kokeneensa väkivaltaa entisessä parisuhteessaan. (Heiskanen 2006, 21.) Parisuhdeväkivalta on merkittävä sosiaalinen ongelma, mutta sen laajuutta on vaikea selvittää, koska se tulee huonosti ilmi tilastoissa, tutkimuksissa ja viranomaiskäytännöissä (Piispa 2011, 15). Vain osa parisuhdeväkivallasta kirjautuu rekistereihin, noin 10 prosenttia vakavimmasta väkivallasta tulee poliisin tietoon. Parisuhdeväkivalta aiheuttaa inhimillistä kärsimystä yksilötasolla. Kärsimyksen määrää ja laajuutta on vaikea hahmottaa. (Piispa 2011, 27; Ewalds 2005, 13; Husso 2003, 18.) Parisuhdeväkivallan vakavuutta Suomessa kuvaa se, että naisten väkivaltakuolemat ovat Suomessa huomattavasti yleisempiä kuin muualla Länsi-Euroopassa ja yli kaksi kertaa yleisempiä verrattaessa muihin Pohjoismaihin (Lindqvist 2009, 15). Parisuhdeväkivalta on suurelta osin yleisen syytteen alainen rikos, sen tullessa poliisin tietoon syyttäjä tekee päätöksen asian etenemisestä rikosprosessissa. Se on rikos, johon yhteiskunnan tulee puuttua (Lindqvist 2009, 9).

Kaikissa sosiaaliluokissa ja kulttuureissa esiintyy väkivaltaa. Väkivallan käyttäminen on rikos ja vastuu väkivallasta on aina väkivallan tekijällä. Väkivallalla pelotellaan, alistetaan, nöyryytetään ja vahingoitetaan. Väkivallan käyttäjä kontrolloi toista ihmistä; ajatuksia, tunteita ja käyttäytymistä. Parisuhdeväkivalta on usein jatkuvaa ja pahenevaa, väkivaltatekoja tulee olemaan tiheämmin ja teot raaistuvat. Parisuhdeväkivaltaan liittyy paljon häpeää, salailua ja vaikenemista. (Ewalds 2005, 13.) Se on äärimmäistä vallankäyttöä. Koska parisuhdeväkivalta tapahtuu läheisessä, intiimissä suhteessa, se on erityisen haa-voittavaa. (Lindqvist 2009, 10.)

Väkivalta voi jatkua erimuotoisena ja asteisena häirintänä vielä naisen erottua väkivaltaisesta puolisostaan. Harvinaisempaa on fyysisen tai seksuaalisen väkivallan jatkuminen eron jälkeen. (Piispa 2011, 17–18.) Fyysisen väkivallan loppuminen parisuhteessa ei johda siihen, että kaikki väkivalta loppuisi. Usein nöyryyttämisen ja alistamisen yritykset jatkuvat. (Keskinen 2005, 64.) Väkivalta voi jatkua eron jälkeen esimerkiksi vainoamisena. Vainoaminen on kriminalisoitu 1.1.2014 alkaen.

Parisuhdeväkivalta aiheuttaa yhteiskunnalle suuria kustannuksia, sekä välittömiä, että välillisiä. Välittömiä kustannuksia ovat terveydenhoito- ja sosiaalsektoriin liittyvät kustannukset. Välillisiä kustannuksia ovat esimerkiksi naisen työpanoksen heikkeneminen sekä

hyvinvoinnin heikentyminen. (Husso 2003, 19.) Parisuhdeväkivalta näyttäytyy sukupuolittuneena ilmiönä, väkivallan kohteena on useimmiten nainen ja tekijänä mies. Tosiasia kuitenkin on, että myös mies voi parisuhteessaan kokea väkivaltaa kumppaninsa taholta. Parisuhdeväkivalta on sukupuolineutraali ilmaisu ja tarkoittaa sitä, että tekijät ja uhri voivat olla kumpaa sukupuolta tahansa. (Ojuri 2004, 19; Ewalds 2005, 13; Nyqvist 2008, 129; Lindqvist 2009, 9.) Parisuhdeväkivaltaa esiintyy myös samaa sukupuolta olevien parisuhteissa.

Sukupuolistuneen väkivallan käsite on laajempi kuin naisiin kohdistuvan väkivallan käsite, se sisältää myös samaan sukupuoleen kohdistuvan väkivallan sekä kunniaväkivallan. Väkivaltaa tarkastellaan sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksessa yhteydessä sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja valtaan. Sukupuolistunutta väkivaltaa on alettu tutkia Suomessa 1990-luvun puolivälissä (Keskinen 2010, 243, 246.)

Naisiin kohdistuva väkivalta on käsitteenä omaksuttu Suomessa 1990 luvulla (Piispa 2004, 22). Naisiin kohdistuva väkivalta tapahtuu yleensä kotona ja tekijä on nykyinen tai entinen avo- tai aviopuoliso tai seurustelukumppani. Parisuhdeväkivallalle on tyypillistä, että teot eivät ole yksittäisiä vaan niitä on useita ja ne toistuvat. (Mt, 40.) Parisuhdeväkivallassa ei ole kyse pelkästään fyysisistä väkivallan teoista. Väkivaltatilanteet liittyvät usein hallinnan pyrkimykseen, naisen seksuaalisuuden kontrollointiin ja miehisyyden esittämiseen (Keskinen 2010, 247).

Naisiin kohdistunutta väkivaltaa on tutkittu 2000 luvun alussa naisen elämänselämään ja selviytymiseen liittyen. Keskeisiä tutkimuksia aiheesta ovat Marita Husso (2003) Parisuhdeväkivalta, lyötyjen aika ja tila, Auli Ojuri (2004) Väkivalta naisen elämän varjona, tutkimus parisuhdeväkivaltaa kohdanneiden naisten elämänselämästä ja selviytymisestä sekä Leo Nyqvist (2001) Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Nyqvistin ja Ojurin tutkimukset liittyvät vuosituhannen vaihteessa Ensi- ja turvakotiliiton toteuttamiin projekteihin perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyen. Jonkin verran seksuaalinen väkivalta tulee esille parisuhdeväkivaltaan liittyvässä tutkimuksessa, Sosiaalisen tuen merkityksen näkökulmasta aiheen tutkiminen on ollut vähäistä. Auli Ojuri (2004) on väitöskirjassaan tutkinut myös ammatillisen tuen tarvetta ja avun kohtaamista. Tutkimusaineisto koostui Ensi- ja turvakotiliiton turvakotien asiakkaina olleista naisista. Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiiridat tutkimuksessa Suvi Keskinen (2005) tutki naisia ja väkivaltatyön käytäntöjä. Nämä tutkimukset ovat merkittäviä väkivaltatyön tutkimuksen näkökulmasta

ja näin ollen myös keskeisiä lähteitä omassa tutkimuksessani. Parisuhdeväkivallan ilmenemistä, kokemuksia parisuhdeväkivallasta ja sen seurauksia on tutkittu, mutta parisuhhteissa seksuaaliseen väkivaltaan kohdentunut tutkimus on vähäistä.

Suvi Ronkaisen (2008) on tutkinut sukupuolistunutta väkivaltaa. Seksuaaliseen väkivaltaan kohdentunut tutkimus on pitkälti lapsena seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutumiseen liittyen. Näissä tutkimuksissa esille nousevat naiseuteen, äitiyteen, seksuaalisuuteen ja identiteetin uudelleen rakentamiseen liittyvät kysymykset. Lapin yliopiston professori Merja Laitinen (2004) on erittäin ansioitunut lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvässä tutkimuksessa.

Aiempaan aihepiiriin tieteelliseen tietoon perehtyminen on hyödyllistä ja ensisijaisen tärkeää, sillä uusi tieteellinen tieto rakentuu sen pohjalle, mitä asiasta jo ennestään tiedetään. Aiempi tutkimustieto toimii uuden hankitun tiedon lähtömateriaalina. On tärkeää, että tutkija kykenee arvioimaan kriittisesti kirjallisuutta, menetelmiä ja tutkimustuloksia ja muodostamaan oman käsityksensä tutkimuksen luotettavuudesta. Tutkijan tulee suhtautua kriittisesti niin omaan työhön, kuin lukemiinsa tutkimusraportteihin. (Metsämuuronen 2009, 33–34, 39.)

Pohdittaessa yhteiskunnallisia toimenpiteitä ja ohjelmia, joilla väkivaltaa pyritään ennaltaehkäisemään ja siihen puuttumaan, ovat sukupuoleen liittyvät merkitykset ja käytännöt keskeisessä asemassa. Väkivallan käsittelyn kannalta esimerkiksi poliisin, oikeuslaitoksen, sosiaali- ja terveydenhuollon käytännöillä sekä poliittishallinnollisilla toimintaohjelmilla on suuri merkitys. Myös kansainvälisesti on kiinnitetty huomiota naisiin kohdistuvaan väkivaltaan tehden siihen liittyviä toimintaohjelmia ja sopimuksia Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan Neuvoston tasolla. (Keskinen 2010, 244.)

2.2 Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalisella väkivallalla on useita muotoja; raiskaus, seksuaalinen väkisin koskettelu, pakottaminen nöyryyttäviin seksuaalisiin tekoihin tai kohteleva seksiohjelmina. Se voi olla myös halventamista ja nöyryyttämistä. Seksuaalinen väkivallan käsite on laaja, se sisältää seksuaalisen uhan ilmapiiriin lisäksi kaiken tahdonvastaisen toiminnan kiristyksestä raiskaukseen. Seksuaalinen väkivalta voi olla yksittäinen teko tai se voi olla jatkunut vuosia, jopa vuosikymmeniä parisuhteessa. Seksuaalista väkivaltaa on myös sen uhka ja

esimerkiksi seksuaalisesti halventava nimittely. Seksuaalinen väkivalta voi olla sekä fyysistä että henkistä ja fyysiseen seksuaaliseen väkivaltaan liittyy aina myös henkinen väkivalta. (Marttala 2011, 49.) Tutkimuksessani määrittelen seksuaalisen väkivallan tämän edellä mainitun käsitteen mukaisesti laajana, sisältäen tekojen lisäksi myös väkivallan uhan ja nimittelyn.

Seksuaalinen väkivalta on Suomessa kriminalisoitu. Rikoslain 20. luvussa on kuvattu seksuaalirikokset; raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen ahdistelu, lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset sekä seksuaalipalvelujen ostamiseen ja paritukseen liittyvät rikokset (Rikoslaki 2016). Lähes kaikki seksuaalirikokset ovat yleisen syyteen alaisia rikoksia. Tämä tarkoittaa sitä, että kun epäily seksuaalirikoksesta tulee poliisin tietoon, niin poliisi suorittaa esitutkinnan ja syyttäjä harkitsee syyteen nostamisesta. Näin siitä huolimatta, vaikka uhrilla ei olisi rangaistus- tai korvausvaatimuksia. Vuoden 1998 loppuun asti seksuaalirikokset olivat asianomistajarikoksia eli uhrilla oli itsellään oltava rangaistusvaatimus. Avioliiton merkitys seksuaalirikoksissa poistui Suomen lainsäädännöstä vuonna 1994. Tätä ennen seksuaalinen väkivalta, esimerkiksi aviopuolison raiskaus ei ollut rikos. Puolison tekemä pahoinpitely yksityisellä paikalla oli asianomistajarikos vuoteen 1995 asti. (Silver 2003, 23–24.) Parisuhdeväkivallassa ja seksuaalisessa väkivallassa on lähtökohtaisesti siis kyse rikoksesta, joka on yleisen syyteen alainen. Nämä lakimuutokset ovat seurausta yhteiskunnan kulttuurisesta muutoksesta suhtautumisessa väkivaltaan, itsemääräämisoikeus omaan kehoon on myös avo- ja avioliitossa.

Seksuaalinen väkivalta liittyy parisuhteessa usein muihin pahoinpitelyn muotoihin. Väkivaltatilanne voi päättyä raiskaukseen tai pahoinpitelyn päätteeksi väkivallantekijä voi pakottaa seksiin ja yhdyntään tai vaatia sitä sovinnon merkiksi. (Marttala 2011, 49.) Seksuaalisessa väkivallassa on kyse seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaamisesta painostaen, pakottaen tai fyysistä väkivaltaa käyttäen. (Ronkainen 2008, 44.)

Nyqvistin (2008, 132.) mukaan seksuaalisen väkivallan määrittelemisen tiettyinä tekoina on pulmallista. Tekojen määrittely johtaa siihen, että ellei käyttäytyminen sijoitu näihin määriteltyihin kategorioihin, muotoutuu käsitys, että seksuaalista väkivaltaa ei parisuhteessa esiinny. Naisten seksuaaliselle väkivallalle antamien merkitysten ymmärtämisen mahdollistamiseksi on tärkeää antaa seksuaaliselle väkivallalle laajempi kuva kuin yksittäiset seksuaaliset väkivallan teot.

Väkivallan ja kontrolloinnin yhteys kertoo väkivallan dynamiikasta. Kontrollin, verbaalisen alistamisen ja suoran väkivallan muodot vaihtelevat niin parisuhdeväkivallassa yleensä kuin myös seksuaalisessa väkivallassa. (Nyqvist 2008, 151–152.) Seksuaalinen väkivalta haavoittaa psyykkisesti, emotionaalisesti ja toisinaan myös fyysisesti. Kaikkein satuttavinta on läheisen tekemä väkivalta.

Seksuaalinen väkivalta parisuhteessa on traumaattinen kokemus uhrille. Väkivalta aiheuttaa pelkoa, turvattomuutta sekä avuttomuutta ja tilanne on usein ennustamaton eikä ole uhrin kontrolloitavissa. Parisuhdeväkivallassa traumatisoituminen on seurausta useista kertaautuvista tai kasautuvista väkivallan teoista. Tutkimusaiheena traumaattiset elämäkokemukset ovat haastavia. Teoreettis-metodologisten sitoumusten valinta vaatii tutkijalta kykyä sensitiiviseen otteeseen. Tutkijan on ajateltava ratkaisuisaan ensisijaisesti kohteena olevaa ilmiötä, tutkimuksensa informantteja sekä sitä miten he kykenevät tuottamaan tietoa tapahtumista. (Laitinen, Merja & Uusitalo, Tuula 2008: 106–107.)

Seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa on tutkittu vuonna 1997 ja 2005 tehdyissä naisuhritutkimuksissa. Tutkimuksen mukaan naisista noin viisi prosenttia on kokenut seksuaalista väkivaltaa nykyisessä parisuhteessa. Entisessä parisuhteessa seksuaalista väkivaltaa on kokenut noin 18 prosenttia. (Heiskanen 2006, 21.) Kynnys avo- tai aviopuolison tekemästä seksuaalisen väkivallan ilmoittamisesta poliisille tai kertomisesta ystävälle on korkea. Kulttuurinen kuva raiskauksesta on vieraan miehen tekemä niin sanottu puskaraiskaus, ulkona pimeällä tapahtuva yllättävä hyökkäys. Tämän vuoksi puskaraiskauksesta ilmoitetaan todennäköisemmin poliisille kuin oman puolison tai seurustelukumppanin tekemästä raiskauksesta. (Riski 2009, 11; Keskinen 2010, 247.)

Seksuaalisen väkivallan tunnistaminen on haasteellista. Parisuhdeväkivaltaa ja erityisesti seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa ei ole helppo ottaa puheeksi ulkopuolisen kanssa, aihe on arka. Näin ollen väkivalta voi olla jatkunut pitkään, ennen kuin se tulee läheiselle tai ammattilaiselle tiedoksi. Aina uhri itsekään ei osaa tunnistaa seksuaalista väkivaltaa. Työssäni Rikosuhripäivystyksen toiminnanohjaajana kohtaan lähes viikoittain, ajoittain useitakin kertoja viikossa parisuhdeväkivaltaa kokeneita naisia. Keskustellessamme asiakkaan kanssa seksuaalisesta väkivallasta, kuten muistakin väkivallan muotojen ilmene- misestä, olen havainnut, että aika usein parisuhdeväkivaltaan liittyy myös seksuaalista väkivaltaa.

2.3 Parisuhdeväkivallan seuraukset uhrille

Parisuhdeväkivaltaa käsiteltäessä on syytä tuoda esille myös sen aiheuttamat seuraukset uhrille. Läheisen ihmisen väkivallantekojen kohteeksi joutuminen on erityisen haavoittavaa (Keskinen 2010, 246; Lindqvist 2009, 10). Seurauksiin vaikuttavat muun muassa väkivallan muoto ja kesto. Väkivallasta seuraa fyysistä ja henkistä kärsimystä, sekä sosiaalisia, terveydellisiä ja taloudellisia vaikutuksia. (Lindqvist 2009, 10; Ojuri 2006, 18). Väkivaltaisessa parisuhteessa elämisen seurauksena rakentuu pelko. Valtasuhteet lukkiutuvat ja seurauksena on usein myöntövyys ja voimattomuus. Pelko valtaa ajatukset ja vie voimat, se lamaannuttaa ja tekee riippuvaiseksi. Joskus pieninä hetkinä voi vastarinta nousta esille. Näissä hetkissä on muutoksen mahdollisuus, se voi saada naisen hakemaan apua tai irrottautumaan suhteesta. (Husso 2003, 83; Keskinen 2005, 67.) Pelko on tekijä, joka saa pysymään väkivaltaisessa suhteessa. Pelko on myös tekijä, joka voi saada lopulta irrottautumaan suhteesta. Pelko elää suhteessa voi olla suurempi kuin väkivallanpelko siitä, mitä seuraa kun irrottautuu suhteesta. (Husso 2003, 82.)

Ojurin (2004) tutkimuksessa pelon lisäksi nousi selkeästi esille myös väkivaltaa kokeneen naisen syyllisyyden ja häpeän tunteet. Naisten kuvaukset omasta syyllisyydestään perustuivat heidän minäkäsityksiinsä ja toimintaansa. He löysivät puutteita ja vikoja itsestään sekä liittivät syyllisyytensä tekoihinsa ja tekemättä jättämisiinsä. Monilla naisilla syyllisyys ja häpeä kulkivat rinnakkain, syyllisyys ruokkii häpeää. Husson (2003) tutkimuksessa naiset kertoivat kokeneensa syyllisyyttä siitä, etteivät kyenneet olemaan toisenlaisia: onnistumaan parisuhteessaan tai irrottautumaan parisuhteesta aiemmin. Syyllisyyttä aiheuttivat lähinnä tekemättä jätetyt teot. Väkivaltaisessa parisuhteessa nainen elää pelon ja syyllisyyden kohteena. Nämä tunteet ja niiden kohtaaminen ovat keskeisessä osassa naisen väkivallasta selviytymisen prosessissa. (Husso 2003, 271; Ojuri 2004, 118–119, 128–130.)

Parisuhdeväkivallan jatkuessa pitkään, väkivalta normalisoituu, nainen tottuu väkivaltaan. Kokemukset, jotka suhteen alussa tuntuivat hyvin väkivaltaisilta, eivät enää tunnu samalta. Nainen tarvitsee perheen ulkopuolisen ihmisen pystyäkseen määrittelemään kokemuksensa väkivallaksi. (Marttala 2011, 41.) Pitkään jatkunut ja toistuva väkivalta vaikuttavat kokonaisvaltaisesti naisen elämänhallintaan, seurauksia on kaikilla elämän osa-alueilla; fyysisiä, psyykkisiä, sosiaalisia ja taloudellisia. Uhrin mahdollisuudet tehdä ja arvioida valintoja kaventuvat (Ojuri 2006, 19). Sosiaalinen verkosto kapeutuu ja tukea ja apua haetaan ja tarvitaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilta.

2.4 Sosiaalinen tuki

Sosiaalinen tuki jaetaan usein viralliseen ja epäviralliseen sosiaaliseen tukeen. Tarkastelen tutkimuksessani sosiaalisen tuen merkitystä sekä virallisen että epävirallisen tuen näkökulmasta. Epävirallinen tuki on sukulaisten, ystävien, työkavereiden tai muiden läheisten henkilöiden antamaa tukea. Viralliseen sosiaalisen tuen palvelujärjestelmään ja interventioihin sisältyvät psykososiaaliset palvelut, terveydenhuollon palvelut ja oikeudelliset interventiot. (Nygqvist 2001, 154.) Oikeudelliset interventiot ovat poliisin ja oikeuslaitoksen tarjoamat palvelut rikosprosessiin ja lähestymiskieltoon liittyen. Nyqvistin jaottelun mukaiset psykososiaaliset palvelut ovat keskeisiä virallista sosiaalista tukea tuottavia palvelumuotoja. Tärkeitä väkivaltaspesifejä virallisen sosiaalisen tuen auttamistahoja parisuhdeväkivallan uhreille ovat myös kolmannen sektorin palveluntuottajat, muun muassa Rikosuhripäivystys ja turvakodit.

Sosiaalinen on normatiivinen käsite ja merkitsee aina lähtökohtaisesti hyvää ja positiivista. Se on tavoiteltavaa ja liittyy kehitykseen ja päämäärään. (Ojanen 2011, 226–227.) Sosiaalinen sanalla viitataan ihmisten väliseen tapahtumaan. Tuki sanan merkitys viittaa itseään merkityksellisempään ja positiiviseen suhteen ominaisuuteen. (Astikainen & Hokkanen 2001, 11.) ”*Sosiaalinen tuki on ihmisten välistä vuorovaikutusta, jossa he antavat ja saavat henkistä, emotionaalista, tiedollista, toiminnallista ja aineellista tukea.*” Tämä Esko Kumpusalon tiivistämä määritelmä korostaa sosiaalisen tuen vuorovaikutuksellista luonnetta. Sosiaalinen tuki voi määritelmän pohjalta olla suoraa henkilöltä toiselle tai epäsuoraa, järjestelmän kautta annettua tukea. (Kumpusalo 1991, 14.) Sosiaalinen tuki on toiminnallinen käsite ja se viittaa niihin käytäntöihin, joiden kautta pyritään turvaamaan yksilön hyvinvointi ja joiden kautta luodaan edellytyksiä elämänhallinnan autonomisuudelle (Kinnunen 1999, 103). Sosiaalinen tuki nähdään useissa määritelmissä ihmisen identiteetin muodostumisen ja kriisitilanteista selviytymisen tai muutokseen mukautumisen kannalta keskeisenä (Metteri & Haukka-Wacklin 2004, 55). Tämä on keskeinen näkökulma myös tutkimuksessani. Tutkimuksessani haluan selvittää mitä merkityksiä seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa kohdanneet naiset antavat sosiaaliselle tuelle.

Sosiaalisen tuen käsite on moniulotteinen ja tutkijoiden käsitteen määrittelyssä on eroja sekä sisällöllisissä painotuksissa, että lähestymistavoissa (Metteri & Haukka-Wacklin 2004, 55). Määrittelen tutkimuksessani sosiaalisen tuen käsitteen ihmisten väliseksi vuorovaikutukseksi, jolla pyritään turvaamaan toisen hyvinvointi. Tässä vuorovaikutuksessa on huomioitava sosiaalisten suhteiden olemassa olo ja määrä sekä sosiaalisen verkoston

rakenne, sekä suhteiden tiheys ja kesto. Sosiaalisen tuen verkoston jaan viralliseen ja epäviralliseen tukeen Nyqvistin (2001) määritelmän mukaisesti eli epävirallinen tuki on ystävien tai muiden läheisten henkilöiden antamaa tukea ja viralliseen sosiaalisen tuen palvelujärjestelmään ja interventioihin sisältyvät psykososiaaliset ja terveydenhuollon palvelut sekä oikeudelliset interventiot. Nämä palvelut eivät ole aina asiakkaan itsensä valitavissa vaan interventio voidaan tehdä myös lainsäädännön nojalla, esimerkiksi lastensuojelun toiminnot.

Epävirallisella sosiaalisella tuella tarkoitetaan arkielämässä esiin tulevaa tukea ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Kannustavat ihmissuhteet auttavat vastaamaan paremmin stressaavissa elämäntilanteissa. Laaja sosiaalinen tukiverkosto parantaa ihmisen henkilökohtaista hyvinvointia ja elämänlaatua sekä vahvistaa olemassaolon tarkoituksen tunnetta. Epävirallinen sosiaalinen tuki toimii ikään kuin kilpenä ihmisen elämänmuutoksissa kokemaan stressiä vastaan. Tyypillisiä epävirallisen tuen tarjoajia ovat perheenjäsnet, ystävät, työkaverit, naapurit sekä erilaiset yhteisöt. Epävirallista tukea tarjoavat lähiverkoston lisäksi myös vapaa-ajan harrastustoiminta sekä esimerkiksi uskonnollinen yhteisö. Epävirallinen sosiaalinen tuki on usein lähiverkoston tarjoamaa apua ihmisen omassa ympäristössä. Läheiset ovat kiinnostuneita ja huolestuneita toisen asioista. Epävirallinen tuki voi olla käytännöllistä apua, henkistä tukea sekä neuvontaa. Tuki parisuhdeväkivaltaa kokeneelle voi olla esimerkiksi sukulaisten, ystävien tai naapureiden tarjoama tilapäinen majoitus, lastenhoitoapu tai taloudellinen tuki. (Compton, Galawey & Courmoyer 2005, 259, 266–267; Kääriäinen 2006, 103–104.)

Kumpusalon (1991) mukaan vain perhe- ja lähiyhteisö voivat tarjota emotionaalisen ja henkisen tuen (Kumpusalo 1991, 15). Itse näen asian toisin. Kaikilla ei ole läheisiä ihmisiä tukemassa. Sosiaalinen, emotionaalinen ja henkinen tuki voi tulla myös seurakunnan tai kolmannen sektorin vapaaehtoisen tukihenkilön tai vertaisryhmätoiminnan kautta. Joidenkin ihmisten läheisverkosto ja – tuki muodostuvat ammatti-ihmisistä; viranomaisista tai järjestöihmisistä, jotka työnsä puolesta tai vapaaehtoisena ovat kiinnostuneet auttamaan ja tukemaan ihmisiä. Emotionaalisen tuen tavoittaminen edellyttää pitkäkestoista asiakassuhdetta tai vertaisryhmää, jossa tulee kuulluksi ja ymmärretyksi ja usein myös solmitaan ystävyysuhteita.

Virallinen sosiaalinen tuki voidaan määritellä ihmisten järjestöjen ja virastojen palkatulta henkilökunnalta saaduksi tueksi. Myös kaupallisia palveluja tarjoavat organisaatiot kuuluvat virallisen sosiaalisen tuen antajiin. (Compton, Galawey & Courmoyer 2005, 259,

261.) Väkivallan uhrin näkökulmasta keskeisiä virallista sosiaalista tukea tarjoavia palveluorganisaatioita ovat poliisi ja monet sosiaali- ja terveyspalvelut. (Kääriäinen 2006, 104.) Virallista sosiaalista tukea saa myös väkivaltaan fokusoituneiden järjestöjen kautta. Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten ylläpitämissä turvakodeissa asiakas saa halutessaan pitkäkestoista ja kokonaisvaltaista apua. Turvakodin väkivaltaerityiset palvelut muodostuvat turvakodin kriisityöstä ja väkivaltatyön avopalveluista. (Ojuri & Laitinen 2015, 13.) Rikosuhripäivystyksestä saatavat tukihenkilöt puolestaan tukevat, ohjaavat ja neuvovat parisuhdeväkivaltaa kohdanneita uhreja koko mahdollisen rikosprosessin ajan. He ovat tukena rikosilmoituksen tekemisessä, kuulusteluissa, asian ajajan tapaamisissa sekä tuomioistuimen käsittelyssä asiakkaan niin halutessa. Vapaaehtoiset tukihenkilöt toimivat Rikosuhripäivystyksen eettisiä periaatteita noudattaen kuten palkattu henkilökuntakin, rajatusti ja sovitusti.

3 Tutkimusmetodologiset valinnat

3.1 Aiheen valinta, tutkimuskysymykset ja narratiivinen lähestymistapa

Tutkimustyö alkaa aiheen valinnalla, joka sisältää monia eettisiä valintoja ja sen rajaukset ovat kannanottoja tutkittavaan ilmiökenttään (Pohjola 2003, 59). Aihe voi valikoitua tutkimuksen kohteeksi monin eri tavoin. Ohjaaja voi antaa aiheen opinnäytetyölle, aihe voi olla tilaajan antama tai tutkija voi itse määritellä näennäisen vapaasti tutkimusaiheen akateemisen vapauden antamissa rajoissa. Tutkijan on aihevalintaa tehdessään pohdittava, miten aihe sopii työnantajan tai tiedekunnan tutkimusprofiiliin, mahdollistavatko tarjolla olevat olosuhteet tutkimuksen suorittamisen, löytyvätkö tutkimustulosten julkaisemiselle hyvät mahdollisuudet, onko tutkimusaihe tärkeä ja hyödyllinen yhteiskunnalle tai onko tutkijalla riittävästi pohjatietoa tällaisen tutkimuksen tekemiseen? (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 53–55.)

Tutkimukseni aiheen valintaan ovat vaikuttaneet monet tekijät. Olen tehnyt kriisi- ja väkivaltatyötä vuodesta 2002 lähtien. Vuonna 2002 aloitin Lapin ensi- ja turvakodilla toimien kriisityöntekijänä sekä ohjaajana. Vuodesta 2006 lähtien olen toiminut Rovalan Setlementti ry:n työntekijänä, Rikosuhripäivystyksen Rovaniemen palvelupisteen toiminnanohjaajana. Tutkimukseni aihetta miettiessäni oli alusta asti selvää, että se liittyy parisuhdeväkivaltaan. Parisuhdeväkivalta on merkittävä sosiaalinen ongelma, joka aiheuttaa traumaattisena kokemuksena uhrille mahdollisten fyysisten vammojen ja taloudellisten menetysten lisäksi enemmän tai vähemmän inhimillistä kärsimystä. Yhteiskunnalle parisuhdeväkivallasta aiheutuu sosiaali- ja terveystaloudellisten kustannuksia muun muassa sairaudenhoitoon ja sairauspoissaoloihin sekä lastensuojeluun liittyen. Parisuhdeväkivalta on tärkeä ja hyödyllinen tutkimusaihe yhteiskunnalle ja sopii hyvin yhteiskuntatieteen ja sosiaalityön tutkimusprofiiliin.

Tutkimusaiheeksi valitsin sosiaalisen tuen merkitys väkivaltaa parisuhteessa kohdanneelle. Olin jo aiemmin perehtynyt aiheeseen kandidattutkielmassani ja halusin jatkaa aiheen tutkimista pro gradussani. Aiheen rajaaminen ei ollut helppoa, kiinnostavia tutkimusaiheita oli monia. Ohjaajani, professori Merja Laitisen ehdotus väkivallan muodon rajaamisesta sai minut pohtimaan muutamaa eri vaihtoehtoa ja päädyin seksuaaliseen väkivaltaan. Se on vähemmän tutkittu ja esillä ollut aihe ja lisäksi itseäni kiinnostava oman työni näkökulmasta. Aiheeni valintaan ovat vaikuttaneet sekä ammatillinen kiinnostus, että sosiaalityön aiemmat opintoni.

Kohtaan työssäni Rikosuhripäivystyksessä viikoittain parisuhdeväkivallan uhreja. Näen ja kuulen parisuhdeväkivallan aiheuttamia seurauksia naisten kertomana asiakastapaamisissa, lähestymiskieltoistunnoissa sekä käräjä- ja hovioikeuden istunnoissa toimiessani tukihenkilönä uhrille tai lähestymiskiellon hakijalle. Seksuaalinen väkivalta on väkivallan muoto, joka harvoin on yhteydenoton syy asiakkaan varatessa ajan keskustellakseen parisuhdeväkivallasta. Kun asiakkaan kanssa keskustellaan väkivallan eri muodoista, nousee usein myös seksuaalinen väkivalta esille. Haluan tutkimuksellani nostaa esille vähän puhutun aihealueen, jolla on hyvin vakavia seurauksia uhrille.

Tutkimukseni tavoitteena on tuoda lisää tietoa seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa kokeneiden naisten sosiaalisen tuen kokemuksista sekä tuoda esille väkivaltaa kokeneen naisen ääni sosiaalisen tuen merkityksestä väkivaltaa kokeneelle. Tutkimus kiinnittyy väkivaltatyön työmenetelmien kehittämiseen ja tutkimuksesta saatua tietoa voidaan hyödyntää parisuhdeväkivallan uhria auttavissa tahoissa, esimerkiksi sosiaalityössä tai rikosuhripäivystyksessä uhria tuettaessa.

Tutkimuskysymykset ovat:

Millaista sosiaalista tukea seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa kokenut nainen on saanut väkivaltaisessa elämäntilanteessaan?

Millaisia hänen kokemuksensa saamastaan tuesta ovat ja mikä merkitys tuella on hänelle ollut?

Valitsin tutkimukseeni narratiivisen lähestymistavan. Halusin kerätä aineiston niin, että vapaaehtoiset tutkimukseen osallistujat saavat kertoa kokemuksistaan kirjoittamalla tarinansa. Laadullisessa, narratiivisessa tutkimuksessa kertomukset välittävät ihmisten omaa tapaa antaa asioille merkityksiä (Hänninen 2003, 34). Ajattelen, että näin henkilökohtaisista ja intiimeistä kokemuksista on helpompi kirjoittaa kuin puhua kasvotusten tutkijan kanssa. Tiedostan myös sen, että joillekin kirjoittaminen on haasteellista ja se on voinut olla este tutkimukseen osallistumiselle. Tutkimukseeni osallistujat voivat itse päättää osallistuvatko he tutkimukseen, milloin, missä ja mitä aiheesta kirjoittavat. He voivat halutessaan myös muokata kirjoittamaansa, sitä ei tarvitse tehdä yhdellä kertaa valmiiksi. Kirjoituspyynnössäni esittämät muutamat kysymykset ovat varsin ohjeellisia, näin siksi, että osallistujalla olisi mahdollisuus mahdollisimman omasanaiseen ja -valintaiseen kerrontaan. On tärkeää, että tutkimukseen osallistuvat saavat kirjoittaa hyvin vapaasti aiheeseen liittyen (Erkkilä 2011, 200).

Narratiivisuuden taustalla on ajatus, että kertomus ja kerronnallisuus ovat tärkeää ihmis-
ten ja yhteisöjen elämässä. Pyrkimyksenä on ymmärtää yhteiskuntaa, itseä ja elämäntä-
kua. Kertomukset toimivat ajattelun ja tietämisen muotona. Narratiivisessa lähestymistä-
vassa haetaan vastausta Mitä puhutaan -kysymykseen. Narratiivisuudessa asiat liittyvät
toisiinsa kerronnallisuuden kautta. Kertomuksia lähdetään purkamaan aineistolähtöisesti.
Kertomuksista haetaan avainsanoja ja tutkitaan millaisiin kertomuksiin ne liittyvät. (Vaat-
tovaara 2015.)

Yksittäinen tarina seksuaalisesta väkivallasta ei tutkimuksellisesti ole mitenkään merkit-
tävä ennen kuin se sijoitetaan sosio-kulttuuriseen ja poliittiseen kontekstiinsa (Goodson
1995, 97). Kertomus välittää ihmisen suhdetta toisiin ihmisiin sekä ihmisen dialektista
suhdetta itseensä. Se siis välittää ihmisen ja maailman välistä suhdetta ja maailmaa tulki-
taan kaiken aikaa kehkeytyvänä kertomuksena joka saa alkunsa ja liittyy aina uudelleen
siihen kulttuuriseen kertomusvarantoon, jota kutsutaan tiedoksi. (Heikkinen 2010, 145;
Ricoeur 1991, 196, 198.) Sekä tieto itsestä, että tieto maailmasta muotoutuvat kertomus-
ten kautta (Heikkinen 2010, 145).

Narratiivisessa tutkimuksessa huomio kohdistuu yksilön merkityksenantoon asioille.
Huomio keskittyy yksilön autenttisiin kertomuksiin, ihmisen elämän huomioimiseen hä-
nen itsensä kokemana. Narratiivinen tutkimus pyrkii paikalliseen, henkilökohtaiseen ja
subjektiiviseen tietoon. Narratiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkijan ja tutkittavien yh-
teiseen merkityksen luomiseen. (Heikkinen 2010, 156–157.) Merkitykset ovat ihmisten
mielessä, mutta niiden alkuperä ja merkittävyys ovat siinä kulttuurissa, jossa ne on luotu.
Näin ollen merkitykset ovat myös jaettavissa. (Erkkilä 2011, 199.) Merkitysten tulkin-
nassa on kyse merkitysten verkon hahmottamisesta. Kun tutkin merkityksiä, joita seksua-
aalista väkivaltaa parisuhteessaan kokenut nainen antaa sosiaaliselle tuelleen, on minun
suhteutettava nämä merkitykset hänen muuhun elämäänsä liittyviin merkityksenantoihin.
Sosiaalinen tuki saa merkityksensä osana naisen kokemusmaailmaa. (Moilanen & Räihä
2010, 46–47, 50.)

Narratiivi käsitteenä määritellään kirjallisuudessa monella eri tavalla ja sillä viitataan mo-
niin eri asioihin (Kaasila 2008, 43; Erkkilä 2011, 199). Narratiivisuus ei ole viitekehyk-
senä tiukasti rajattu (Laitinen & Uusitalo 2008, 117). Narratiivisuudella voidaan viitata
tietämisen tapaan ja tiedon luonteeseen. Tutkimuksessa narratiivisuudella viitataan myös
aineiston hankintaan ja sen analyysitapaan. Myös tulokset voidaan esittää narratiiveina.
(Erkkilä 2011, 199–200.)

Heikkisen (2010, 143, 145) mukaan narratiivisuus tutkimuksessa viittaa lähestymistapaan, joka kohdistaa huomionsa kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana. Hänen mukaan tutkimus käyttää usein materiaalinaan kertomuksia ja toisaalta tutkimus voidaan ymmärtää kertomuksen tuottamiseksi maailmasta. Kertomukset ovat sekä tutkimuksen lähtökohta että lopputulos (Mt, 147). Minä käytän näitä molempia narratiivisuuden lähestymistapoja omassa tutkimuksessani. Tutkimukseni aineisto on viiden naisen kertomukset seksuaalisesta väkivallasta parisuhteessa sekä kokemuksia sosiaalisesta tuesta väkivaltaan liittyen. Huomioni kohdistuu naisten kertomuksiin tiedon välittäjänä. Kertomukset toimivat ajattelun ja tietämisen muotona. Tutkimuksessani sosiaalisen tuen merkitykset rakentuvat kertomuksen pohjalta. Tavoitteenani on rakentaa tutkimusongelmaan liittyen parisuhdeväkivallan sekä sosiaalisen tuen narratiivit, joissa naisten kertomukset, teoria ja oma ammatillinen tietopohja keskustelevalt keskenään. Tavoitteenani on siis toteuttaa narratiivien analyysin lisäksi narratiivista analyysia.

Tutkimuksen materiaalia, aineiston laatua kuvailtaessa on myös käytetty narratiivisuus käsitettä. Tällöin narratiivisuudella voidaan viitata kertomusmuotoiseen kielenkäyttöön, kerrontaan tekstilajina. Narratiivisuudelta voidaan vaativammassa merkityksessä edellyttää kertomuksen tunnuspiirteitä, kuten sitä, että tarinalla on alku, keskikohta ja loppu sekä ajassa etenevä juoni. Yksinkertaisimmillaan narratiivinen aineisto on mitä tahansa kerrontaan perustuvaa aineistoa, eikä siinä välttämättä aseteta vaatimuksia eheästä, juonellisesti kertomuksesta. (Heikkinen 2010, 148.)

Laadullinen, narratiivinen tutkimus on prosessi. Kun aineiston keruun väline tutkimuksessa on tutkija itse, voi aineistoon liittyvien näkökulmien ja tulkintojen katsoa kehittyvän tutkijan tietoisuudessa vähitellen tutkimusprosessin edetessä. Tutkimustoiminta voidaan ymmärtää myös eräänlaisena oppimistapahtumana. Laadullisen tutkimuksen etenemisen eri vaiheet eivät ole välttämättä etukäteen jäsennettävissä selkeisiin eri vaiheisiin, tutkimusote on avoin. Tutkimusmenetelmälliset ratkaisut täsmentyvät vähitellen, samoin ilmiöön liittyvä arvoitus. Tutkimuksen eri elementit: tutkimustehtävä, teorianmuodostus, aineistonkeruu ja aineiston analyysi, limittyvät toisiinsa ja muotoutuvat tutkimuksen kulessa. (Kiviniemi 2010, 70.).

Tavoitteenani on vastata tutkimuskysymyksiin luomalla tulkinnallinen kuvaus parisuhteessa tapahtuvan seksuaalisen väkivallan ja sosiaalisen tuen kokemuksista teoreettisen, käsitteellisen pohdinnan ja narratiivisen analyysin kautta.

3.2 Aineisto ja aineiston hankinta

Aineiston keräämisen sekä käsittelyn luottamuksellisuuteen kuuluu pääsääntöisesti kolme kokonaisuutta: tutkimusaineiston käyttötarkoituksen määrittely, tunnisteellisuuden tason määrittäminen sekä tietoturvaan liittyvät näkökohdat (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto). Kuvaan tässä luvussa miten tutkimuksessani olen toteuttanut näitä aineiston keräämiseen ja käsittelyyn kuuluvia keskeisiä teemoja.

Seksuaalisen parisuhdeväkivallan uhrin näkökulman tavoittaminen edellyttää kokemuksen omaavien naisten tavoittamista ja saamista mukaan tutkimukseeni. Keräsin aineiston tutkimukseeni esittämällä kirjoituspyynnön (liite 1) seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa kohdanneille naisille heitä auttavien palveluntuottajien välittämänä. Kirjoituspyynnössä kerroin lyhyesti itsestäni, tutkimuksen tavoitteista ja toimintatavoistani sekä esitin muutamia ohjeellisia kysymyksiä, joiden pohjalta tarinansa kirjoittamisesta kiinnostuneet voivat osallistua tutkimukseeni. Kirjoituspyynnössä kerroin, että halutessaan voi lähettää muutakin aiheeseen liittyvää materiaalia, esimerkiksi piirustuksia tai otteita päiväkirjasta. Kirjoituksen ja materiaalin voi halutessaan lähettää myös maapostin kautta. Kirjoituspyynnössä oli oma sähköpostini sekä tutkielmani ohjaajan yhteystiedot mahdollisia tutkimukseen liittyviä lisäkysymyksiä varten. Tutkimuksen peruslähtökohta on, että siihen osallistuminen on vapaata, ilman ehtoja. Jotta tutkimukseen osallistuvat voivat päättää osallistumisestaan, on tutkijan annettava tarpeelliset ja riittävät tiedot tutkimuksesta. Huolellinen informointi myös lisää tutkimusprosessin läpinäkyvyyttä sekä antaa tutkittavalle luottamusta siihen, että tutkimusaineistoja käsitellään vastuullisesti läpi koko tutkimusprosessin. (Laitinen & Uusitalo 2007, 318; Tuomi & Sarajärvi 2013, 131; Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto)

Tutkimukseeni voivat osallistua naiset, jotka ovat kokeneet seksuaalista väkivaltaa nykyisessä tai aiemmassa seurustelusuhteessaan, avo- tai avioliitossaan. Koettu seksuaalinen väkivalta voi olla mitä tahansa seksuaalisen uhan ilmapiiristä kaikkeen tahdonvastaiseen toimintaan kiristyksestä raiskaukseen. Tutkimukseen voi osallistua oli väkivaltaa tapahtunut yhden tai useamman kerran, useiden vuosien tai vuosikymmenten ajan. Käsite seksuaalisesta väkivallasta on tutkimuksessani laaja, väkivallan uhan ilmapiiristä raiskaukseen. Naisella on vapaus oman näkemyksensä ja kokemuksensa perusteella itse määrittellä onko hän kokenut seksuaalista väkivaltaa. En rajaa kirjoituspyynnössäni käsitettä

seksuaalisesta väkivallasta yksittäisenä tekona, koska näen tärkeänä, että väkivaltaa kohdanneen naisen oma kokemus ja ääni väkivallasta tulevat parhaiten esille, kun käsite ei ole jyrkästi rajattu.

Kirjoituspyynnön tekeminen oli haasteellista. Kirjoituspyynnössä oli oltava kaikki oleellinen, tutkimukseen liittyvä tieto ja tavoitteeni oli saada se yhdelle A4 paperille (Liite 1). Huolellinen ilmiötä ja tutkimukseen osallistuvia kunnioittavan tiedonkeruun takaaminen on tärkeää (Laitinen & Uusitalo 2007, 329). Lähestyin sähköpostitse useita parisuhdeväkivallan uhreja auttavia tahoja ja kysyin lupaa kirjoituspyynnön julkaisemiseen heidän nettisivuillaan sekä kirjoituspyynnön välittämistä tulostettuna heidän asiakkailleen. Olin yllättynyt miten hyvän vastaanoton kirjoituspyyntöni sai järjestökentällä. Rikosuhripäivystys, Ensi- ja turvakotiliiton useat jäsenyhdistykset sekä Välitä – hanke julkaisivat kirjoituspyynnön Facebook sivuillaan. Rikosuhripäivystys ja Naistenlinja julkaisivat kirjoituspyynnön omilla kotisivuillaan. Ensi- ja turvakotiliitto julkaisi kirjoituspyynnön Nettiturvakoti - nainen kokijana – keskustelupalstalla. Verkkopalvelujen lisäksi kirjoituspyyntöä tulostettiin asiakkaille tiedoksi muun muassa Rikosuhripäivystyksen palvelupisteissä, turvakodeissa sekä Naistenlinjassa. Väkivaltatyötä tekeviltä työntekijöiltä sain palautetta aiheen tärkeydestä ja koin sen rohkaisuna ja innoituksena tutkimuksen tekemiseen.

Valitsin tutkimukseeni tarinallisen lähestymistavan. Keräsin aineiston niin, että vapaaehtoiset tutkimukseen osallistujat saavat kertoa kokemuksistaan kirjoittamalla tarinansa. Laadullisessa, tarinallisessa tutkimuksessa kertomukset välittävät ihmisten omaa tapaa antaa asioille merkityksiä (Hänninen 2003, 34). Ajattelen, että näin henkilökohtaisista ja intiimeistä kokemuksista on helpompi kirjoittaa kuin puhua kasvotusten tutkijan kanssa. Tiedostan myös sen, että joillekin kirjoittaminen on haasteellista ja se on voinut olla este tutkimukseen osallistumiselle. Tutkimukseeni osallistujat voivat itse päättää osallistuvatko he tutkimukseen, milloin, missä ja mitä aiheesta kirjoittavat. He voivat halutessaan myös muokata kirjoittamaansa, sitä ei tarvitse tehdä yhdellä kertaa valmiiksi. Kirjoituspyynnössäni esittämät kysymykset ovat varsin ohjeellisia, näin siksi, että osallistujalla olisi mahdollisuus mahdollisimman omasanaiseen ja -valintaiseen kerrontaan.

Tutkimusaiheeni sensitiivisyydestä johtuen, minua mietitytti, tulenko saamaan naisilta tarinoita. Kiitos hyvän kirjoituspyynnön vastaanoton uhria auttavilta tahoilta, sain viisi tarinaa asettamaani 10.3.2015 päivämäärään mennessä. Neljä naisista kirjoitti seksuaalisesta väkivallasta parisuhteessa sekä kokemuksistaan sosiaalisesta tuesta väkivaltaan liittyen. Yksi kirjoittajista ei ole kirjoittanut seksuaalisesta väkivallasta parisuhteessa, hän

on rajannut kirjoittamisen sosiaaliseen tukeen. Huomioni tutkijana keskittyy ensisijaisesti siihen, mitä ja miten nainen on kirjoittanut seksuaalisesta väkivallasta sekä sosiaalisesta tuesta tai sen puuttumisesta. Aineistoa on Times New Roman fontilla, riviväli 1,5 yhteensä 37 sivua. Pituudeltaan tarinat ovat 1,5 sivusta 16 sivuun.

Tutkijan on noudatettava tutkittavilleen antamia lupauksia aineiston käytöstä ja käsittelystä (Mäkinen 2006, 148). Kirjoituspyynnössäni olen luvannut tutkimukseen osallistujille, että käsittelen kaiken saamani materiaalin luottamuksellisesti ja anonymisti. Olen myös luvannut, että noudatan tutkimuksen tekemisen eettisiä periaatteita kaikissa tutkimukseni vaiheissa. Noudatan tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä, tämä on myös tieteellisen tutkimuksen luotettavuuden edellytys. Tutkimusaineistot ovat keskeinen osa tutkimusprosessia. (Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto.)

Sain tarinat sähköpostitse ja henkilökohtaista suhdetta tutkimukseen osallistuviin ei ole muodostunut. Vaikka en ole tavannut tutkimukseen osallistuneita naisia, koen päässeeni kosketuksiin heidän kokemuksistaan heidän tarinoidensa välityksellä. He ovat kirjoittaneet sisimpiä kokemuksiaan seksuaalisesta parisuhdeväkivallasta sekä saamastaan tai kaa-paamastaan sosiaalisesta tuesta avoimesti ja luottamuksella. Ensimmäisellä lukemiskerralla tarinat herättivät minussa monenlaisia tunteita, muun muassa pahaa oloa nöyryytyksestä ja alistamisesta. Seksuaalisten väkivallantekojen väärä ja julmuus nousivat voimakkaasti esille tutkimukseen osallistujien kertomuksissa. Olen todennut, että myös kirjoitettujen tarinoiden välityksellä voi tapahtua emotionaalinen kiinnittyminen tutkittaviin (Laitinen & Uusitalo 2007, 325).

Onko oikein kerätä tarpeellisia tietoja tutkimusta varten ja jättää tarinansa kirjoittajat yksin omien ajatusten ja tunteiden kanssa? Tutkimus ei saa aiheuttaa vahinkoa tutkimukseen osallistujille (Laitinen & Uusitalo 2007, 321). Tutkimukseen osallistujien suojeleminen on keskeinen eettinen kysymys sensitiivisessä tutkimusaiheessa. Tutkimukseen osallistuvien ihmisten yksityisyyden asianmukainen kunnioittaminen ja suojeleminen ovat tutkijan velvollisuus (Mäkinen 2006, 146; Raymond 1993, 98). Tämä mietitytti aineistonkeruun yhteydessä anonymiteetin suojelemisen lisäksi siltä osin, minkälaisia tunteita ja ajatuksia traumaattisten tapahtumien muisteleminen ja kirjoittaminen tutkimukseen osallistujissa herättää. Pohdin, onko tutkimukseen osallistujalla kykyä ja jaksamista ottaa yhteyttä auttavaan tahoon, jos kirjoittamisen myötä nousee kysymyksiä, ajatuksia ja tunteita, joista hän haluaisi keskustella. Mietin, laitanko kirjoituspyyntöön tiedon parisuhde-

väkivallan auttajatahosta. Päädyin, että en laita. Näin siksi, että kirjoituspyynnöstäni informoitiin eri auttajatahojen nettisivuilla sekä sitä jaettiin tulostettuna suoraan asiakkaille. Tulin siihen johtopäätökseen, että henkilö, joka saa tai löytää kirjoituspyyntöni käsiinsä, on myös löytänyt tahon, joka auttaa seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa kokeneita. Toinen syy tiedon pois jättämiseen oli puhtaasti tekninen. Jos olisin laittanut yhteystiedot, olisi minun pitänyt jättää jotain muuta kirjoituspyynnöstä pois, koska tila oli rajallinen. Tarinat luettuani havaitsin, että neljällä viidestä kirjoittajasta on olemassa oleva kontakti ammatilliseen auttavaan tahoon.

Poistin saamistani tarinoista tunnistetiedot kuten nimet, paikkakunnat ja ammatit sekä lasten syntymävuodet. Tulostin tarinat paperille ja säilytän ne lukollisessa laatikossa kotonani. On tärkeää, että tutkija huolehtii anonymiteetin säilymisestä ja siitä, että aineisto ei ole ulkopuolisten saatavilla. Vaikka tunnistamisen mahdollistavat yksityiskohdat on poistettu ja muutettu, saattaa henkilön tarina olla hahmona hyvinkin tunnistettava (Hänninen 2010, 174). Varmistaakseni, ettei henkilöiden hahmoa voi tunnistaa, hyödynsin myös graduryhmän näkemystä asiaan sitaattien osalta. Jotta henkilöiden hahmoa ei voisi tunnistaa yhdistelemällä eri sitaatteja, päädyin siihen, että en merkitse nimellä enkä nimenimillä tai numerolla sitaatteja.

Tutkimuksen tekemisen päämääränä on hyvän tuottaminen yhteistyössä tarinansa kirjoittaneiden naisten kanssa. Jotta tutkimus olisi eettisesti kelvollinen, sen täytyy olla myös hyödyllinen. (Laitinen & Uusitalo 2007, 321, 323.) Tutkimukseni tavoite on tuoda tietoa seksuaalisen väkivallan ilmiöstä parisuhteessa, sosiaalisen tuen merkityksestä väkivaltaa kohdanneelle, väkivaltaa kokeneen naisen äänen esille nostaminen tiedon tuottajana ja pohdin myös miten tutkimuksen tuloksia voitaisiin hyödyntää uhripalveluja kehitettäessä. Tällä hyvän tuottamisen pyrkimyksellä ja hyödyllisen tutkimuksen tavoitteella vältän riistävän ja hyväksikäyttävän tiedon tuottamista. Ajattelen, että myös aineistoni naiset ovat osallistuneet tutkimukseeni hyvän tuottaminen tavoitteinaan. Kaksi naista kirjoittikin tarinansa saatesanoissa, toivovansa, että tarinasta olisi hyötyä tutkimukseeni. Osallistuakseen tutkimukseen, ihmisen täytyy kokea se jollakin tavoin merkitykselliseksi. Laitisen ja Uusitalon (2007) mukaan ihmisten motiivit jakaantuvat kolmeen teemaan: omakohtaiseen merkitykseen, toisen samankaltaisessa tilanteessa olevan ihmisen auttamiseen ja yhteiskunnallisiin epäkohtiin vaikuttamiseen. (Mt. 324.) Tutkimukseen osallistuminen voi hyödyntää oman tarinansa kirjoittajaa. Kirjoittaminen voi olla terapeutista, se voi auttaa jäsentämään omia ajatuksia ja tunteita (Hänninen 2010, 174). Aineistoni naiset ovat

kaikki eri vaiheessa omassa selviytymisessään ja näin ollen myös kirjoittamisen ja tutkimukseen osallistumisen merkitys varmasti vaihtelee yksilöittäin.

Pyytäessäni naisia ilmoittamaan, jos he haluavat valmiin tutkimuksen luettavaksi, kaikki ilmoittivat haluavansa. Minua mietityttää, mitä naiset ajattelevat ja tuntevat luettuaan tutkimukseni. Heidän tuottamansa tarinat suodattuvat analyysin, tulkintojen ja kirjoittamisen läpi tutkimukseksi. Yllättyvätkö tai hämmästyvätkö he huomattuaan, miten he tulevat tulkituiksi ja kirjoitetuiksi tai millaisiin asiayhteyksiin heidät liitetään? Tutkijan tulee kyetä liittämään yksilölliset tapahtumat ajan ja paikan sävyttämään käsitteelliseen kokonaisuuteen, jossa tieto tutkimusilmiöstä rakentuu. (Laitinen & Uusitalo 2007, 322.)

Kuvaus tutkimukseen osallistuneiden naisten tarinoista

Kuvaan naisten tarinat referoiden niiden keskeisen sisällön. Näin lukija saa käsityksen aineistoni naisten väkivaltaisesta elämäntilanteesta. Naisten nimet on muutettu. Myös tunnistetietoja muun muassa lasten sukupuolet sekä kirjoittajien ja lasten iät on poistettu tai muokattu niin, etteivät henkilöt ole tunnistettavissa.

Sirpa

Keski-ikäinen nainen. Hän kirjoittaa nuoruuden parisuhteesta, jonka kuvaa alkaneen räjähävällä rakkaudella ja voimakkailla tunteilla. Suhde oli alkuun iloa ja hyvää oloa, rakastumista ja toisilleen omistautumista. Molemmat asuivat omien vanhempiensa luona. Muutamien kuukausien kuluttua Sirpan kuukautiset jäivät pois ja se aiheutti pelkoa ja huolestuneisuutta. Useat raskaustestit olivat negatiivisia ja kyseessä sanottiin olevan hormonihäiriö. Kuukausien kuluttua selvisi, että Sirpa on raskaana. Sirpan tunteet olivat ristiriitaiset. Hänellä oli onnellinen olo äidiksi tulemisesta, mutta se myös pelotti. Ratkaisun lapsen pitämisestä hän teki itse. Raskaus aiheutti muutosta Sirpan ja hänen poikaystävänsä suhteeseen. Sirpa kertoo poikaystävän käyttäytyneen narsistisesti, ajatelleen omaa etuaan ja unohtaen yhteisen. Raskaudesta tai Sirpan voinnista ei keskusteltu. Raskauden loppuvaiheella oli ensimmäinen fyysinen väkivallan teko, poikaystävä löi Sirpaa sanaharkan ja pilkkaamisen päätteeksi.

Raskausaikana Sirpa koki, että hänet ja raskaus hyväksyttiin poikaystävän vanhempien taholta, omat vanhemmat eivät tilannetta hyväksyneet. Lapsen syntymä toi paljon epävarmuuden tunteita, mutta pohjimmiltaan Sirpa koki olevansa selviytyjä ja uskoi selviytyvänsä tilanteesta. Nuori perhe muutti ensimmäiseen yhteiseen asuntoon, elämä hymyili ja tulevaisuus näytti valoisalta.

Poikaystävä oli hyvin aktiivinen seksuaalisesti, niin kuin Sirpakin suhteen alussa. Lapsen saannin jälkeen Sirpan seksuaalinen aktiviteetti väheni. Ajan kuluessa poikaystävä sanoi useasti Sirpaa kyvyttömäksi, frigidiksi. Poikaystävä painosti Sirpaa seksiin. Sirpan tunteet poikaystävää kohtaan muuttuivat, hän ei saanut kaipaamaansa hellyyttä ja rakkautta. Oli riitoja, joihin alkoi tulla väkivaltaa ja niitä ei koskaan käsitelty. Sirpa keskusteli väkivaltaisesta parisuhteestaan ystävien kanssa. Erään väkivaltatilanteen Sirpa kertoi työkaaverilleen ja kävi lääkärissä asiaan liittyen. Poikaystävän väkivaltaisen ja kontrolloivan käyttäytymisen seurauksena Sirpan tunteet poikaystävää kohtaan laimenivat ja he erosivat oltuaan yhdessä muutamia vuosia.

Minna

Minnan parisuhde kesti noin kymmenen vuotta. Suhde oli kummallekin ensimmäinen niin pari- kuin seksisuhteenä. Luonnollisesti suhteen alussa molemmat olivat kiinnostuneet seksistä ja erilaisista kokeiluista. Minnan kokeilunhalu väheni suhteen edetessä. Mies houkutteli ja painosti asioihin, joihin Minna ei olisi itse ollut enää valmis. Seksiä oli harrastettava vähintään joka toinen päivä, jotta mies pysyi tyytyväisenä. Välillä tämäkin oli liian harvoin ja mies muuttui ärtyneeksi ja riidanhaluiseksi, mikä johti usein fyysiseen väkivaltaan. Seksi oli suhteessa koko ajan läsnä. Suhteessa oli henkistä, fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa.

Parisuhteen aikana Minna oli suurimman osan hyvin yksinäinen, he asuivat hänelle vieralla paikkakunnalla. Useiden vuosien seurustelun jälkeen Minna avautui parisuhteen joistain puolista lähimmille ystäville. Samoihin aikoihin hän sairastui masennukseen tai burn-outiin. Hän kertoi lääkärille ympäröivästä huonosta parisuhteesta, mutta ei väkivallasta ja sai mielialalääkityksen. Muutama vuosi tämän jälkeen Minna erosi miehestään.

Eron jälkeen Minna sai henkistä tukea ja käytännön apua ystäviltään. Minna on työstänyt väkivaltaista parisuhdettaan psykologin vastaanotolla sekä väkivaltaa parisuhteessa kohdanneiden naisten ryhmässä

Sari

Sari ei kirjoita väkivaltaisesta parisuhteestaan, hän kirjoittaa saamastaan tuesta väkivaltaan liittyen.

Kuultuaan siskoltaan turvakodista, Sari otti yhteyttä paikkakunnalla sijaitsevaan turvakotiin. Hän osallistui myös perheväkivaltaa kohdanneiden naisten ryhmään vuoden ajan.

Sari hankki asianajajan ja poliisi oli apuna omaisuuden takaisin saamisessa. Sari oli rikosuhripäivystyksen asiakkaana ja hänellä oli sieltä tukihenkilö. Sari on saanut tukea myös mielenterveystoimiston kautta.

Johanna

Johanna on noin 40 vuotias kolmen lapsen äiti. Hän oli lasten isän kanssa yhdessä lähes 20 vuotta. Alkaessaan seurustelemaan Johanna oli teini ja mies toistakymmentä vuotta vanhempi. Aika pian seksin tultua parisuhteeseen mukaan tuli myös väkivalta silloin, kun mies oli humalassa. Väkivalta oli henkistä, fyysistä sekä seksuaalista. Mies muun muassa nimitteli, repi hiuksista sekä raiskasi. Selvin päin mies katui nimittelemistä sekä fyysistä väkivaltaa, mutta seksuaalisesta väkivallasta ei koskaan puhuttu.

Fyysinen väkivalta loppui, kun mies kerran humalassa löi kämmenellä alle kouluikäistä lastaan. Henkinen ja seksuaalinen väkivalta jatkui. Välillä oli rauhallisempia aikoja. Tilanne paheni Johannan aloitettua opiskelut.

Pari haki apua mielenterveystoimistosta yhdessä ja erikseen. Läheisilleen Johanna ei kertonut väkivaltaisesta kotitilanteestaan. Johanna mietti eroa useita vuosia ja hänellä oli hoitosuhde mielenterveystoimistossa. Eron jälkeen mies jatkoi häirintää monella tavalla. Johanna teki rikosilmoituksen pahoinpitelystä, hankki tukihenkilön rikosuhripäivystyksestä ja haki lähestymiskieltoa. Johanna jatkoi terapiakäyntejä ja sai lääkkeitä masennukseen ja nukkumiseen. Eron jälkeen meni useita vuosia ennen kuin mies jätti Johannan rauhaan. Johannan terapiakäynnit jatkuivat vielä vuosia eron jälkeen.

Seija

Seija on keski-ikäinen nainen ja hänellä on kaksi aikuista lasta aiemmasta avioliitosta. Seija kirjoittaa viimeisimmästä, hiljattain eroon päätyneestä avioliitostaan.

Seija tutustui Afrikasta kotoisin olevaan mieheen ystäviensä kautta. Mies oli ollut Euroopassa useita vuosia ja Suomessakin jo jonkin aikaa. Mies oli huomioonottava ja kunnioittava, he keskustelivat paljon ja heidän arvomaailmansa vaikuttivat samanlaisilta. Seurustelu oli kahden aikuisen välistä turvallista ja rakastavaa yhdessäoloa myös seksuaalisesti. Yhteinen kieli oli englanti. Suhde eteni nopeasti, kihlat ja häät vietettiin puolen vuoden sisällä ensimmäisestä tapaamisesta. Miehen suhtautuminen vaimoonsa muuttui heti häyönä ja sama jatkui häiden jälkeen. Yhteinen arvomaailma alkoi karista saman tien, mies meni omia menojaan ja hänen alkoholinkäyttö lisääntyi. Seija oli hämmentynyt tilanteesta. Riitelyistä tuli arkipäivää, mies haukkui, mitätöi ja alisti Seijaa sekä käyttäytyi

fyysisesti uhkaavasti. Taloudellisesti oli tiukkaa. Seksielämästä alkoi kadota läheisyys, se muuttui suorittamiseksi. Miehen aikaisemmat puheet oleskeluluvasta paljastuivat valheeksi. Mies syyllisti kaikesta Seijaa ja Seija oli hyvin onneton. Erään riitatilanteen yhteydessä mies alkoi riehumaan ja pahoinpiteli Seijaa. Tämä ei jäänyt ainoaksi fyysiseksi väkivaltatilanteeksi, eräs riitatilanne päättyi raiskaukseen. Seija yritti itsemurhaa.

Seija kävi terapiassa väkivaltaisessa parisuhteessa ollessaan sekä tehtyään eropäätöksen. Seija sai lääkityksen ahdistukseen, masennukseen ja nukkumiseen. Väkivaltaisessa elämäntilanteessaan Seija oli yhteydessä poliisiin sekä eron jälkeen Rikosuhripäivystykseen. Seija kertoi läheisimmille ystävilleen raiskauksesta.

3.3 Aineiston analyysi

Laadullinen analyysi koostuu havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Erottelu tulee tehdä analyyttisesti ja käytännössä ne nivoutuvat aina toisiinsa. Aineistoa tarkastellaan aina tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta, huomiota kiinnitetään vain siihen, mikä on teoreettisen viitekehyksen ja kysymyksenasettelun kannalta olennaista. Näin analyysin kohteena oleva aineisto pelkistyy hieman hallittavammaksi määräksi raakahavaintoja. Seuraavaksi karsitaan havaintomäärää havaintojen yhdistämisellä. Raakahavaintoja yhdistetään harvemmaksi havaintojen joukoksi etsimällä havaintojen yhteinen piirre tai nimittäjä. Havaintojen yhdistämisen lähtökohtana on, että aineistossa ajatellaan olevan esimerkkejä tai näytteitä samasta ilmiöstä. (Alasuutari 2001, 39–40.)

Poistin tunnistetiedot kertomuksista ja tulostin ne paperille. Ensimmäisellä lukemiskerralla pintaan nousi kirjoittajien kokemukset seksuaalisesta väkivallasta. Neljä naista oli kirjoittanut hyvin yksityiskohtaisesti kokemistaan seksuaalisen väkivallan tilanteista. Päällimmäinen ajatus ja tunne olivat, että nämä naiset ovat kohdanneet suunnatonta vääryyttä, epäoikeudenmukaisuutta, nöyryytystä ja alistetuksi tulemistä. Minun oli ravisteltava ajatuksiani ja tietoisesti siirrettävä tunteet syrjään ja luettava tarinoita ammatillisesti ja tutkijalähtöisesti.

Toisella lukemiskerralla poimin keskeisiä teemoja ylös. Keskeisinä teemoina nousivat väkivalta, seksuaalinen väkivalta, väkivallan seuraukset, muutoksen kohtia, selviytymiskeinoja sekä sosiaalinen verkosto ja verkoston tuki. Seksuaalinen väkivalta näyttäytyi tarinoissa muun muassa puolison huorittelemisena, seksi painostuksen välineenä, puolison

seksuaalisena yliaktiivisuutena sekä raiskauksina. Seurauksena oli alistuminen tilanteisiin, toimiminen miehen mielihalujen mukaisesti, jotta tilanteet olisivat ohi mahdollisimman nopeasti ja tilanteesta pääsisisi helpommalla. Omaan kehoon ei ollut seksuaalisesti päättävältä.

Jatkaessani tarinoiden lukemista huomasin luonnostaan teemoittelevani kirjoituksia sosiaalisesta tuesta sosiaalisen tuen muotojen mukaisesti. Tämä ei ollut alkuperäinen tarkoitukseni. Tavoitteenani on aineistolähtöinen analyysi, jossa luon tutkimusaineistosta teoreettisen kokonaisuuden (Tuomi & Sarajärvi 2013, 95). Minulla ei ole yhtä suurta teoriaa vaan tutkimukseni etenee aineistopohjaisesti. Erilaiset käsitteet toimivat tulkintakehyksinä, joiden avulla minulla on mahdollista tulkita aineistoa ja tutkimaani ilmiötä. (Eskola 2010, 184.)

Luin tarinoita uudelleen ja keskityin tutkimuskysymyksiini, millaista sosiaalista tukea kirjoittaja on saanut ja millainen merkitys tuella tai tuen puuttumisella on hänen elämässään ollut. Kirjasin tekstin marginaaliin käsitteitä ja ilmiöitä sekä vihkoon ajatuksiani, joita teksteistä nousi naisten sosiaaliselle tuelle antamien merkitysten löytämiseksi (Moilanen & Räihä 2010, 55). Näitä poimintoja kirjoituksista yhdistin pääkäsitteiden alle. Tällä tavoin jatkoin analyysia parisuhdeväkivallan sekä sosiaalisen tuen narratiiveiksi. Parisuhdeväkivallan narratiivien tavoitteena on tuen tarpeiden jäsenitys suhteessa koettuihin tilanteisiin sekä seurauksiin. Sosiaalisen tuen narratiiveilla jäsennän aineistossa ilmenevät sosiaalisen tuen narratiivit, joissa sosiaalinen tuki tai sen puute tuotetaan eri tilanteissa ja erilaisina kerronnallisina juonina. Naisen kerronta itsestä, sosiaalisesta verkostosta sekä tunteet ja toiminta rakentavat narratiiveja (Vrt. Laitinen 2011)..

Lähden analyysissa ajatuksesta, että kirjoittajalla on sanoma, jonka hän haluaa minun tutkijana ymmärtävän. Siihen, miten minä merkitykset viestinä ymmärrän, vaikuttavat aiemmat tietoni ja kokemukseni. Merkitysten välittämisessä ja ymmärtämisessä on kyse tulkinnasta. (Moilanen & Räihä 2010, 47.) Samasta tarinasta voi syntyä erilaisia tarinallisia tulkintoja, arvottamistapoja, aikajännettä ja syyselityksiä muuttamalla (Hänninen 2010, 163). Narratiivinen analyysi ei kohdistu huomiotaan aineiston luokitteluun vaan siinä painopiste on uuden kertomuksen tuottamisessa aineiston kertomusten perusteella. Uusi kertomus pyrkii tuomaan esiin aineiston kannalta keskeisiä teemoja. (Heikkinen 2010, 149.) Olen käyttänyt tekstissä kursivoituja väliotsikoita jäsentämään ja helpottamaan lukemista.

3.4 Tutkijan rooli – oikeudet ja velvollisuudet

Tutkijan tulee muistaa, että hän on ensisijaisesti tieteellisen tiedon tuottaja ja pysyä tutkijan roolissaan (Mäkinen 2007, 149). Tutkijan tulee ulottaa tutkimuseettinen arviointi ja hyvien tutkimuskäytäntöjen huomioiminen kaikkiin tutkimuksen vaiheisiin. Eettisesti kestävä tutkimus välttää vahingon aiheuttamista sekä pyrkii olemaan hyödyllistä ja rakentavaa tutkimukseen osallistuville ihmisille. Edellä mainittu koskee sekä tutkimuksen tietoarvoa että tutkimuksen konkreettista toteuttamista. (Rauhala & Virokannas 2011, 238.) Tutkijan ratkaisut vaikuttavat hyvän tuottamiseen ja vahingon aiheuttamiseen. Tutkimusprosessi on tehtävä mahdollisimman läpinäkyväksi. (Laitinen & Uusitalo 2007, 323.) Kaikki tutkijan tekemät valinnat tutkimuksen etenemisessä ovat tukijasyntymisen tekemisiä. Jokainen valinta avaa samalla tutkimuksen etenemiselle erilaisia näkymiä kuin jokin toisenlainen ratkaisu tekisi. (Pohjola 2003, 54.) Tutkijan tulee reflektoida perusteellisesti omia tutkimuksellisia valintojaan koko tutkimusprosessin ajan. Valinnat ottavat kantaa ja sisältävät ideologisia ja yhteiskuntapoliittisia suunnan määrityksiä. Tutkijalla on samanaikaisesti vastuu tieteen periaatteille ja tutkimushenkilöille (Mt, 2013, 59).

Tutkijan tulee miettiä suhde itseen sekä oman roolin ja aseman määrittämiseen tutkimuskokonaisuudessa (Laitinen & Uusitalo 2007, 328–329). Yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkijana tutkija on osa tutkimustaan yhteiskunnan jäsenenä. Tutkijan kautta syntyy tutkimus. (Pohjola 2003, 54.) Tutkijalla on vastuu hyvästä tieteellisestä käytännöstä, johon sisältyvät tieteen harjoittamisen ihanteet: rehellisyys, avoimuus, luotettavuus ja kriittisyys. (Mt, 59). Tutkijan tunnistuessa tutkimustyön eettisten kysymysten problematiikan, hän todennäköisesti tekee myös eettisesti asiallista tutkimusta (Puusniekka & Eskola & Itäpuisto & Launonen & Rautsiala 2003, 43). Tutkijalla on vastuu ja hänen tulee sitoutua eettisesti kestävä tutkimuksen tekemiseen.

Tutkijan lainmukaiset velvollisuudet liittyvät muun muassa asianmukaiseen kohteluun, vaitioloon ja informoimiseen. Tutkijalla on myös joukko kirjoittamattomia velvollisuuksia osana tiedeyhteisöä. Hänen tulee noudattaa tieteellistä rehellisyyttä ja huolellisuutta. Tutkijan tulee tunnustaa toisten tutkijoiden osuus työssään. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 80–81.) Tutkielmassani on tärkeää, että merkitsen viitteet ja lähteet huolellisesti. Kirjoituksesta tulee ilmetä, mikä on aikaisempiin tutkimuksiin liittyvää ja mikä on minun omaa ajatusta ja tutkimustulosta.

Laadullista ja erityisesti narratiivista tutkimusta perustellaan usein tieteellisten avujen lisäksi eettisellä laadulla. Ihmisten ominaislaadun kunnioittamista ja kohteiden mahdollisuutta ilmaista itseään omalla äänellään pidetään eettisen arvokkuuden perustana. Oman tarinan kertominen koetaan usein palkitsevana ja terapeuttisena. (Hänninen 2010, 174.) Narratiivisessa lähestymistavassa olen valinnut aineistolähtöisen analyysin. Tavoitteenani on olla mahdollisimman avoin aineistosta nouseville merkityksille. (Hänninen 2003, 34.)

Tutkimusaihetta valitessani mietin, tuleeko liian raskaaksi, että tutkin vapaa-ajallani samaa aihetta minkä parissa teen työtä päivät. Ajattelin, että opiskelut ja työni tukevat toisiaan. Voin hyödyntää ammatillista tieto-taitoani tutkielman teossa ja toisaalta tutkielman tekemisestä on hyötyä omaan käytännön työhöni. Olen myös tutkielmaa aloittaessani määritellyt riittävän pitkän ajan, lähes puolitoista vuotta, tutkielman tekemiseen. Näin sen vuoksi, että voin välillä jättää tutkimuksen sivuun ja ottaa siihen etäisyyttä, palatakseni jälleen mahdollisesti uusin silmin ja tuorein ajatuksin tutkimukseni pariin. Kevään 2015 kolmen kuukauden opintovapaa työstäni antoi minulle aikaa ja mahdollisuuden keskittyä sosiaalityön opintoihini. Opintovapaa mahdollisti opiskeluni päiväaikaan ja näin ollen illoin ja viikonloppuisin oli aiempaa enemmän aikaa läheisilleni (Kts. Clarkeburn & Mustajoki 2007, 283). Asiat eivät kuitenkaan aina mene suunnitelmien mukaisesti ja kaikkeen emme itse pysty vaikuttamaan. Isäni vakavan sairastumisen seurauksena vapaa-aikani on kulunut kesästä 2015 lähtien yhä enenevässä määrin isäni huolenpidossa. Olen priorisoinut asioita ja jättänyt ajoittain tutkimukseni sivuun pitemmäksi ajaksi kuin alun alkaen olin suunnitellut ja antanut aikaani läheisilleni.

On tärkeää, että tutkija tunnistaa ja analysoi suhtautumistaan tutkimusilmiöön. Tämä vaikuttaa osaltaan muun muassa ”puolen valitsemiseen”, aineiston analysointiin ja havainnoista kirjoittamiseen. (Laitinen & Uusitalo 2007, 327.) Puolen valitseminen on tutkimukseen osallistuvien naisten näkökulma. Väkivalta on kriminalisoitu ja seksuaalinen väkivalta parisuhteessa on väkivaltaa haavoittavimmillaan. Se aiheuttaa kärsimystä uhrielle ja sen seuraukset ovat vakavia. Parisuhdeväkivallasta on seurauksia sekä yhteiskunnalle, että yksilölle ja hänen läheisilleen. Seksuaalisen väkivallan määrittelyn niin, että se sisältää seksuaalisen uhan ilmapiiristä kaikkeen tahdonvastaiseen toimintaan kiristyksestä raiskaukseen. Sosiaaliseen tukeen sisällytän sekä epävirallisen että virallisen sosiaalisen tuen eri muodot. Tutkimusilmiön ymmärtämisen tärkeys korostuu väkivalta-aineiston analyysissä.

Sensitiivisiä aiheita tutkittaessa merkittävä eettinen haaste tutkijalle voi olla omien tunteiden tunnistaminen ja läpikäyminen. Tutkijalle voi tulla tarve työstää tutkimusaineiston ja -prosessin herättämiä ajatuksia ja tunteita ulkopuolisen asiantuntijan kanssa, esimerkiksi kollegan, työnohjaajan tai opinnäytetyöhön liittyen oman ohjaajan kanssa. Tunteiden ja ajatusten reflektointi auttaa muun muassa jäsentämään mikä kuulluissa tai luetuissa koskettaa tai järkyttää ja millaisia tunteita omiin reaktioihin liittyy. Ammatillinen reflektointi sekä tarvittaessa etäisyyden ottaminen omaan tutkimuskohteeseen on tärkeää tutkimuksen eteenpäin viemiseksi ja loppuunsaattamiseksi. (Laitinen & Uusitalo 2007, 320.) Osa eettistä laadullista tutkimusta on itsetutkiskelu ja henkilökohtainen reflektio. Tunteiden arvo tiedon, tietämisen ja tahdon rinnalla korostuu sensitiivisissä aiheissa (Laitinen & Uusitalo 2007, 317, 328.) Tunteet, esimerkiksi herkkyyys ja empaattisuus, lisäävät ymmärrystä tutkittavaan ilmiöön.

Tutkimuksessa on aiempien tutkimusten lisäksi kyse tutkimukseen osallistuvien ihmisten ja minun, tutkijan, yhdessä tietämisestä. Osa tutkimukseni eettisyyttä on tutkijan subjektiivisuuden tunnistaminen. (Laitinen & Uusitalo 2007, 325.) Olen perehtynyt aiemmissa opinnoissani parisuhdeväkivaltaan ilmiönä. Aiemmat opintoni ja täydennyskoulutukset sekä työni väkivaltaa kohdanneiden naisten parissa ovat vaikuttaneet niin aihevalintaani kuin tutkimusprosessin eri vaiheisiin jatkossa. Itse näen, että oma ammatillinen tieto ja -kokemus aiheesta ovat rikkaus tutkimuksen tekemisessä.

Myös raportointiin liittyy eettistä pohdintaa. Oma elämäntarina on keskeinen osa ihmisen minuutta, se on erittäin arvokasta ja samalla haavoittuvaa. Tutkijan tarinasta esittämät tulkinnot saattavat tuntua loukkaavilta, jolloin tutkimuksen ei-vahingoittavuus ei täysin toteudu. (Hänninen 2010, 174.) On tärkeää tunnustaa, että tulkinnassa ja esityksessä on aina viime kädessä esillä tutkijan ääni. Äänen antaminen informanteille on suhteellista, kun kyse on tutkimuksesta. (Hänninen 2003, 34.)

Tutkijalla on oikeus esittää omat tuloksensa haluamallaan tavalla sekä oikeus omaan tekstiinsä ja julkaisufoorumin valintaan. Tutkija vastaa kokonaisvaltaisesti kirjoittamastaan tekstistä, esittämistään tutkimustuloksista ja niiden tulkinnoista, hänellä on myös vastuu mahdollisista virheistä. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 113.) Tutkijalla on samanaikaisesti vastuu tieteen periaatteille että tutkimushenkilöille (Pohjola 2003, 59; Rauhala & Virokannas 2011, 238). Tutkijalla on vastuu tutkimuksensa valmistumisesta, tuotetun tiedon välittämisestä tiedeyhteisölle, ammattilaisille, päätöksentekijöille ja kansalaisille. Tutkijaa sitovat myös lupaukset tutkittaville, tiedeyhteisölle ja mahdollisille tutkimuksen rahoittajille. (Laitinen & Uusitalo 2007, 320.) Kaikki tutkimukseeni osallistuneet viisi

naista ilmoittivat haluavansa saada tiedoksi tutkimukseni sen valmistuttua. Välitän tutkimukseni heille sähköisenä. Tutkimuksessani tuotettu tieto tulee olemaan ammattilaisten ja kaikkien siitä kiinnostuneiden luettavissa Rikosuhripäivystyksen blogi-sivuilla sekä opiskelijoiden käytettävissä. Näin toteutan sen, että tutkimuksen tekijän on pystyttävä informaation tuottamisen lisäksi siirtämään työnsä tuloksia toisille tutkijoille ja yhteiskunnan muille jäsenille (Pietarinen 2002, 59–60).

4 Sosiaalinen tuki parisuhdeväkivallan uhrille

4.1 Parisuhdeväkivallan narratiivit

Tässä luvussa käsittelen aineistoni naisten tarinoista nousevaa seksuaalista väkivaltaa, kokemuksia väkivallasta sekä väkivallan seurauksia väkivaltaa kokeneelle naiselle. Seurauksien kuvaaminen on tärkeää, koska ne antavat viitteitä siitä, millaista apua ja tukea väkivaltaa kokeneet tarvitsevat (Piispa 2011, 18). Aineistoni viidestä naisesta neljä kirjoitti seksuaalisesta väkivallasta ja väkivallan seurauksista. Naisten tarinoissa tulee esille, miten erimuotoista seksuaalista väkivaltaa naiset ovat kohdanneet ja kuinka monimuotoiset ja vakavat väkivallan seuraukset voivat olla.

Ja exä oli koulunut minut niin hyvin että aina iltaisin kun exä piti kyselytunnin siitä keiden miesten kanssa olen jutellut ja mitä jne. niin en koskaan osannut valehdella... Eli jos olin vaihtanut muutaman sanan jonkun kanssa, kerroin siitä ja sen jälkeen alkoikin kauheat ristikuulustelut. Ja koko ajan olin exän mielestä pettämässä, kauppareissulla lasten kanssa, koulussa, iltalenkeillä jne. jne.

Koin myös, että hän alkoi eristää minua yhteisistä ystävistämme ja vaikka aikaisemmin liikuimme yhdessä ja meillä kävi vieraita, kaikki tämä loppui.

Kontrollointi ja nimittely ovat henkistä väkivaltaa. Aluksi puolison ystävien ja sukulaisien tapaamisten rajoittaminen voi alkaa toiveesta tai pyynnöstä. Miehen negatiivinen asenne vaikuttaa siihen, että nainen voi huomaamatta alkaa myös itse rajata sosiaalisten suhteiden ylläpitoa. (Marttala 2011, 47.) Ajan kuluessa parisuhdeväkivalta supistaa ja vie verkostot, väkivaltaa käyttävän osapuolen eristäessä puolison sosiaalisista kontakteista (Mehtola 2006, 94). Sosiaalisten suhteiden ylläpito aiheuttaa vaikeuksia kotona, joten seurauksena on, että nainen jättää yhteydenpidon vähemmälle. Kotiin ei kutsuta vieraita eikä vierailuilla käydä. Väkivallan mukaantulo parisuhteeseen on merkinnyt luottamuksen murskautumista sekä puolisoon, että sukupuolten väliseen tasavertaisuuteen. Väkivallan myötä luottamus on mennyt myös elämään ja maailmaan kokonaisuudessaan. Monet Husson (2003) tutkimusaineiston naiset kertoivat arkensa, ajatustensa, tunteidensa sekä muiden ihmisten suhtautumisen muuttuneen olennaisesti ensin parisuhteen ja myöhemmin väkivallan kohteena olemisen ja eroamisen myötä. Monet Husson (2003) ja myös oman aineistoni naiset kertoivat olleensa onnellisia ja rakastuneita parisuhteensa alussa. Myöhemmin he ovat joutuneet rajoittamaan ystävyys-suhteitaan, harrastuksiaan ja jopa suhteitaan omaan perheeseensä. He ovat myöhemmin kokeneet ahtaaksi oman elämänsä ihmissuhteiden ja työn puuttumisen myötä. (Husson 2003, 295–296.) Sosiaalisen yhteydenpidon rajaamisen lisäksi kontrolli voi liittyä esimerkiksi pukeutumiseen.

Koen seksuaaliseksi väkivallaksi myös sen, että mies kontrolloi pukeutumistani. ”Liian seksikkääksi” pukeutumiseksi esimerkiksi töihin riitti se, että laitoin hameen ja pitkävartiset nahkasaappaat. Sellaisen seurauksena sain kuulla huorittelua ja kyselyjä siitä, ketä varten oikein tälläydyn.

Nyqvist (2008, 132) käyttää käsitettä seksuaalistunut väkivalta, johon kuuluu muun muassa käyttäytymisen ja pukeutumisen kontrollointi, tarkoituksena rajoittaa naisen liikkumavapautta fyysisesti tai sosiaalisesti. Kontrollin tavoitteena on naisen seksuaalisuuden kahlitseminen. Väkivallan uhka alkaa määrittää naisen käyttäytymistä; keneen hän saa olla yhteydessä, kenen kanssa liikkua, mitä harrastaa sekä miten pukeutua tai toimia. Kontrollilla mies voi estää naisen opiskelemisen tai harrastuksissa käymisen. Monesti jo tietoisuus kontrollista saa naisen pysymään kotona välttääkseen vaikeudet. (Nyqvist 2008, 151; Marttala 2011, 43; Mehtola 2006, 95.) Tutkimukseni naisten tarinoissa seksuaalisen väkivallan kokemuksissa nousee usein esille käyttäytymisen ja pukeutumisen kontrollointi. Myös Nyqvistin (2008, 151) aineiston naiset kertovat runsaasti miehen kontrollikäyttäytymisestä ja siihen liittyvistä alistuskäytännöistä. Aineistossani ilmeni myös verbaalista alistamista ja nöyryyttämistä muun muassa nimittelemällä.

Siitä asti kun väkivalta suhteessa alkoi, jouduin kuuntelemaan huoraksi haukkumista. Se ei ollut päivittäistä, mutta hyvin yleistä kuitenkin. Yritin toisinaan saada huorittelua loppumaan perustelemalla sitä järkisyin: puolisoni on ensimmäinen ja ainoa seksikumppanini (siihen aikaan), minua ei siis voi kutsua maksullista naista tarkoittavalla termillä. Perustelulla ei luonnollisesti ollut mitään vaikutusta mieheen ja hän käytti sanaa edelleen minun alistamiseeni. Vielä tänäkin päivänä olen yliherkkä huora-sanalle ja kavahdan jos kuulen sen jossain.

Jatkuva nimittely ja mitätöinti musertavat voimat ja itsetunnon. Vaikka nainen alkuun tunnistaa miehen käyttäytyvän väärin, alkaa hän ajan kanssa kysyä itseltään mikä hänessä on väärin ja miksi hänestä tuntuu tällaiselta. Normaalin ja epänormaalin raja voi hävitä, elämä saattaa tuntua epätodelliselta ja mielenterveys horjua, kun mitätöinti on arkipäiväistä todellisuutta. (Marttala 2011, 46.)

Poikaystäväni oli hyvin aktiivinen seksuaalisesti alusta asti, niin kuin minäkin. Lapsen saannin jälkeen oma seksuaalinen aktiviteetti oli vähentynyt eikä siihen ollut tarvetta. Tämä aiheutti paljon konflikteja poikaystäväni kanssa. Alkoi tulla hyvin useasti lauseita että olen kyvytön.

Seksuaalista väkivaltaa ovat myös loukkaavat huomautukset, jotka liittyvät jollain tavoin ruumiiseen tai seksuaalisuuteen, kuten kyvyttömäksi nimitteleminen. Parisuhteesta riippuen väkivalta ilmenee eri tavoin. Suhde voi olla hyvin kontrolloiva ja alistava, vaikka fyysistä väkivaltaa ei esiintyisikään. Mies voi nöyryyttää naista seksuaalisesti eri tavoin

pakottamatta häntä yhdyntään. Toisinaan miehen kontrollimääräysten uhmaaminen voi johtaa myös fyysiseen pahoinpitelyyn. (Nyqvist 2008, 132, 152.)

Miehen avoin pettäminen on naiseuden mitätöintiä ja alistamista, henkistä ja emotionaalista väkivaltaa.

Näin selkeästi, että hän petti minua. Nainen vain tietää. Kaikki merkit viittasivat siihen. En riidellyt siitä. Annoin vain sivulauseissa vihjeitä, että kyllä minä ymmärrän missä mennään. Välillä näin, että hän oli hetken varovainen, mutta sitä ei kauan kestänyt. Hän chattaili avoimesti netissä vapaana miehenä ja etsi naisia ym. Hänellä oli myös useita Facebook-profiileja ja niissä eri naisen kuvia ja hän oli sinkku.

Aineistoni naiset kertoivat, miten suhteen alussa molemmat osapuolet olivat avoimesti kiinnostuneet seksiin liittyvistä kokeiluista. Ajan kuluessa tilanne muuttui.

Miehen toiveista pukeuduin kotona pornahtaviin vaatteisiin, suostuin valokuvattavaksi ja videoitavaksi. Alussa kaikki sellainen oli siis minustakin ehkä jännittävää ja kokeilemisen arvoista, mutta jossain vaiheessa suostuin siihen miellyttääkseni miestä ja yritetään säilyttää kotielämän rauhallisena.

Välttääkseen väkivallan, nainen alistui miehen toiveisiin. Itse hän ei olisi ollut enää halukas ja valmis miehen esittämiin asioihin. Aineistoni naisista useampi kirjoitti suostuvansa tai alistuvansa seksiin rauhan ylläpitämiseksi parisuhteessa sekä väkivallan välttämiseksi. Yksi naisista kirjoitti, että ellei hän suostunut seksiin seurauksena oli, että mies muuttui ärtyneeksi ja riidanhaluiseksi, mikä johti usein fyysiseen väkivaltaan.

Raskausaikanaikin edelleen exä toisinaan joi ja silloin pahoinpiteli ja haukkui minua. Sama jatkui lapsen synnyttyä. Mutta alistuin seksiin jotta pääsisin helpommalla ja aina lohdutti silloin ajatus seuraavasta päivästä ja exän anteeksipyyntöituista ja lupauksista.

Seksielämä poikaystäväni kanssa oli sellaista, että siihen joutui, koska muuten olisi voinut saada väkivaltaista kohtelua. Se oli seksiin painostamista. Oma haluttomuus aiheutti sen että sai nimittelyä, haukkumista. Minä en voinut valita, seksi vain tapahtui. Tiedostamatta tuli toimintamalleja, että ei tarvitse olla lähellä. Muistan, että joskus jäin sohvalle nukkumaan, ettei tarvinnut mennä samaan sänkyyn.

Useampi naisista kirjoitti seksiin alistumisesta selvitäkseen tilanteesta vähemmällä. Vähemmällä pääseminen tarkoittaa nimittelyiltä, raivolta ja fyysiseltä väkivallalta välttymistä. Naiset kertovat suostuneensa seksiin pelon vuoksi (Marttala 2011, 49). Naisten käyttäytymistä väkivaltaisessa suhteessa säätelee sukupuolielämän alueella rationaalisuus, hän toimii siten, että selviäisi mahdollisimman vähällä väkivallalla. Tästä seuraa,

että tiukassa paikassa annetaan periksi, ettei tilanteesta seuraisi mitään pahempaa. (Nygqvist 2008, 156.) Seksiin alistumista on myös niin sanottu sovintoseksi.

Muutama päivä meni mököttäessä ja asia korjattiin seksillä. Seksi ei tuntunut minusta hyvälle, mutta annoin kehoni poikaystäväni käyttöön. Sen kautta saimme rauhan välillemme. Aikaa kului ja tilanne meni pahemmaksi. Koitin mennä aikaisemmin nukkumaan pienokaisen kanssa. Seksistä oli tullut elämässäni painajainen.

Seksiin alistutaan, jotta tilanteesta selviäisi helpommalla. Seksistä puuttuu tunneyhteys ja molempien halu. Vältelläkseen läheisyyttä ja vastentahtoista seksuaalista kanssakäymistä nainen muuttaa toimintatapojaan, hän hakee turvaa tilanteeseen menemällä aiemmin nukkumaan lapsen kanssa. Seksi sovinnonteon välineenä oli Nyqvistin (2008, 155) tutkimuksen mukaan joissain tapauksessa selvästi pakottamista seksuaaliseen kanssakäymiseen.

Mutta yhä enemmän arjessa exä mitätöi, arvosteli, haukkui minua milloinkin. Tappelimme yhtenä jostain. Lisäksi exä teki hyvin selväksi sen että hänen ON SAATAVA SEKSIÄ, vähintään joka toinen päivä ja että HÄNELLE ON IHAN SAMA HALUANKO MINÄ VAI EN, mutta saatava on, piste. Tulin mestariksi siinä miten ajatuksissani olin muualla ja samalla tein kaikki kikat nopeuttaakseni laukeamista.

Tämä minun ”sosiaalistuminen” nostatti exässä hirveän mustasukkaisuuden pintaan. Tämä toi kaikenlaisia pulmia ja lisää henkistä väkivaltaa. Myös seksi oli taas painostuksen väline. Koska jos minulla ei haluttanut niin se oli merkki pettämisestä.

Ajan mittaan väkivallan lisääntymisen seurauksena naisen mielenkiinto seksiin häviää ja nainen kokee vastenmielisyyttä seksuaalista kanssakäymistä kohtaan (Nygqvist 2008, 155; Nyqvist 2001, 110).

Se kerta, kun poikaystäväni löi minua ensimmäisen kerran, teki arven. Tietämättäni intohimoinen rakkauteni oli alkanut muuttua.

Seksielämä muuttui kylmäksi suorittamiseksi ja kaikki läheisyys alkoi hävitä. Seksissä koin, että olin lähinnä jonkinlainen masturboinnin väline, joka käännettiin tiettyyn asentoon ja siinä se. Hän ei enää välittänyt tuottaako se minulle lainkaan tyydytystä.

Uusia ystävyssuhteita en ole halukas luomaan ja olen vetäytynyt monista vanhoistakin ja monista sukuasioista. En tällä hetkellä jaksa uskoa, että löytyisi ihmistä, jonka kanssa haluaisin parisuhdetta tai seksielämää. Seksi ei kiinnosta minua ja tunnen vastenmielisyyttä ajatustakin kohtaan.

Väkivallan seurauksena seksistä tulee painajainen, se ei ole omasta tahdosta tapahtuvaa. Seksiin alistutaan, jotta siitä pääsisi vähemmällä tai sitä vältellään. Seksi voi olla myös sovinnon väline. Seksistä voi tulla suorittamista ja siitä puuttuu tunneyhteys. Väkivaltaisen parisuhteen seurauksena luottamus toiseen sukupuoleen ja kiinnostus seksiin voivat

mennä ja ottaa pitkän aikaa työstää tapahtunutta ja väkivallan vaikutuksia omaan identiteettiin.

Kaksi aineistoni naisista kirjoitti parisuhteessa tapahtuneista raiskauksista.

Jossain vaiheessa (aika pian) seksin tultua kuvioihin mukaan myös tuli väkivalta. Mutta vain silloin kun exä joi, mitä tapahtui lähes joka viikonloppu. Exä ei pitänyt menneisyydestäni ja seksikokemuksistani vaan humalassa ollessaan huoritteli ja nimitteli ja pilkkasi. Toisinaan myös kävi käsiksi, repi hiuksista, nakkeli pitkin huonetta jne. Aina illan päätteeksi hän myös raiskasi, sanoen, että kun muutkin ovat saaneet, on hänenkin saatava. Aluksi yritin vastustaa mutta jossain vaiheessa ajattelin että on helpompi myötäillä ja alistua, pääsee itsekin lopulta helpommalla.

Koskaan ei puhuttu raiskauksista ja seksistä vaan hän katui haukkumistaan, lyömistään ja muuta kohteluaan. Ja lähes aina vannoi, ettei ikinä enää. Ja muutenkin selvin päin ollessaan hän kohteli minua kuin prinsessaa.

Hän raiskasi minut ensimmäisen kerran olohuoneen lattialle. Minulla ei ole selvää käsitystä kauanko siihen meni, mutta sitten muistan, että olimme sängyssä ja hän pani minua kylmästi ja kovakouraisesti.

Yritin olla hiljaa, mutta koko vartaloni tärisi kivusta enkä voinut olla huutamatta. En tiedä olinko hetkeen oikein tajuissani. Tajusin, että sitten hän jatkoi normaalia yhdyntää. Minä vain makasin ja hän pani takaapäin koko ajan.

Raiskaus on seksuaalista väkivaltaa pahimmillaan. Se tuottaa kipua, särkyä, mahdollisesti fyysisiä vammoja sekä suunnattoman paljon henkistä kärsimystä.

Henkisesti olin täysin hajalla. Olin valtavan ylitsepääsemättömän kauhun ja paniikin vallassa. Pelkäsin ja pelkäsin. Tajusin ja ymmärsin kaiken. Kerroin vain psykiatrille, että minä olen ihan sekaisin, todella sairas ja että kaikki on minun syytäni. Korostin omaa sairauttani ennen kaikkea muuta. En kertonut raiskauksesta. En edes oikein tajunnut sitä. Olin vain henkisesti shokkitilassa ja kokonaisuudessaan stressireaktio oli valtava.

Olin toiminut ennen raiskausta täysin johdonmukaisesti ja pysynyt eropäätöksessäni. Raiskaus mursi minun mieleni. Muistan kaiken miten toimin. Toimin täysin vastoin omaa tahtoaani Jälkeenpäin ajatellen en voi tajuta miten kävelin tietokoneelle enkä soittanut hätäkeskukseen ja pyytänyt apua. Jos olisin tehnyt sen, olisi ollut nukkumassa paikalla, olisi ollut kaikki todisteet raiskauksesta. Joten ei siitä voi muuta ajatella kuin, että trauma oli niin voimakas, etten pystynyt muuta. Alistuin kaikkeen täydellisesti.

Traumaattinen tapahtuma ja shokki aiheuttavat sen, että nainen ei kykene ajattelemaan ja toimimaan rationaalisesti. Hän toimii vastoin omaa tahtoaan, miehen painostuksen mukaisesti. Parisuhdeväkivallan uhri voi myös olla niin traumatisoitunut, että hänellä ei ole

voimavaroja irrottautua parisuhteesta ja äärimmillään ainoa ajatus parisuhdeväkivallan loppumisesta voi olla itsetuhoiset ajatukset ja sen seurauksena itsemurha tai sen yritys.

Tilanteeni oli hyvin vakava ja stressaava ennen raiskaustakin. Raiskaustilanne oli kuitenkin mielestäni se, joka lopullisesti katkaisi minulta selkärangan. Mieleni ei enää kestänyt, vaan alistuin täydellisesti toisen mielivallan alle ja toimin täysin vastoin omaa tahtoani ja järkeäni. Koin myös olevani täysin vailla muita vaihtoehtoja kuin vain saada kaikki loppumaan, lopullisesti. Itsemurhayritykseni oli vakava. Se ei ollut vain hätähuuto tai mielenilmaus. Minun mieli oli vain murtunut tai oikeammin murrettu.

En jaksanut enää öisien riitojen vuoksi ajaa aamulla kouluun ja usein mielessä kävi ajatus että ajan auton metsään

Pitkäkestoisen parisuhdeväkivallan seuraukset ovat moninaisia. Aineistoni naisten tarinoista ilmenee muun muassa yksinäisyyttä, vihaa, häpeää, ahdistusta ja masennusta.

Parisuhteeni kesti siis hiukan yli yhdeksän vuotta. Suurimman osan ajasta olin siinä hyvin yksinäinen enkä kokenut, että minulla olisi ollut ketään, keneeltä pyytää apua. Asuin vieraalla paikkakunnalla, jossa mies ja hänen perheensä olivat käytännössä ainoat tutut.

Kaiken tämän keskellä olin hyvin onneton. Välillä en jaksanut kuin itkeä ja tunsinkin itseni hyvin huonoksi. Olin myös usein todella vihainen ja tunsin suurta avuttomuutta, koska kaikki oli pielessä enkä nähnyt tietä, jolla asioita voisi muuttaa paremmaksi.

Raiskaus tuottaa hirveästi mielen tuskaa. Häpeän tunne on valtava, vaikka ei ole itse tehnyt mitään paha. Sitä on äärimmäisen vaikea kertoa.

Sairastuin jonkinasteiseen masennukseen tai burn-outiin.

Kaikki oli jotenkin epäselvää ja minulla oli todella paha olla ja olin hyvin stressaantunut ja masentunut.

Kun väkivaltaa käyttää oma puoliso tai seurustelukumppani on väkivaltaa vaikea uskoa todeksi ja puolustaa omia rajojaan. Monet parisuhdeväkivallan uhrin pyrkivät sopeutumaan väkivaltaa käyttävän kumppanin vaatimuksiin, etsivät syitä tapahtuneelle itsestään ja pitävät huolta väkivaltaisista kumppaneistaan kokemistaan psyykkisistä ja fyysisistä loukkauksista huolimatta. (Keskinen 2010, 246.) Fyysinen seksuaalisen väkivallan kokemus on traumaattinen. Seksuaalinen väkivalta kohdistuu ihmisen herkimpään, intiimeimpään ja yksityisimpään. Kun ruumiin koskemattomuutta rikotaan, on se myös erityisen nöyryyttävä kokemus. Parisuhteessa tapahtuvan seksuaalisen väkivallan traumaattisuutta lisää se, että tekijä on puoliso, johon uhrilla on läheinen suhde. Raiskaus on uhrille käsitämätön kokemus, sitä ei ole voinut tietää tulevaksi ja uhkaavasta tilanteesta ei ole ollut ulospääsyä. Traumaattiseksi määritellään kokemus, joka on ennalta arvaamaton ja johon

liittyy henkeen, terveyteen tai fyysiseen koskemattomuuteen kohdistuva uhka. Ihminen reagoi tällaiseen tilanteeseen tuntemalla pelkoa ja avuttomuutta. Silloin kun ihmisen oma henkinen kapasiteetti ei riitä käsittelemään traumaan liittyviä havaintoja, ajatuksia ja tunteita hän traumatisoituu. (Raijas 2003, 34.) Parisuhdeväkivallan uhrilla on alttius traumatisoitumiselle, koska väkivaltatilanne ei ole yksittäinen vaan ne toistuvat useita kertoja.

Vaikka raiskaukset ja muu seksuaalinen ”väkivalta” loppuikin, niin silti tämä oli yhtä pahaa. Minulla ei ollut juuri mitään päätäntävaltaa omaan kehooni seksuaalisesti, exä määritteli kaiken.

Keskustellessani parisuhdeväkivallasta töissä asiakkaiden kanssa, moni nainen on kertonut, että henkinen väkivalta on kaikkein pahinta. Fyysisen jäljet, ruhjeet ja mustelmat paranevat, mutta alistaminen ja nöyryyttäminen jättävät syvät arvet. Aineistoni nainen kertoo vastaavasti, että vaikka fyysinen väkivalta loppui, hänen kokemuksen mukaan alistuminen seksiin miehen painostuksen ja mielihalujen mukaan; paikka, roolileikit, seksivälineet ja – asennot, olivat yhtä pahaa. Hän kertoi, kuinka hänellä ei ollut mitään itsemääräämisoikeutta omaan kehoonsa. Ja ellei hän suostunut, seurauksena oli miehen vihamielisyys ja mykkäkoulu, henkinen ja emotionaalinen väkivalta.

Väkivaltaisessa parisuhteessa elämisen seurauksena rakentuu pelko, valtasuhteet lukkiutuvat ja seurauksena on usein myöntövyys ja voimattomuus. Pelko valtaa ajatukset ja vie voimat, se lamaannuttaa ja tekee riippuvaiseksi. Joskus pieninä hetkinä voi vastarinta nousta esille. Näissä hetkissä on muutoksen mahdollisuus, se voi saada naisen hakemaan apua tai irrottautumaan suhteesta. (Husso 2003, 83; Keskinen 2005, 67.) Pelko on tekijä, joka saa pysymään väkivaltaisessa suhteessa. Pelko on myös tekijä, joka voi saada lopulta irrottautumaan suhteesta. Pelko elää suhteessa voi olla suurempi kuin väkivallanpelko siitä, mitä seuraa kun irrottautuu suhteesta. (Husso 2003, 82.)

Yksi syy, että jatkoin yhdessä oli se, että olin peloissani itseni, mutta ennen kaikkea läheisteni puolesta. Mitä jos jotain todella pahaa tapahtuisi. Välini siskooni katkesivat.

Uhkailut pitkällisestä kärsimyksestä ja jopa kuolemasta, jonka hän voi minulle ja läheisilleni järjestää oli läsnä jatkuvasti.

Pelko puolison väkivaltaisesta käyttäytymisestä ei kohdistu ainoastaan itseen vaan voi kohdistua myös lapsiin ja läheisiin ihmisiin. Pelko siitä, mitä puoliso tekee, jos uhri ottaa väkivallan puheeksi ulkopuolisen kanssa tai tekee eropäätöksen, on suuri. Eroaminen on ollut aluksi tuskallista ja pelottavaa, mutta myöhemmin se on kääntynyt helpottavaksi ja va-

pauttavaksi kokemukseksi. Irtautuminen väkivaltaisesta parisuhteesta on ollut raskas prosessi. Irtautuminen on ollut myös vaaran paikka. Se on merkinnyt väkivallan ja sen uhan lisääntymistä, ja hengenvaaraa niin itselle kuin myös lapsille (Husso 2003, 295–296.)

Eroaikeeni pitkittyi, koska exäni puhui paljon itsemurhasta ja pelkäsin sitä niin paljon. Koin että olen syyllinen jos näin käy.

Itsemurhalla uhkaaminen on henkistä väkivaltaa eikä ollenkaan tavatonta silloin, kun väkivaltaisessa suhteessa elävä puoliso ottaa eron puheeksi. Itsetuhoisten puheiden tavoitteena on syyllistää eroaikeissa olevaa puolisoa, vedota hänen tunteisiinsa ja näin estää häntä lähtemästä suhteesta.

Edelleen vastuutetaan naista ja ihmetellään miksi nainen ei jätä välittömästi väkivaltaista miestä (Husso & Virkki 2008, 259). Väkivaltaisesta parisuhteesta lähteminen ei ole niin ilmeinen vaihtoehto kuin julkisissa keskusteluissa annetaan ymmärtää. Parisuhdeväkivallan naiselle ja hänen elämälleen aiheuttamien seurauksien lisäksi taloudelliset ja sosiaaliset tekijät, kuten omaisuus ja lapset hankaloittavat parisuhteesta lähtemistä. (Piispa 2004, 61.) Naiset ovat sisäistäneet kulttuuriset normit, joita edellytetään puolisoina, äitinä ja lasten hyvinvoinnista huolehtijana. Emotionaalinen sitoutuminen parisuhteeseen, halu tulla rakastetuksi, kotiin liitetyt merkitykset sekä parisuhteen mukanaan tuoma status ja sen tarjoama yhteiskunnallinen turvallisuuden tunne ovat tunne- ja vastuusidoksia, jotka estävät naisia tekemästä päätöstä irrottautua väkivaltaisesta parisuhteesta. (Ojuri 2004, 129; Piispa 2004, 61.)

Eroaminen on ollut aluksi tuskallista ja pelottavaa, mutta myöhemmin se on kääntynyt helpottavaksi ja vapauttavaksi kokemukseksi. Irtautuminen väkivaltaisesta parisuhteesta on ollut raskas prosessi. Irtautuminen on ollut myös vaaran paikka. Se on merkinnyt väkivallan ja sen uhan lisääntymistä, ja hengenvaaraa niin itselle kuin myös lapsille (Husso 2003, 295–296.)

Tutkimukset väkivaltaa kokeneista eivät suoraan kerro todellista tilannetta avun tarpeesta. Avun tarpeesta ja luonteesta saadaan täsmällisempää tietoa rikosuhripalveluiden käyttäjäkyselyillä tai selvittämällä terveys- ja sosiaalihuollon asiakkailta väkivallan kokemuksia ja avun tarvetta. (Piispa 2011, 25.) Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen helmi-maaliskuussa 2009 tekemä kysely rikosten uhrien tukipalvelujen käyttäjille kertoo, että tutkimusjakson puhelinkontakteista suurin osa tuli naisilta, jotka hakivat apua parisuhde- tai seksuaaliseen väkivaltaan ja väkivallan aiheuttamista henkisistä seurauksista selviämi-

seen. Kaksi viidesosaa naisista otti yhteyttä parisuhdeväkivallan vuoksi ja neljännes seksuaalisen väkivallan vuoksi. Naiset kertoivat pitkään jatkuneesta parisuhdeväkivallasta ja hakivat tukea hiljattain tapahtuneen kokemuksen käsittelyyn. (Piispa 2011, 26–27.)

Parisuhteet ovat luottamus- ja vastuusuhteina erityisiä. Sekä tunnustuksen kaipuu että haavoittumisen mahdollisuus ovat vahvasti läsnä läheisissä ja merkittävissä suhteissa. (Husso & Virkki 2008, 261.) Väkivalta parisuhteessa ja erityisesti seksuaalinen väkivalta, haavoittaa syvältä. Se, että luottamuksellisessa parisuhteessa toinen puoliso ei ota toisen etua huomioon ja satuttaa häntä, vahingoittaa väkivaltaa kohdannutta erityisellä tavalla. Asioiden käsitteleminen, psyykkisistä seurauksista selviäminen voi kestää useita vuosia.

Muutaman vuoden parisuhteen päättymisen jälkeen kuvittelin selvinneeni kokemuksista niin täysin kuin niistä voi. Viimeisen vuoden sisällä olen kuitenkin joutunut myöntämään, että vanhat tapahtumat vainoavat edelleen.

Jaksaakseen vaikeassa elämäntilanteessaan ja selviytyäkseen eron jälkeen, naiset tarvitsevat ulkopuolista apua ja tukea niin läheisiltään kuin ammattiauttajilta. Kun ihminen on traumatisoitunut ja mahdollisesti itsetuhoinen parisuhdeväkivallan seurauksena, ei lähi-verkoston tuki riitä, tarvitaan myös ammatillista apua.

Seksuaalisen väkivallan kokemukset ilmenevät aineistoni naisten tarinoissa moninaisena. Henkinen väkivalta näyttäytyy pukeutumisen kontrollointina, seksuaalisuuteen ja kehoon liittyvinä halventavina nimittelyinä, naiseuden mitätöintinä, sosiaalisten suhteiden kontrollointina ja alistamisena. Fyysinen seksuaalinen väkivalta ilmenee naisten tarinoissa pakottamisena yhdyntään sekä raiskauksina. Seksuaalisen väkivallan seurauksena nainen alistuu miehen tahtoon ja seksiin välttääkseen fyysisen väkivallan ja säilyttääkseen rauhan. Naisten tarinoissa seksuaalisen väkivallan kokemuksista todentuu, että parisuhteessa tapahtunut seksuaalinen väkivalta kietoutuu eri väkivallan muotoihin. Seksuaaliseen ja fyysiseen väkivaltaan sisältyy aina myös henkinen ja emotionaalinen väkivalta. Raiskauksen, yhdyntään pakottamisen ja kaikenlaisen fyysisen väkivallan jälkeen voi olla tarve terveydenhuollon palveluille fyysisten vammojen tai ruhjeiden hoitamiseksi. Väkivallan seurauksena rakentuu pelko, syyllisyys, häpeä ja itsetunto laskee. Seuraa yksinäisyyttä, vihaa, ahdistusta ja masennusta. Psyykkisten oireiden hoitoon väkivallan uhri tarvitsee usein sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Aineistoni naisten tarinoista nousi esille edellä kuvaamani parisuhdeväkivallan vaikeat, vakavat ja moninaiset seuraukset sekä tarve pitkäkestoiselle tuelle ja hoidolle selviytyäkseen väkivallan seurauksista. Keskeistä niin läheisille kuin eri alan ammattilaisille, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon,

on ymmärtää parisuhdeväkivalta ilmiönä sekä sen seuraukset. Aineiston naisten kertomuksista nousi selkeästi esille kuinka väkivalta traumatisoi ja vie naisen toimintakyvyn.

Parisuhdeväkivallan uhri harvoin ottaa oma-aloitteisesti väkivaltaa puheeksi muun muassa pelosta johtuen. Parisuhdeväkivallan uhri tarvitsee tukea havahtuakseen ja tunnistaakseen sekä tunnustaa väkivallan. Hän tarvitsee tukea selviytymiseen väkivaltaisesta suhteesta. Selviytyminen edellyttää väkivaltaisesta suhteesta irtaantumista sekä tietoisuuden heräämistä omaan elämään ja omiin valintoihin. (Vrt. Ojuri & Laitinen 2015.) Läheisten tuella on suuri merkitys väkivallan havahtumiselle, tunnistamiselle ja ammatin piiriin ohjautumisessa sekä fyysisen turvapaikan mahdollistamisena akuutissa väkivaltatilanteessa.

4.2 Kokemuksia sosiaalisesta tuesta

Tuki läheisiltä

Marjo Oikarisen (2008) tutkimuksen naiset kertoivat ensisijaisesti pyrkineensä selviytymään itseksensä. Myös läheisten puoleen käännytään apua saadakseen. Omaan sosiaaliseen verkostoon turvautuminen tuntuu luontevimmalta avulta silloin, kun hätä on suurin. Monet naiset pakenevat väkivallan uhatessa tai kärjistyessä naapuriin, sukulaisiin tai ystävien luo. (Nyqvist 2001, 160; Ojuri 2004, 171.) Avun hakeminen ja saaminen omalta sosiaaliselta verkostolta ei kuitenkaan ole itsestään selvyyttä. Yhteisölliset, kulttuuriset ja yhteiskunnalliset rakenteet raamittavat sitä, mikä on mahdollista ja soveliaista. Esimerkiksi vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä yhteisöllinen ja hengellinen sitoutuminen tuottavat yhteisiä piirteitä. Sosiaaliset ongelmat eivät ilmene ainoastaan yksilöiden välillä. Merkitysverkosto vaikuttaa siihen miten väkivallasta puhutaan ja miten sen osapuolet nähdään. (kts. Hurtig 2013.) Kuten vanhoillislestadiolaisen myöskään romaniyhteisön jäsenien ei ole soveliaista puhua perheen ongelmista ulkopuolisille ihmisille. Romanin kerroessa perheen asioista ulkopuolisille loukkaa hän perheen kunniaa ja sillä voi olla kauaskantoisia seurauksia. (Törmä & Tuokkola & Hurtig 2013, 37.)

Ojurin (2004) tutkimuksen naisista vain neljännes kertoi saaneensa tukea ja turvaa sosiaaliselta verkostoltaan. Lähiverkoston tuen puuttumisen syitä on monia. Naiset eivät halua kertoa tilanteestaan häpeän ja syyllisyyden painaessa mieltä. Toisaalta naiset ovat huomanneet läheisten ymmärtämättömyyden ja kyvyttömyyden auttaa heitä. Väkivallan tunnistaminen ja tunnustaminen on vaikeaa myös lähiverkostolle. Naiset saattavat kokea,

etteivät läheiset ymmärrä väkivaltaproblematiikkaa, he saattavat vähätellä tilannetta tai kehottaa sopeutumaan. Naiset eivät saa tukea ratkaisuilleen. Naiset eivät myöskään halua toistuvasti kääntyä ongelmissaan lähiverkostonsa puoleen, he eivät halua kuormittaa läheisiään avunpyynnöillään tai kokevat, että ongelma ei ratkea toistuvilla pakenemisilla tuttavien luo. Toisaalta myös naisten lähiverkosto kapeutuu väkivallan seurauksena, ei ole henkilöitä keneen ottaa yhteyttä. (Nygqvist 2001, 160–161; Ojuri 2004, 171–172.)

Sisareni oli kauhuissaan ja vaati minua heti lopettamaan tämän suhteen ja heittämään miehen ulos. En kuitenkaan tehnyt niin. Mies vaikutti katuvaivasta ja pyrin antamaan anteeksi. Minulla alkoi kuitenkin soida hälytyskellot päässä todella kovasti. Yksi syy, että jatkoin yhdessä oli se, että olin peiloissani itseni, mutta ennen kaikkea läheisteni puolesta. Mitä jos jotain todella pahaa tapahtuisi. Välini siskooni katkesivat.

Yllä oleva kirjoitus kuvaa väkivaltatilanteen vaikutusta läheisten vuorovaikutukseen. Sisko oli läsnä väkivaltaisessa tilanteessa, jossa mies löi naista. Mies huusi ja haukkui naisen sekä tämän siskon ja uhkaili ulkopuolisella väkivallalla, jopa kuolemalla, jos naisen aiheuttaisi hänelle ongelmia. Naisen välit siskoon katkesivat. Osaltaan sen vuoksi, että sisko ei ymmärtänyt väkivaltaista parisuhdetta ja toisaalta myös sen vuoksi, että nainen pelkäsi väkivallan kohdistuvan myös siskoonsa ja muihin läheisiinsä. Tämä kirjoitus kuvaa myös sitä, että pelko eron seurauksista voi olla suurempi kuin pelko suhteeseen jäämisestä. Uhri haluaa suojella läheisiään väkivallalta ja toisinaan väkivaltaisessa elämäntilanteessa uhri katsoo parhaakseen olla pitämättä yhteyksiä läheisiinsä. Tällöin uhri jää ilman läheisten tukea.

Kääriäisen (2006) tutkimuksen aineistossa tulee esille, että 53 % parisuhdeväkivaltaa kokeneista on ottanut asian puheeksi ystävän kanssa, puolison kanssa asiasta on keskustellut 42 %. Seuraavaksi yleisimpänä omasta sosiaalisesta verkostosta keskustelukumppaneina tulevat läheiset sukulaiset tai muut läheiset ihmiset. 35 % parisuhdeväkivaltaa kokeneista ei ole keskustellut asiasta kenenkään kanssa. Huomioitavaa on kuitenkin, että 92 % vastanneista joilla väkivalta on johtanut fyysiseen vammaan, on keskustellut tapauksesta jonkun kanssa. (Kääriäinen 2006, 110.)

Seitsemän vuoden seurustelun jälkeen avauduin suhteeni joistain puolista lähimmille ystäville, mutta en muista kuinka paljon heille kerroin ja mitä. Alettuani tehdä eroa omassa päässäni, uskalsin kertoa ystävilleni joitain asioita ja he ovat minua tukeneet. He tukivat minua päätöksessäni erota eivätkä kertaakaan kyseenalaistaneet sitä. Koin erittäin tärkeäksi sen, että kun lopulta ero tapahtui, ystäväni ilmaantuivat minua tukemaan huolimatta siitä, että olin vuosia ollut heistä varsin vieraantunut.

Alkuun väkivallasta ei haluta puhua muille, koska pyrkimyksenä on vielä pitää parisuhde koossa. Kun väkivalta myöhemmin tulee muille tietoon, tuttavat, ystävät ja sukulaiset valitsevat nopeasti oman puolensa. (Oikarinen 2008, 104.) Itsestään selvää ei ole, että uhri saa tukea läheisiltään ja ystäviltään. Läheisten puolen valitseminen ei ole aina odotetun mukaista. Esimerkiksi vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä voi olla niin, että tekijän pyydettyä anteeksi odotetaan, että uhri antaa anteeksi ja asia on sillä käsitelty. Uhrin tulisi tämän jälkeen olla puhumatta, unohtaa asia ja jatkaa elämäänsä. Anteeksipyynnön merkitys voi olla yhteisölle riittävä, mutta ei uhrille. Uhri jää yksin ja avun hakeminen ei ole hyväksyttyä. (Kts. Hurtig 2013, 226.) Yhteisön valtasuhteilla on suuri merkitys uhrin nähdyksi ja kuulluksi tulemisessa. Yhteisö voi katsoa läpi sormien perheväkivaltaa tai vastustaa sitä. Yhteisö voi tunnistaa väkivallan osaksi yhteisöä tai olla välittämättä väkivallasta. Se voi tukea väkivaltaa kohdannutta naista, tai jättää hänet yhteisön ulkopuolelle. Eri yhteisöissä vallitsee erilaisia valtasuhteita, jotka vaikuttavat siihen miten yhteisö hyväksyy, tuomistaa tai kieltää väkivallan. (Lindqvist 2009, 32.) Uhrille on tärkeää, että ystävät ymmärtävät hänen tekemät ratkaisut ja hän tulee kuulluksi. Merkityksellistä on, että vaikka välit ovat olleet etäiset naisen eläessä väkivaltaisessa parisuhteessa, häntä ei ole jätetty yksin vaan hän saa tarvittaessa tukea ystäviltään. Läheisten emotionaalinen tuki auttaa uhria hänen selviytymisprosessissaan.

Seksuaaliseen väkivaltaan en ole koskaan hakenut ammattiapua. Minulla on ollut ystäviä, joille olen voinut kertoa ja keskustella heidän kanssaan avoimesti.

Seksuaalinen väkivalta ei näy ulospäin. Sitä on vaikea läheisen tai ammattilaisen havaita, toisin kuin fyysinen pahoinpitely. Kun kasvoissa tai käsissä on mustelmia, on asiasta helpompaa kysyä ja ottaa väkivalta puheeksi. Seksuaalinen väkivalta parisuhteessa on yhä tabu ja uhrin on haasteellista ottaa se puheeksi ja siihen on vaikea läheisen tarttua sanoin. Seksuaaliseen väkivaltaan liittyy aina henkinen ja usein myös fyysinen väkivalta.

Läheisimmille ystäväilleni kerroin raiskauksesta, mutta edes terapiassa en pystynyt kertomaan siitä kuin vasta jonkun ajan päästä.

Sosiaalista tukea määrittää kontaktien merkityksellisyys. Keskeistä on luottamussuhteiden rakentuminen. Luottamus lisää vuorovaikutusta, huolenpitoa, yhteydenottoja sekä sosiaalista pääomaa. (Mehtola 2006, 93–94.) Luottamus on sekä suhteita rakentava ja muovaava että läheiset suhteet mahdollistava tekijä. Luottamus mahdollistaa minän tavan olla suhteessa toiseen. (Weber & Carter 2003, 47.) Läheiset ja merkittävät suhteet, muovaavat käsityksiämme itsestämme ja suhteistamme sekä toisiin ihmisiin että koko ympäröivään todellisuuteen (Husso & Virkki 2008, 261). Väkivallan mukaantulo parisuhteeseen on

merkinnyt luottamuksen murskautumista sekä puolisoon, että sukupuolten väliseen tasa-vertaisuuteen. Väkivallan myötä luottamus on mennyt myös elämään ja maailmaan kokonaisuudessaan.

Monet Husson (2003) tutkimuksen aineiston naiset kertoivat arkensa, ajatustensa, tunteidensa sekä muiden ihmisten suhtautumisen muuttuneen olennaisesti ensin parisuhteen ja myöhemmin väkivallan kohteena olemisen ja eroamisen myötä. Monet kertoivat olleensa onnellisia ja rakastuneita parisuhteensa alussa, näin myös useimmat aineistoni naisista. Myöhemmin he ovat joutuneet rajoittamaan ystävyssuhteitaan, harrastuksiaan ja jopa suhteitaan omaan perheeseensä. He ovat myöhemmin kokeneet ahtaaksi oman elämänsä ihmissuhteiden ja työn puuttumisen myötä. (Husson 2003, 295–296.) Uhrin avautuminen seksuaalisesta väkivallasta osoittaa suurta luottamusta läheistä kohtaan. Läheiset ystävät tunnetaan, heihin luotetaan. Parisuhdeväkivallan seurauksena luotettavat läheiset ovat kuitenkin harvassa, jos heitä on ollenkaan. Ammattilaiselle avautuminen ja uskoutuminen voi kestää pitkän ajan.

Turvakoti sanan kuulin siskoltani ekaa kertaa elämässäni. Siitä kuultuani uskalsin ottaa turvakotiin yhteyttä. Sieltä koko juttu lähtikin sitten purkautumaan.

Läheisten antama tieto auttavista tahoista sekä tuki avun hakemiseen voivat ohjata ja rohkaista uhrin ammattiavun piiriin. Sillä, että uhri tulee kuulluksi ja ymmärretyksi läheisen taholta on suuri merkitys uhrille. Henkisen tuen lisäksi tieto turvakodin olemassaolosta mahdollistaa avun hakemisen ammattilaiselta. Läheisten apu voi olla myös konkreettinen interventio akuutissa väkivaltatilanteessa.

Suhteen alkuvuosina naapurit soittivat kerran poliisit paikalle.

Väkivallan tuleminen viranomaisten tietoon voi olla havahduttava tilanteen muutosta ajatellen. Se voi avata silmät ja/tai rohkaista avun hakemiselle niin uhrin kuin väkivallan tekijänkin osalta. On tärkeää, että läheisistä, ovat he sitten sukulaisia tai naapureita, välitetään ja tarvittaessa akuutissa tilanteessa soitetaan virka-apu paikalle. Avun soittamisella voidaan myös ehkäistä vakavampia fyysisiä vammoja tai jopa hengen menetys. Läheiset voivat auttaa myös toiminnalla tai taloudellisesti väkivallan uhria.

Osa auttoi minua käytännön asioissa kuten muutossa, huonekalujen hankinnassa ja kasaamisessa, kauempana asuvat toimivat henkisenä tukena, tsemppasivat ja uskoivat ratkaisuni oikeellisuuteen.

Toiminnallinen tuki läheisiltä on tärkeää väkivaltaisessa parisuhteessa sekä ero vaiheessa. Väkivaltaisessa elämäntilanteessa on tärkeää, että on paikka, minne voi mennä väkivallan

uhatessa tai joku, joka voi hoitaa lapsia, kun omat voimavarat ovat vähissä. Esimerkiksi konkreettisella muuttoavulla on suuri merkitys käytännön järjestelyjen näkökulmasta ja usein myös taloudellisesti.

Nykyinen aviomieheni, johon tutustuin vasta ex-miehestä erottuani, on myös ollut tukena. Hän ei ole, eikä haluakaan olla, terapeutti, mutta on riittävää, että tiedän voivani puhua hänelle milloin vain ja mistä vain.

Oman läheisverkoston tuki on tärkeää väkivallasta selviytymiseen pitkään eron jälkeenkin. Aineistoni naisten tarinoissa toiminnallisen ja taloudellisen tuen esille tulo jäi vähäiseksi. Tarinoissa korostui henkisen, emotionaalisen ja tiedollisen tuen tarve läheisiltä.

Virallinen tuki

Kun omaan sosiaaliseen verkostoon on turvauduttu useita kertoja, halukkuus turvautua virallisiin auttamistahoihin lisääntyy. Sosiaalinen verkosto usein myös kapeutuu väkivallan jatkumisen myötä ja ainoana vaihtoehtona voi olla kääntyminen virallisten auttamistahojen puoleen. (Nygqvist 2001, 160–161.) Useiden organisaatioiden ja instituutioiden, viranomaisten ja auttajatahojen työssä kohdataan ja käsitellään väkivaltaa (Lindqvist 2009, 10).

Naiset hakevat apua viranomaisilta ja ammattiauttajilta useita kertoja väkivaltaisen parisuhteen aikana. Apua haetaan muun muassa terveyskeskuksesta, turvakodilta, poliisilta, sosiaalitoimesta, lakiasiantoimistoilta, yksityisiltä psykiatreilta, mielenterveystoimistosta ja seurakunnasta. Ystäviltä ja sukulaisilta apua haetaan vähäisessä määrin. Mitä useammin naiset palaavat väkivaltaiseen parisuhteeseen kokemansa väkivallan jälkeen, sitä vähemmän he kokevat saavansa tukea lähiverkostoltaan (Goodkind 2003, 365–366). Muutamassa tapauksessa naapurit olivat puuttuneet väkivaltatilanteeseen soittamalla poliisit. Kaikki edellä mainitut paikat, joista apua oli haettu, saivat sekä positiivista että negatiivista palautetta. Apua hakiessaan naiset toivovat saavansa tietoa, suoraan puhumista, puuttumista tilanteeseen sekä selkeää kannanottoa tilanteeseen, toiveena on konkreettisen avun saaminen. Edellä mainittuja asioita on koettu saatavan tai jääneen saamatta. Negatiivisena palautteena kerrotaan kyllästyneen pelkkään puhumiseen. Esille tuli myös selviä virheitä esimerkiksi lakiasiantoimiston palveluissa. (Oikarinen 2008, 75–76.) Kielteiset kokemukset vaikeuttavat avun hakemista jatkossa.

Yksi Oikarisen (2008) tutkimuksen naisista eli yhä haastatteluhetkellä aiemmin väkivaltaisessa, mutta nykyisin fyysisesti väkivallattomaksi mieltämässään parisuhteessa. Hänen mies on sitoutunut hoitamaan itseään ja selvittämään omaa väkivaltaisuuttaan, mikä onkin ollut haastateltavan ehdoton edellytys parisuhteen jatkamiselle. Haastateltava ei koe saavansa apua mistään, eikä hän koe tulevansa kuulluksi ammattiauttajien luona asioidessaan. Hän kritisoi muun muassa mielenterveystoimiston työntekijöiden jatkuvaa vaihtuvuutta. Hänellä on myös myönteisiä kokemuksia ammattilaisilta saamastaan avusta. Tällä hetkellä hän näkee itsensä löytämisen tärkeimmäksi tavoitteekseen ja hänen toiveena on löytää samalla aaltopituudella oleva terapeutti. Myös miehen kanssa asioiden selvittämisen puhumalla hän näkee tärkeänä. Selviytyminen onkin hänen mielestään asioiden yhteisvaikutusta, mutta ratkaisut elämässä on kuitenkin tehtävä viime kädessä aina itse. (Mt., 77–89.)

Vain pieni osa väkivaltaa kokeneista naisista asioi erityisesti väkivaltatyöhön erikoistuneissa palveluissa, kuten esimerkiksi turvakodeissa. Selvästi enemmän väkivaltaa kokeneet asioivat poliisin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tarjoamissa palveluissa. (Kröger 2004, 202.) Sama havainto on myös oman aineistoni osalta. Aineistoni viidestä naisesta yksi oli asioinut turvakodissa ja kaksi Rikosuhripäivystyksessä. Kaksi naisista on osallistunut väkivaltaa kohdanneiden naisten ryhmään. Neljä naisista on asioinut poliisin kanssa ja terveydenhuollon palveluja ovat kaikki aineistoni naiset käyttäneet joko väkivaltaisessa parisuhteessa tai suhteen päätyttyä käsitelläkseen väkivaltaista parisuhdetta.

Naiset eivät välttämättä ota puheeksi kokemaansa väkivaltaa asioidessaan kuntien sosiaalipalveluissa tai terveydenhuollossa. Tai jos he ottavat asian puheeksi, he eivät koe saavansa apua monista eri syistä johtuen. Syy siihen, ettei apua haettu keneltäkään oli Naisiin kohdistunut väkivalta 2005 – naisuhritutkimuksen vastaajien mukaan se, että väkivallan teko tuntui vähäiseltä, apua ei joko haluttu tai tarvittu tai koettu häpeän tunne esti avun hakemisen. Vajaa 30 % fyysisiä vammoja, etupäässä ruhjeita ja mustelmia, saaneista kääntyi terveydenhuollon puoleen. Hoitoon hakeutuminen on hieman lisääntynyt edellisestä, vuoden 1997, vastaavasta tutkimuksesta. Poliisille ilmoituksen tekemisen kynnyks parisuhdeväkivaltaa kohdanneella on korkea. Viimeisimmästä väkivaltaisessa parisuhteessa tapahtuneesta vakavasta väkivallanteosta, joka on aiheuttanut fyysisiä vammoja, on poliisille ilmoittanut 13 % väkivaltaa kokeneista, 4 % oli muuten tullut poliisin tietoon. Palveluissa, niin terveydenhuollon kuin poliisinkin, suurinta kritiikkiä haetusta ja saadusta palvelusta aiheutti se, että riittävää tietoa muista tuki- ja apupalveluista ei saanut tarpeeksi, henkilökunta ei ollut kiinnostunut asiakkaasta tai vähätteli tapahtunutta, asiakas

ei saanut hyvää hoitoa tai palvelua eikä hän tullut kohdelluksi mielestään asiallisesti. (Kääriäinen 2006, 115–118.)

Lähestymiskieltoa oli hakenut Naisiin kohdistunut väkivalta 2005 – naisuhritutkimuksen vastaajista 43 henkilöä, kaikkiaan vastaajia oli 4463 henkilöä. Hakijoista 16 oli saanut poliisin antaman väliaikaisen lähestymiskiellon ja 14 oli saanut tuomioistuimelta lähestymiskiellon. Kuudella vastaajista oli vielä hakemuksen käsittely kesken ja seitsemän ilmoitti saaneensa kielteisen päätöksen. Näistä 43 tapauksesta 13 oli hakenut lähestymiskieltoa nykyiselle tai entiselle miehelleen. Noin kolmanneksessa tapauksista lähestymiskieltoa oli rikottu ja näistä puolet oli ilmoitettu poliisille. (Kääriäinen 2006, 120.) Kääriäisen (2006) tutkimuksen mukaan kaksi kolmasosaa lähestymiskielloista saavuttaa tavoitteen ja se ketä lähestymiskiellolla on tarkoitus suojata, saa rauhan. Lähestymiskiellon rikkominen on rangaistava teko. Jotta lähestymiskiellon rikkomisesta tulisi tieto poliisille, tulee lähestymiskiellon hakijalla olla voimavaroja sekä halu ja kyky tehdä asiasta ilmoitus poliisille. Näinhän ei aina ole parisuhdeväkivaltaa kokeneella.

Aineistoni naisista yksi oli hakenut lähestymiskieltoa. Hän sai lähestymiskiellon, jota entinen puoliso rikkoi. Käräjäoikeudessa käsiteltiin lähestymiskiellon rikkomisen lisäksi muitakin miehen tekemiä rikoksia, jotka kohdistuivat naiseen. Lähestymiskielto ei ollut lopettanut miehen yhteydenottoja, mutta niiden rikkomisesta saadut tuomiot rauhoittivat tilanteen ja hän jätti entisen puolisonsa rauhaan.

Suvi Keskinen (2005) tutkimuksessa perheammattilaiset olivat kiinnittäneet huomiota siihen, että yhä useammin asiakkaaksi tulevat naiset alkavat oma-aloitteisesti kertoa kokeestaan väkivallasta. Väkivalta nousi esiin vähitellen ja vasta useampien käyntikertojen myötä. Tärkeää on kohdata nainen myös yksin. Paritapaamisissa väkivaltaan liittyvät asiat eivät tule esille samalla tavoin kuin yksilötapaamisissa. (Mt, 174–175.)

Ojuri (2004) tutkimuksessa nousi esille auttajan kohtaamisen eri ulottuvuuksia: näenäinen kohtaminen eli korrekti, mutta autettavan ongelmaan sitoutumaton, ongelman kieltävä kohtaminen sekä syyllistävä kohtaminen. Naisen kohtaamattomuus tuli selvästi esille eroon liittyvissä huoltajuuskiistoissa sekä lasten tapaamisiin liittyvissä järjestelyissä. Monien naisten palvelukokemuksia sävytti pettymys ja tyytymättömyys. (Ojuri 2004, 158–165.) Esimerkiksi perheneuvolan palvelusta koettiin, ettei siellä ole asiantuntemusta parisuhdeväkivaltaan liittyvissä asioissa. Asiakas koki, että hänen kertomaan vä-

kivallasta ja perheen tilanteesta ei uskottu eikä otettu vakavasti. Väkivallan käyttöä väheltiin ja asiakas koki, että häntä syyllistettiin miehen käyttämästä väkivallasta. (Oikarinen 2008, 136.)

Keskeisenä lähtökohtana on, että työntekijä kuuntelee avoimesti asiakkaan odotukset. Useimmiten asiakas odottaa yksinkertaisia ja tavallisia ihmisen kohtaamisen perusasioita, esimerkiksi yhteinen, selkeä ja ymmärrettävä kieli, jotta asiakas pysyy ajan tasalla omassa asiassaan. Lisäksi ihmiset odottavat työntekijältä välittämistä. Välittäminen edellyttää työntekijältä inhimillistä, ymmärtävää suhdetta ja asiakkaiden asioiden ottamista tosisaan. Työntekijän on synnyttävä asiakkaassa kokemus ymmärretyksi tulemisesta, tämä tapahtuu asiakkaan tilanteeseen eläytymisen kautta. Asiakas toivoo, että ihmisen kokonaisuus otetaan huomioon ja hän toivoo myös saavansa avun tilanteeseensa. (Pohjola 2010, 53; Raunio 1999, 265.) On tärkeää, että työntekijä kuulee asiakasta ja asiakas kokee tulleen kuulluksi. Tämä on edellytys luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen muodostumiselle. Parisuhdeväkivallan seurauksena on usein mennyt itseys ja voi olla kyvyttömyyttä toimia. Ammattilaisen tuki vuorovaikutustilanteessa tulee olla sensitiivistä, kannustavaa, rohkaisevaa ja tukevaa sekä pitkäkestoista.

Väkivaltaspesifisyydellä on tärkeä merkitys parisuhdeväkivallan uhrin auttamisessa. Auttamisen fokus on väkivallassa ja siitä selviytymisessä. Sitoutuva, tukeva ja sensitiivinen vuorovaikutussuhde asiakkaan ja työntekijän välillä olivat ne tekijät, mitkä saivat naiset kokemaan turvakotien auttamisen erittäin myönteisenä. Naiset arvostivat ja tarvitsivat turvakotien tarjoamaa turvallisuutta, tietoa väkivallasta sekä empaattista vuorovaikutusta. Monen naisen mielestä kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen toteutui erinomaisella tavalla väkivaltaa kohdanneiden naisten vertaisryhmässä, jossa he saivat jakaa kokemuksiaan. Naiset kokivat erittäin tärkeänä sen, että on saanut sanoa sen, miten paha on olla. Monet nimeivät väkivaltaa kohdanneiden naisten ryhmät merkittävimmäksi avuksi ja tukeksi parisuhdeväkivallasta selviytymisessä. Vertaistuen avulla naiset voivat hälventää häpeän ja syyllisyyden tunteitaan. Se, että kuulee muillakin olevan samanlaisia ongelmia, lievensi ja jakoi naisten kipua sekä antoi tilaa myös muille tunteille vaikeiden asioiden keskellä. (Ojuri 2004, 79–80, 168–170; Husso 2003, 310–311.) Vertaisuus pitää sisällään jotain yhteistä ja jaettua, yhteisen kokemusmaailman jakamista (Hokkanen 2003, 267; Honkatukia 2011, 38).

Kävin perheväkivaltaa kärsineitten naisten tukiryhmän. Sitä kesti vuoden ja se oli äärettömän tarpeellinen. Kiitos siitä! Mutta se valitettavasti kesti aivan liian lyhyen ajan. Meillä kaikilla tarinat oli vielä keskeneräisiä ja päätimme ryhmäläisten kans kimpassa tukea toisiamme. Mutta minun mielipiteeni on että olis tällainen ammatti-ihmisten tukema juttu saanut jatkaa vielä pidempään.

Väkivaltaa kohdanneiden naisten vertaisryhmä on ammatillisesti ohjattu. Ryhmässä saa tietoa väkivallasta sekä selviytymiskeinoista. Ryhmässä voi saada myös neuvoa ja tukea asioiden viranomaiskäsitteilyyn liittyen (Honkatukia 2011, 38). Suljetussa ryhmässä keskustellaan parisuhdeväkivallasta naisten omien kokemusten ja kysymysten pohjalta. Vertaistukiryhmän tavoitteena on vahvistaa arjessa selviytymistä, itsetuntemusta sekä auttaa omien tarpeiden ja tunteiden tunnistamisessa. Vertaisuus sisältää vahvaa kokemusta samanlaisuudesta, erilaisuuden piirteet jätetään taka-alalle (Hokkanen 2003, 262). Kyse on vertaisuudesta suhteessa parisuhdeväkivaltaan. Vahvasta yhteenkuuluvuuden tunteesta voi myös syntyä riippuvuus ryhmään. Ryhmästä luopuminen voi johtaa uusiin sopeutumisvaikeuksiin. (Mt., 267.) Tämän vuoksi on tärkeää, että viimeiset vertaistukiryhmän kerrat käytetään ryhmän päättymisen valmistautumiseen. Ryhmän ohjaajalla on suuri vastuu. Vertaisryhmä voi toimia myös ilman ulkopuolista ammatillista ohjaajaa vertaisuuteen perustuen. Tällainen toiminta voi kääntyä itseään vastaan, koska sekä auttaja että autettava tarvitsevat tukea ja hoitoa (Laitinen 2004, 293). Vertaisuus on vahva voima ihmisten keskinäisessä kanssakäymisessä, tämän vuoksi siihen on suhtauduttava sekä arvostaen että vastuullisesti (Hokkanen 2003, 267).

Empaattisen tuen ja kokemusten jakamisen lisäksi naiset arvostavat ja tarvitsevat turvakotien tarjoamaa tietoa väkivallasta, siihen liittyvästä lainsäädännöstä ja mahdollisista muista tukijärjestelmistä. Tuki sille, että väkivaltaa ei tule hyväksyä ja että väkivallan syy ei ole väkivallan kohteessa koetaan tärkeänä. Naisille merkitsee paljon myös konkreettinen apu, esimerkiksi rikosilmoitusten tekemisessä tai lähestymiskieltohakemuksen viereille laittamisessa. Kriisitilanteessa ei naisella välttämättä oma jaksaminen ja kyvyt riitä edellä mainittujen asioiden hoitamiseen. Turvakotien tekemä työ myös kriisivaiheen jälkeen on tärkeää. Lämmin ja luottamuksellinen suhde voi toimia kantavana asiana myös jatkotyöskentelyssä. (Nyqvist 2001, 237; Oikarinen 2008, 98, 109; Ojuri 2004, 170.)

Hallituksen toteuttamissa naisiin kohdistuvaa perheväkivaltaa käsitelleissä kehittämissankkeissa on ollut keskeisinä tavoitteina palveluiden ja palvelujärjestelmän kehittäminen valtakunnallisesti. Tavoitteena on ollut, että palveluja on saatavilla julkisen sektorin järjestämänä kaikille perheväkivallan osapuolille. Julkisia palveluja täydentävät erityispalvelut perheväkivallan uhrille ovat muun muassa turvakotipalvelut, puhelinneuvonta, kriisipalvelut väkivallan uhreille sekä terapia ja tukiryhmätoiminta. Tarkoituksena on ollut koota erityisosaaminen siten, että väkivallan uhri voi päästä suoraan väkivaltatyöhön

erikoistuneeseen palveluun, joihin muut toimijat voivat heidät ohjata ilman ajanvarausta. Palvelussa arvioidaan kokonaisvaltaisesti uhrin avun ja tuen tarve, koordinoidaan tarvittavat palvelut ja varmistetaan palveluketjun toimivuus. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmassa erilaisia toimenpiteitä vuosille 2013–2015. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 38–40.)

Virallisen tuen merkitys korostuu interventiona väkivaltaiseen parisuhteeseen ja mahdollisuutena alkaa työstämään vaikeaa elämäntilannettaan. Erityisesti aineistoni naisten tarinoissa korostuu tiedon saamisen tärkeys. Ilman tietoa auttavista palvelujärjestelmistä sekä juridisista asioista ei uhri voi ohjautua avun ja tuen piiriin eikä hänellä useinkaan ole voimavaroja viedä yksin ja ilman tukea rikosasioita oikeusprosessiin.

4.3 Sosiaalisen tuen narratiivit

Tässä luvussa jäsenän aineistossani ilmenevät sosiaalisen tuen narratiivit, joissa sosiaalinen tuki tai sen puute tuotetaan eri tilanteissa ja erilaisina kerronnallisina juonina. Naisen kerronta itsestä, sosiaalisesta verkostosta sekä tunteet ja toiminta rakentavat narratiiveja. Olen nimennyt narratiivit: Väkivallan tunnistaminen ja puheeksi otto, informatiivinen tuki, juridinen interventio ja traumasta selviytyminen narratiiveihin. (Vrt. Laitinen 2011.)

Tunnistaminen ja puheeksi otto

Naiset toivat kirjoituksissaan esille toiveen väkivallan havaitsemisesta ja puheeksi ottamisesta läheisten ja ammatti-ihmisten taholta.

En koe olevani katkera läheisilleni sen tähden, että he eivät tehneet mitään auttaakseen minua väkivaltaisessa parisuhteessa. Minut saatiin eristäytymään niin hyvin sukulaisista ja ystävistä, että ei heille juuri jäänyt mahdollisuutta huomata asioiden oikeaa laitaa. Yleisesti kuitenkin tunnen jonkinlaista vihaa yhteiskuntaa kohtaan, joka mahdollistaa tällaisen. Osa vihas-tani on varmasti kohtuutonta, mutta se ei sitä vähennä. Suurin kysymys mielessäni ehkä silti on, miksi kukaan ei nähnyt? Työkaverit, naapurit, poliisit, jotka tulivat käymään? Miehen sukulaiset? Hammaslääkäri, joka paikkasi lohjenneen etuhampaani? Lääkäri, joka kirjoitti mielialalääkeresepin? Miehen ystävät, joilta yritin piilottaa mustan silmän meikin alle? Tuntuu uskomattomalta, että lähes kymmenen vuoden aikana yksikään ihminen ei tullut kysymään koenko parisuhteessani väkivaltaa.

Kaiken aikaa minä vain itkin. Tai siis kyyneleet vain valuivat. Jälkeenpäin ihmettelen ettei yksikään viranomainen, edes poliisi kysynyt, mikä minun oli. Minä vain toimin, itkin ja tulkkasin.

Pelko, häpeä ja syyllisyys vaikeuttavat väkivaltaa kokeneen oma-aloitteista väkivallan puheeksi ottamista sekä avun pyytämistä. Työntekijältä asian puheeksi otto edellyttää väkivallan tunnistamista. Aina työntekijöillä ei ole valmiuksia, osaamista tai rohkeutta tunnistaa tai puuttua asiakkaan kokemaan väkivaltaan. (Piispa 2011, 15.) Parisuhdeväkivalta on monisyinen ilmiö, sitä on pidetty perheen yksityisenä ja salattuna ongelmana ja tämä on vaikeuttanut ammattiauttajan asian puheeksi ottamista (Lindqvist 2009, 10). Ojurin (2004, 192) tutkimus tuo esille, että tieto väkivallasta ja sen tunnistaminen on puutteellista sekä väkivaltaa kokeneiden, että heidän auttajiensa kohdalla. Parisuhdeväkivalta on spesifi aihe, eikä voi olettaa ja odottaa, että kaikki eri alojen työntekijät osaisivat kohdata väkivaltaa kokeneen asiakkaan. On kuitenkin tärkeää kysyä omaan ammattiin liittyvistä asioista ja vastauksesta riippuen ohjata asiakas tuen piiriin. Olisi luonnollista ja odotettavaa, rutiiniin kuuluvaa että hammaslääkäri kysyy millaisessa tilanteessa hammas on lohjennut. Se, kertooko väkivallan uhri väkivallasta jää uhrin päätettäväksi. Hänellä olisi kuitenkin tilaisuus kertoa, mitä on tapahtunut ja väkivalta voisi tulla ulkopuolisen tietoon.

On vaikea sanoa, millaista tukea tai palvelumuotoa olisin kaivannut suhteen aikana. Kaiketi yksinkertaisesti sitä, että joku olisi nähnyt mitä tapahtuu ja tullut kertomaan että se ei ole minun vikani ja minä voin hakea ja saada apua.

Väkivaltaa parisuhteessa kokeneen naisen on vaikea ottaa väkivaltaa puheeksi muun muassa häpeän ja syyllisyyden sekä traumatisoitumisen vuoksi. Naiset kuitenkin toivovat ja odottavat, että joku huomaisi tilanteen ja ottaisi asian puheeksi. Näin väkivalta tulisi ulkopuolisen tietoon, nainen tulisi kuulluksi ja salaisuus olisi murrettu. Asian puheeksi otto voi johtaa myös tilanteen etenemiseen ja työstämiseen.

Samalla paikkakunnalla asui myös äitini miehensä kanssa, samoin siskoni. Lisäksi myös exän veli ja sen tyttöystävä joka oli minun ”ainoa” ystävä ja ollut kaverini ennen kuin edes alettiin seurustelemaan. En kuitenkaan koskaan kertonut kotiasioista näille ihmisille, en kenellekään. Toisinaan riidan päätteeksi lähdimme käymään äitini luona ja itkin vielä autossa, mutta äitin ulko-oveen tarttuessa itku oli kaikonnut ja hymy naamalla. Äiti sai tietää liitostamme totuuden sinä päivänä kun viimein erosimme.

Naisen kirjoitus kertoo siitä, miten vaikeaa väkivalta on ottaa puheeksi, asia halutaan salata ja pitää omana tietonaan. Ero väkivaltaisesta parisuhteesta vapautti naisen puhumaan.

Läheiset eivät voi auttaa, jos he eivät tunnista väkivaltaa tai muutoin eivät ole tietoisia väkivallasta. Jo se, että joku lähipiiriin kuuluva, joka selvästi tuomitsee väkivallan käytön ja lupaa olla käytettävissä tulevissa kiristyvissä uhkatilanteissa mahdollistaa fyysisen väkivallan vähenemisen (Nirhamo 2001, 125).

Suurimman osan parisuhteeni ajasta olin siinä hyvin yksinäinen enkä kokenut, että minulla olisi ollut ketään, keneltä pyytää apua. Asuin vieraalla paikkakunnalla, jossa mies ja hänen perheensä olivat käytännössä ainoat tutut. Mies sai minut uskomaan, että kaikki on minun syytäni, joten en halunnut kertoa asiasta esim. ystäväilleni. Minusta tuli varsin hyvä piilottelemaan väkivallan jälkiä, joten en vielä tänäkään päivänä tiedä esim. sitä, ovatko vanhempani siitä tietoisia. Mies eristi minut näppärästi ystäväistäni vuosiksi, joten heillä ei juuri ollut mahdollisuuttakaan nähdä jälkiä ja siten saada tilaisuutta auttaa.

Väkivallan seurauksena on ystävien ja läheisten puute sekä oma syyllisyyden tunne. Nämä estävät parisuhdeväkivallan puheeksi oton. Silloin kun läheiset ovat tietoisia parisuhdeväkivallasta, he voivat olla arvokas tuki kuulluksi tulemisessa sekä asian työöstämisessä.

Seksuaaliseen väkivaltaan en ole koskaan hakenut ammattiapua. Minulla on ollut ystäviä, joille olen voinut kertoa ja keskustella heidän kanssaan avoimesti.

Läheisimmille ystäväilleni kerroin raiskauksesta, mutta edes terapiassa en pystynyt kertomaan siitä kuin vasta jonkun ajan päästä.

Miten läheiset suhtautuvat seksuaaliseen väkivaltaan? Ovatko he tietoisia ammattiavusta ja ohjaavatko he ystävää ammattilaisen kanssa keskustelemaan asiastaan. Läheisten antama tieto auttavista tahoista sekä tuki avun hakemiseen voivat ohjata ja rohkaista uhrin ammattiavun piiriin. Sillä, että uhri tulee kuulluksi ja ymmärretyksi läheisen taholta on suuri merkitys uhrille. Henkisen tuen lisäksi tieto turvakodin olemassaolosta mahdollistaa avun hakemisen ammattilaiselta.

Muistan erään aamun, kun menin töihin ja minulla oli päänsärkyä. Poikaystäväni oli lyönyt minua päähän nyrkillä. Kerroin työpaikalla, että poikaystäväni oli lyönyt minua lujaa ja minut ohjattiin menemään työterveyslääkärille.

Jos olisin siinä vaiheessa ollut tietoisempi mahdollisuuksista ammattiapuun, toki olisin ainakin ajatellut asiaa. Asiat olivat niin arkaluonteisia.

Jos parisuhdeväkivallan uhrilla ei ole tietoa auttavista tahoista, on hänen mahdotonta ottaa niihin yhteyttä. Luottamukselliset ystävyys-suhteet korostuvat väkivallan puheeksi ottamisessa. Väkivallan epäilyn herätessä kysyminen sekä avoimesti ja luottamuksellisesti keskusteleminen auttavat uhria asioiden työstämisessä ja avun hakemisessa. Yksi aineistoni nainen tuo pariinkin otteeseen kirjoituksessaan esille, että laaja ystäväpiiri on mahdollistanut keskustelun ja siitä on ollut apua hänen selviytymisessään. Naisen sisko oli suorittanut terveydenhuollon tutkinnon ja osasi ohjata siskonsa turvakotiin. Toinen aineistoni nainen kirjoitti työkaverin ohjanneen hänet päähän kohdistuneen iskun jälkeen työterveyslääkärille. Läheisen ohjaaminen avun piiriin madaltaa ammattiavun hakemista. Ohjatessaan väkivallan uhria läheinen suhtautuu vakavasti uhrin tilanteeseen ja tämä tukee uhria ottamaan yhteyttä ammattilaiseen avun tarpeessaan ja osoittaa uhrille, että väkivalta ei ole hyväksyttyä ja hänellä on mahdollisuus saada apua asioiden käsittelyyn. Niin henkisellä tuella, kuuntelemisella, ohjaamisella, asian todesta ottamisella kuin käytännön asioissa apuna olemisella on uhrille suuri merkitys.

*Yhteinen ystävä soitti minulle. Hän oli käynyt hakemassa mieheni poliisi-
asemalta ja pyysi minua tulemaan kotinsa. Hän asuu lähellämme ja hän
isona miehenä lupasi huolehtia minun turvallisuudestani. Meninkin ja siellä
näyteltiin aikamoinen kohtaus. Monta afrikkalaista miestä ja naista yrittivät
selvittää asioitamme. Tämä on heidän kulttuurissaan ihan normaalia ja
jopa kaunis tapa. Pyritään löytämään sopu avioparin välille ja molempia
osapuolia kuunnellaan.*

Naisen kertoma esimerkki kuvastaa kulttuurien välisiä eroja asioiden selvittämisessä ja läheisten tuessa. Meillä suomalaisessa kulttuurissa parisuhdeväkivaltatilanteita ei käsitellä yhteisöllisesti. Afrikkalaiseen kulttuuriin kuuluu ongelmatilanteiden, myös parisuhdeväkivallan yhteisöllinen käsittely. Kuten nainen kirjoitti, ystävien kokoontumien sovittelemaan avioparin väkivaltatilannetta on kaunis ajatus ja tapa, mutta tämä ei tuottanut tulosta. Puoliso solvasi naista ja käyttäytyi aggressiivisesti ja mies jouduttiin poistamaan tilanteesta. Suomessa on käytössä virallinen sovittelumahdollisuus rikosasiassa myös parisuhdeväkivaltaan liittyen. Siinä sovittelijat selvittävät ennen sovitteluistuntoa, onko kyseessä yksittäinen väkivaltatilanne. Toistuvaa parisuhdeväkivaltaa ei voi sovittaa, koska väkivallassa kyseessä on aina valta ja tällöin osapuolet eivät ole tasa-arvoisessa asemassa neuvottelupöydässä parisuhdeväkivallan luonteesta johtuen.

Informatiivinen tuki

Mikäli naiset eivät tiedosta ja tunnista väkivaltaa ja sen seurauksia itselle he eivät myöskään hae apua, eivätkä kykene irrottautumaan väkivaltaisesta suhteesta. Väkivaltatietouden lisääminen on avain ongelman näkyvyyden parantamiseksi ja väkivaltaa kokeneiden saamiseksi auttamis- ja tukitoimien piiriin. Mahdollisuus toistuvaan apuun ja vertaistukeen on merkittävä selviytymisvaiheen tuki väkivaltaisesta parisuhteesta irrottautumisessa. (Ojuri 2004, 192.) Kääriäisen (2006) mukaan fyysisen vamman vuoksi hoitoon hakeutuneet kritisoivat henkilökunnan vähättelyä tai kiinnostuksen puutetta, eivät hoidon laatua ja asiallisuutta. Neljännes hoitoon hakeutuneista vastasi, että väkivallasta ei puhuttu. Uhrit kritisoivatkin sitä, että he eivät saaneet riittävästi tietoa muista tuki- ja apumahdollisuuksista, heitä ei ohjattu muiden ammattiauttajien puoleen. (Kääriäinen 2006, 115–116.)

Asiakkaalla on ongelma joka määrittää hänen identiteettiään. On tärkeää, että hän on tavalla tai toisella osallisena ongelmiensa tulkinta- ja määrittelyprosessissa. Kyse on työntekijän ja asiakkaan keskinäisestä vuorovaikutuksesta. (Juhila 2006, 210.) Sosiaalitoimiston sosiaalityössä kohdataan asiakkaita heidän erilaisissa elämäntilanteissaan. Parisuhde- ja perheväkivalta voi olla yksi asia muiden haasteellisten asioiden ja ongelmien joukossa. Voi olla, että väkivalta ei ole yhteydenoton syy sosiaalitoimistoon. Sosiaalityöntekijän onkin katsottava asiakkaan tilannetta laaja-alaisesti ja otettava väkivalta suoraan puheeksi, mikäli hänellä herää ajatus tai epäily väkivallasta asiakkaan elämän tilanteeseen liittyen.

Turvakodin kautta järjestyi myös asianajaja sekä poliisi. Eli poliisin kautta sai omaisuutta takaisin. Tästäkään en olisi tiennyt ilman turvakodin tai itseasiassa rikosuhripäivystyksen neuvoja. Eli rikosuhripäivystys on myös ollut merkittävä osa minun selviytymistarinaani. En pysty edes kuvittelemaan, kuinka olisin voinut selvittää ilman tätä järjestettömän hyvää tukiverkostoa, jonka olen saanut?!

Olen harkinnut rikosilmoituksen tekoa. Rikosuhripäivystyksessä siihen kannustetaan. Mietin sitä monelta kannalta. Olisiko oikeuden saannista minulle apua? Jatkuisiko painajainen? Olisiko vain parempi yrittää unohtaa? Voisiko se provosoida häntä? Entä jos en tee rikosilmoitusta ja hän kuitenkin kostaa jollain tavalla? Selvittelen tätä nyt itselleni ja yritän löytää ratkaisun. Haluan eteenpäin.

Rikosilmoituksen tekeminen ei ole itsestään selvää väkivaltaa kohdanneelle. Hän pohtii asiaa monesta eri näkökulmasta. On hyvä, että uhrilla on ammatti-ihminen tai Rikosuhripäivystyksen vapaaehtoinen tukihenkilö, jotta hän saa keskusteluapua ja tietoa oikeus-

prosessista. Uhri voi keskustella luottamuksella ajatuksistaan, tunteistaan ja esittää kysymyksiä asiaan liittyen. Hänellä itsellään on päätäntävalta, tekeekö rikosilmoituksen ja jos, niin milloin sen tekee.

Uskon, että olisin saanut raiskauksen jälkeen hyvää ammattiapua, mutta olin niin lukossa asian kanssa, etten itse voinut sitä käsitellä saati pyytää apua. Terapiassa kyllä toivottiin minun puhuvan asiasta. Kun en pystynyt sain kyllä linkkejä vapaaehtoistahoista, josta tukea löytyisi juuri tähän asiaan. Raiskaus tuottaa hirveästi mielen tuskaa. Häpeän tunne on valtava, vaikka ei ole itse tehnyt mitään paha. Siitä on äärimmäisen vaikea kertoa.

Syystä jota en itsekään tiedä, ensi- ja turvakoti tai muut vastaavat tahot eivät koskaan tulleet minulle mieleen avuntarjoajina.

Minusta tärkein asia olisi tiedon lisääminen. Ajatus turvakodeista ja muista apua tarjoavista tahoista pitäisi olla niin arkinen ja yleinen, että kynnys hakea apua muuttuu olemattomaksi.

Turvakoti sanan kuulin ekaa kertaa elämässäni siskoltani. Siitä kuultuani uskalsin ottaa turvakotiin yhteyttä. Sieltä koko juttu lähtikin sitten purkautumaan.

Ilman tietoa auttavista tahoista ei apua osaa hakea. Avun hakeminen ei saa olla tietämättömyydestä kiinni. Tietoa parisuhdeväkivaltaa kohdanneiden palveluista tulee lisätä, jotta kynnys hakea apua madaltuisi. Se, että uhrilla ei ole tietoa palvelujärjestelmästä ja –tuottajista lisää riskiä urin kiertelemiseen palvelujärjestelmässä saamatta asiaan kuuluvaa tukea (Laitinen 2004, 299).

Turvakotityön maksukäytäntö on muuttunut 1.7.2015 alkaen. Aiemmin asiakkaan tultua turvakodille, selvitettiin lähes ensi työnä asiakkaan kotikunnan sosiaalityöntekijältä maksusitoumus asiakkaan ja mikäli mukana oli lapset, myös lasten turvakotijaksolle. Uuden lain myötä, maksu tulee suoraan valtion varoista ja käytäntö selkiyttää tilanteen ja antaa varsinkin yksin turvakodille tulevalle paremmat mahdollisuudet turvakotijaksolle. Turvakotijakso on nyt maksuton kaikille asiakkaille, kun aikaisemmin osa kunnista on vaatinut asiakkailta omavastuuosuuden.

Kerrottuani työpaikalla päänsärystä ja, että poikaystäväni oli lyönyt minua lujaa nyrkillä päähän, minut ohjattiin menemään työterveyslääkärille. Lääkäri oli sitä mieltä, että asiasta pitäisi tehdä rikosilmoitus. Vastaukseni oli ilman muuta ei, eihän tämä rikos ole.

Jos olisin siinä vaiheessa ollut tietoisempi mahdollisuuksista ammattiapuun toki olisin ainakin ajatellut asiaa. Asiat olivat niin arkaluonteisia. Tänä päivänä olen sitä mieltä, että teoista tulee rangaista ja tuoda asiat julki. Tänä päivänä tiedetään, että parisuhteissa on paljon alistamista seksuaaliseen

kanssakäymiseen. Häpeä teki sen, että ei tullut ammattiapua haetuksi. Jos joku olisi ehdottanut ammattiapua olisin voinut ehkä hakeutuakin.

Häpeä estää ja hankaloittaa avun hakemista. Usein uhri ei itse miellä väkivaltaa rikokseksi, niin kuin naisen kirjoituksesta yllä ilmenee. Rikosilmoituksen tekemisen ehdottaminen omaa puolisoa kohtaan voi tuntua mahdottomalta, vaikka itse tiedostaisikin väkivallan olleen väärin ja rikos. Tiedolla, keskustelulla ja eteenpäin ohjauksella on merkitystä asian käsittelyssä ja selviytymisessä. Tietoisuus väkivallasta ja väkivaltaespesifeistä palveluista auttaa ja helpottaa tuen hakemista. Väkivaltaisessa tilanteessa ei naisella aina ole tietoa palveluverkostosta. Myös sillä, miten tietoa annetaan, on merkitystä. On hyvä, että uhrille annetaan tietoa auttavista tahoista esimerkiksi käyntikortin tai palveluesitteen muodossa. Työntekijän tulee kuitenkin arvioida uhrin tilanne ja voimavarat, tuleeko yhteydenotto hoidetuksi uhrin taholta. Uhrille voi tarjota mahdollisuutta, että yhdessä varataan hänelle aika esimerkiksi kriisikeskukseen, turvakotiin tai Rikosuhripäivystykseen. Aina tulee kunnioittaa asiakkaan omaa tahtoa ja päätös avun vastaanottamiseen on asiakkaalla. Mikäli perheessä on lapsia, tulee toimia lastensuojelulain edellyttämällä tavalla ja tarvittaessa tehdä lastensuojeluilmoitus.

Juridinen interventio

Poliisi on usein ensimmäinen perheen ulkopuolinen henkilö, jolle parisuhdeväkivalta tulee kotihälytystilanteessa tietoon. Parisuhdeväkivaltaa säätelevää lainsäädäntöä on Suomessa muutettu hitaasti muihin Pohjoismaihin verrattuna. Raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin Suomessa vuonna 1994. Rikoslakiuudistukset kertovat yleisestä asenteen muutoksesta parisuhdeväkivaltaan. (Lindqvist 2009, 17.) Vuonna 2004 rikoslakia muutettiin poistamalla laista säännös, jonka perusteella rikoksen uhri saattoi omasta vakaasta tahdostaan estää syytteen nostamisen (Niemi-Kiesiläinen & Kainulainen 2006, 126). Muutokset tarkoittavat, että parisuhdeväkivaltaa ei enää katsota yksityiseksi ja perheen sisäiseksi ongelmaksi tai asianomistajarikokseksi, vaan se on yleisen syytteen alainen rikos (Lindqvist 2009, 17). Vuonna 2011 astui voimaan laki syyteoikeuden muutoksesta, sen seurauksena myös lievä pahoinpitely on yleisen syytteen alainen rikos silloin, kun se kohdistuu läheiseen henkilöön (Fagerholm 2015, 30).

Parisuhdeväkivallan tullessa poliisiin tietoon, on väkivalta jatkunut yleensä kauan. Kun parisuhdeväkivalta tulee poliisiin tietoon, asiasta tehdään viranomaisen toimesta rikosilmoitus ja asianosaiset kuullaan esitutkinnassa. Rikoksen etenemisestä oikeusprosessissa

päättää syyttäjä poliisilta saamansa esitutkinta-aineiston perusteella. Lainsäädäntö turvaa asian juridisen käsittelyn, vaikka uhrilla itsellään ei olisikaan rangaistusvaatimusta. Tämä interventio mahdollistaa väkivaltaan puuttumisen ja sitä kautta voi edesauttaa parisuhhteissa olevien havahtumista väkivallan työstämiseen omalla tahollaan eli pysäyttää ja ennalta ehkäistä väkivaltaa.

Lopullinen ratkaisu tapahtui yhtenä iltana kun exä joi taas ja kun yhdessä lähdimme hakemaan lapsemme, niin hän uhkasi vääntää ratista meidät (minut ja hänet) seuraavan rekan alle. Saavuttuamme perille pakenin. Soitin poliiseille. Exä oli jotenkin päässyt kotiin jossa poliisit sitä piiritti useita tunteja kunnes exä antautui ja hänet vietiin putkaan yöksi. Seuraavana aamuna hain exän putkasta ja sinä iltana hän muutti kotoamme pois.

Häirintä ja yhteydenotot jatkuivat vielä eron jälkeenkin. Nainen haki ja sai lähestymiskiellon, jota ex-mies rikkoi. Eron jälkeinen tuomioistuimen tuomio väkivaltatilanteesta (eron jälkeen tapahtunut) ja lähestymiskieltojen rikkomisesta rauhoitti tilanteen. Tuomioistuimen käsittely ja ratkaisu olivat käännekohtia, ex-mies jätti rauhaan. Juridinen oikeusprosessi mahdollisti väkivallan ja häirinnän loppumisen.

Poliisi on viranomainen, jonka puoleen akuutissa väkivaltatilanteessa käännytään joko ottamalla itse yhteyttä tai jonkin läheisen tai silminnäkijän toimesta.

Soitin poliisit ja aloin rauhallisesti pakkaamaan miehen tavaroita enkä välittänyt riehumisesta. Poliisit tulivat ja pyysin heitä viemään miehen ja tavarat pois kotoani. Siinä käytiin vielä yksi kilpajuoksu avainten kanssa. Poliisit veivät hänet. Minä rauhoituin kotona. Tuttu maahanmuuttasioista vastaava poliisi soitti minulle ja pyysi kirjallista raporttia minulta. Hän antoi myös käytännön neuvoja. Hänestä tilanne oli selvä. Raportti heille ja avioerohakemus.

Naapurit soittivat kerran poliisit paikalle, mutta koska minussa ei näkynyt ulkoisia vammoja, asia jäi virkavallan puolesta siihen.

Akuutissa väkivaltatilanteessa useimmiten väkivallan tekijä poistetaan paikalta ja uhri saa hetkellisesti fyysisen rauhan. Uhria voidaan viranomaisen toimesta ohjata jatkotoimien ja avunhakemisen suhteen. Ottaen huomioon, että parisuhdeväkivalta on traumatisoiva elämäkokemus ja väkivalta on jatkunut usein jo pitkään, ennen kuin asia tulee viranomaisille tietoon, on epäinhimillistä olettaa, että uhrilla olisi voimavaroja ja hän kykenisi itse

hakemaan apua väkivaltaisessa elämäntilanteessaan. On suuri askel, että uhri on rohjennut ottaa yhteyttä viranomaiseen, jatkoavun saaminen tulisi tapahtua saattaen vaihtaen viranomaisten ja muiden palveluja tuottavien tahojen kesken. Viranomaisten tulisikin esittää uhrille mahdollisuutta, että uhrin niin halutessaan voi viranomainen välittää uhrin yhteystiedot apua tarjoavalle palvelujärjestelmälle, esimerkiksi Rikosuhripäivystykseen. Näin asioiden käsittely jatkossa ei jää uhrin vastuulle vaan häneen ollaan yhteydessä ja hän voi ajan kanssa miettiä hakeutuuko ja jos niin millaisen avun piiriin saatuaan ensin lisätietoa eri palvelujärjestelmistä.

Marraskuussa 2012 hyväksyttiin EU:n rikosuhridirektiivi, joka tuli panna kansallisesti täytäntöön 16.11.2015 mennessä. Suomen hallitus antoi eduskunnalle lakimuutospaketin (HE 66/2015) 15.10.2015. Uhrin tuen kannalta merkittävimmät muutokset liittyvät uhrin oikeuksiin saada tietoa, uhrin ohjaamiseen tukipalveluihin sekä uhrille tehtävään henkilökohtaiseen suojelutarpeen arviointiin. Uuden lain mukaan asianomistajalle tulee ilmoittaa mahdollisuudesta saada tukea ja suojelua. Poliisin on entistä laajemmin kerrottava uhrille hänen oikeuksistaan ja mahdollisuudesta tukeen. Myös tukipalveluihin ohjaaminen vahvistuu. (Åberg 2016, 19.) Nähtäväksi jää, miten tämä 1.3.2016 voimaan tuleva lakimuutos käytännössä toteutuu ja näyttäytyy uhripalveluja tuottavissa tahoissa.. Ennen lain muutosta tukipalveluihin ohjaamisessa ja asiakkaan yhteystietojen välittämisessä tukipalveluille on ollut suuria paikkakuntaakohtaisia eroja.

Häirintä, uhkailu ja väkivalta voivat jatkua myös eron jälkeen. Yksi aineistoni naisista kirjoittaa exän häiriköineen hänen kodissaan. Kun hän ei antanut lapsia humalaisen exän matkaan, seurasi väkivaltatilanne. Mies suuttui ja iski nyrkillä kasvoihin.

Tästä tein rikosilmoituksen. Kuulin rikosuhrituesta, josta sain itselleni tukihenkilön joka tuli mukaani joka paikkaan, mm. rikosilmoituksen tekoon. Haimme myös lähestymiskieltoa exälle ja hän saikin vuoden lähestymiskiellon. Exä rikkoi muutaman kerran kieltoa. Lopulta n. vuosi rikosilmoituksen teosta asia oli käräjillä jossa exä sai tuomion pahoinpitelystä, kotirauhan rikkomisesta ja useasta lähestymiskieltorikkomuksesta. Tämä oli käännekohta. Eli useita vuosia eron jälkeen exä viimein ymmärsi ja jätti minut rauhaan.

Vuoden 1999 alusta astui voimaan laki lähestymiskiellosta (898/1998). Laki oli merkittävä uudistus. Lähestymiskieltoa voidaan käyttää estämään entisen kumppanin harjoittama väkivalta ja häirintä. Lähestymiskieltoa haetaan tuomioistuimelta ja se voidaan määrätä yksilön henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen uhan tai

muun vakavan häirinnän torjumiseksi. Vuonna 2005 tuli voimaan laki perheen sisäisestä lähestymiskiellosta (Laki lähestymiskiellosta annetun lain muuttamisesta 711/2004). Tämä lakimuutos mahdollistaa sen, että perheväkivaltatilanteessa syyllinen voidaan määrätä lain perusteella lähtemään perheen yhteisestä kodista.

Laki tuo oikeudellisia keinoja parisuhdeväkivallasta selviytymiseen sekä mahdollistaa intervention väkivaltaiseen parisuhteeseen. Interventio, esimerkiksi poliisin kotihälytystilanne ja sen seurauksena tapahtuva rikosilmoitus väkivallasta ja molempien osapuolten kuuleminen tapahtuneesta, mahdollistavat väkivallan puheeksi ottamisen ja osapuolten ohjaamisen ja ohjautumisen avun piiriin. Pelkästään akuutin väkivaltatilanteen rauhoittaminen esimerkiksi päihtyneen säilöönnotolla ei ratkaise toistuvasta väkivallasta kärsivien ongelmaa, ja väkivallan kierteen katkaisematta jättäminen on myös turvallisuusriski (Fagerlund 2015, 31). Väkivallan tulo viranomaisen tietoon voi pysäyttää väkivallan kierteen ja auttaa osapuolia väkivaltaisen elämäntilanteen käsittelyssä. Se, että parisuhdeväkivalta on yleiseen syytteen alainen rikos, ehkäisee väkivaltaa, suojaa uhria väkivallalta sekä voi pysäyttää väkivallan kierteen. Sama merkitys on myös lähestymiskiellolla.

Traumasta selviytyminen

Parisuhdeväkivallasta seuraa ongelmia, joista parisuhteen osapuolet eivät selviydy omin avuin. Väkivallan ilmenemismuodot ovat erilaisia ja tarvittava apu on myös moninaista. Nyqvist (2001) tulkitsee suhteellisen yleisen tyytymättömyyden formaaleihin palveluihin siten, että niissä käsitellään tavallisesti vain osaa väkivallan tuomasta problematiikasta. Ajanvarausjärjestelmien ja määräaikaisten tapaamisten vuoksi asioiden muunlainen käsittely ei ole aina edes mahdollista. Väkivaltaa kokenut asiakas tarvitsee kuitenkin intensiivistä ja kokonaisvaltaista tukea, hänen ongelmaansa paneutumista. Tarvitaan työntekijä, joka pystyy näkemään asiakkaan avuntarpeen kokonaisuudessaan. (Mt., 183–184.)

Eli en pysty edes kuvittelemaan, kuinka olisin voinut selvitä ilman tätä järjestöä hyvää tukiverkostoa, jonka olen Rikosuhripäivystyksen kautta saanut?!

Ja voin kyllä lämpimästi suositella kaikille, joiden elämäntilanne on väkivallan vuoksi sekainen, niin rohkeasti yhteydenottoa turvakotiin.

Sain ajan psykiatriselle hoitajalle ja niin siitä alkoi pitkä yhteistyö. Tämä hoitaja pelasti varmaan henkeni. Olin vielä noin vuoden yhdessä mieheni kanssa, mutta tämän vuoden aikana hoitaja sai minut vakuuttuneeksi, että minä en ole kaikkeen syyppä ja sai muutenkin pikkuhiljaa silmäni avautumaan sille, että kaikki se mitä olin pitänyt ”normaalina” ei sitä todellakaan ollut.

Keskeisimpänä professionaalisessa auttamisessa tulee olla väkivallan käsittely. Huomio kiinnitetään naisuhrien sisäisiin mielialoihin ja reaktioihin, joiden arvioiminen, nimeäminen ja hoitaminen muodostuvat keskeisemmäksi kuin väkivallan käsittely. (Keskinen 2008, 319.) Työntekijän ja asiakkaan kohtaamisessa ja vuorovaikutuksessa tapahtuu voimavaraistumista. Puhumalla asiakas ilmaisee itseään ja auttaa samalla itseään jäsentämään ja hahmottamaan tapahtunutta ja omaa elämäänsä. (Lindqvist 2009, 172.) Monet sosiaalityön työmuodot soveltuvat hyvin väkivaltaa kohdanneiden naisten selviytymistä tukevaan työhön. Yksilöterapeuttinen työ, ryhmä- ja verkostotyö toimivat hyvin. Virallisen palvelujärjestelmän onnistunut työ edellyttää kuitenkin työntekijän tulemista asiakkaan lähelle. (Nygqvist 2001, 237.) Todellinen auttamissuhde edellyttää kohtaamiselta luottamusta ja turvallisuutta, joita uhrilla omassa elämässään ei ole ollut väkivallasta johtuen (Laitinen 2004, 304).

Väkivallan kokemuksista puhuminen on lievittänyt yksinäisyyttä ja on osoittautunut yhteyden mahdollistajaksi muihin ihmisiin. Se, että nainen tulee väkivallan kohteena olemisen suhteen tunnistetuksi ja tunnustetuksi lievittää yksinäisyyttä ja auttaa eristyksen murtumista. Tämä tapahtuu Husson (2003) aineistossa useimmiten ystävyys- ja rakkaussuhteissa tai onnistuneissa kohtaamisissa ammattiauttajien kanssa. Onnistuneet kokemukset ammattiauttajien kanssa ovat useimmiten yksilöterapiassa ja kahdenkeskisissä keskusteluissa. Sen sijaan pariterapiat ovat useimmiten systemaattisesti epäonnistuneet. Niissä naiset eivät kokeneet tulleen kuulluksi tai ymmärretyksi, eivätkä he ole uskaltaneet miehensä kuullen puhua rehellisesti väkivallasta ja siihen liittyvistä tunteistaan. (Husso 2003, 310.)

Itse en kokenut noista mielenterveystoimiston käynneistä hyötyä. Ensinnäkin niissä keskityttiin exään enkä muutenkaan voinut mitenkään avoimesti puhua exän kuullen.

Sitä kautta exä sai jotkut lääkkeet joiden piti alentaa mustasukkaisuus ”normaalitasolle” ja näin ilmeisesti kävikin. Hoitajalla käyntien ajan exä söi lääkkeitä ja tilanne rauhoittui. Itse en kokenut noista mielenterveystoimiston käynneistä hyötyä. Niissä keskityttiin exään enkä muutenkaan voinut mitenkään avoimesti puhua exän kuullen.

Yllä olevasta kirjoituksessa tulee esille oman terapia-/hoitosuhteen merkitys. Jos mielen-terveyshoitajalla käydään yhdessä väkivallan tekijän kanssa, ei uhri pysty avoimesti puhumaan asioistaan ja tunteistaan. Uhri ei pysty työstämään kokemaansa yhteisillä terapiaikäynneillä tekijän kanssa.

Käynneillä keskityttiin mieheen ja miehen mustasukkaisuuteen. Miehen saama lääkitys kuitenkin rauhoitti tilannetta kotona. Eli vaikka väkivallan uhri ei kokenut hyötyvänsä yhteisistä käynneistä mielenterveystoimistossa, tilanne kotona rauhoittui, koska mielen-terveyshoitajalla käyntien ja lääkärin konsultaation seurauksena mies sai lääkityksen, joka rauhoitti tilannetta kotona. Tämä on mielestäni tärkeä havainto sen suhteen, että te-
kijän saama tuki vaikuttaa välillisesti myös uhrin tilanteeseen ja on näin ollen tärkeää uhrin tilanteessa selviytymisen kannalta. Puolisot kävivät yhdessä hoitajalla muutamien kuukausien ajan. Puoliso lopetti lääkkeiden syömisen samaan aikaan, kun he lopettivat mielenterveystoimiston käynnit.

Vuosia myöhemmin nainen otti puheeksi avioeron. Hän kertoo miehen reagoineen asiaan hyvin voimakkaasti. Nainen sai toimitettua miehen lääkäriin sekä suostuteltua hänet mie-
lenterveystoimistoon samalle hoitajalle, jonka luona he aiemmin olivat käyneet yhdessä. Kun nainen muutama viikko myöhemmin totesi, että hänen on itsekkin pakko päästä pu-
humaan asioistaan jollekin, hän varasi ajan samalle hoitajalle jolla puoliso kävi.. Nainen koki, että hoitajan mielestä ei ollut hyvä, että he kävivät erikseen. Kun hoitaja ehdotti, että he kävisivät puolison kanssa yhdessä, päätti nainen yrittää varata ajan toisen hoitajan luo.

*Alkoi pitkä yhteistyö. Tämä psykiatrinen hoitaja pelasti varmaan henkeni. Tämä hoitaja sai minut vakuuttuneeksi että minä en ole kaikkeen syyppää ja sai muutenkin pikkuhiljaa silmäni avautumaan sille että kaikki mitä olin pi-
tänyt ”normaalina” ei sitä todellakaan ollut. Terapeutilla oli tärkeä rooli, myös siinä että en palannut yhteen exän kanssa. Hän sai minut uskomaan, että en ole syyllinen, olin elänyt exän ehdoilla. Eron jälkeen exä edelleen aiheutti todella paljon kaikenlaista elämässäni ja tässä terapeutti oli myös todella tärkeä. Kaikkia exän tekosia ja syytöksiä puitiin yhdessä istunnoilla ja yleensä ne rauhoittivat minua sen verran että taas jaksoin.*

Näissä kahdenkeskisissä, luottamuksellisissa tapaamisissa nainen pystyi puhumaan avoi-
mesti tapahtuneista asioista, tunteista ja ajatuksistaan. Parhaimmillaan kohtaamisen seu-
rauksena on osallisuuden kokemus, jossa vahvasti henkilökohtaisesta voi tulla jaettava (Laitinen 2004, 306). Ero pitkittyi, mutta nainen kirjoitti, että tällä samalla hoitajalla oli
tärkeä rooli myös siinä, että hän ei eron jälkeen palannut yhteen entisen puolisonsa kanssa. Asioiden työstäminen hoitajan luona rauhoitti naista ja auttoi jaksamaan vaike-
assa elämäntilanteessaan. Oma hoito-/terapiasuhte muodostui erittäin tärkeäksi, niin vä-
kivaltaisessa parisuhteessa eläessä kuin eron jälkeenkin. Hoitajan kanssa käydyt keskus-
telut auttoivat peilaamaan omia ajatuksia ja tunteita. Keskustelut myös avasivat silmät

näkemään miten asioiden tulisi olla ja miten väkivallasta on tullut ”normaalia” omassa elämässä.

Mitenkään erityisesti ei juuri seksuaalista väkivaltaa käsitelty terapeutin kanssa, siitä kyllä puhuttiin aina toisinaan.

Oikean tai paremminkin sopivimman terapeutin ja hoitomuodon löytäminen voi kestää pitkään. Jokainen on oma yksilö ja sama hoitomuoto ei toimi kaikille. Yksi aineistoni nainen kävi usealla eri terapeutilla vuosien myötä. Hän kertoo, että nyt, vuosia eron jälkeen hän on löytänyt traumaterapian muodon, josta voisi olla hänelle parhaiten apua. Husson (2003, 253) tutkimuksessa väkivaltaa kohdanneet naiset korostivat puhumisen tärkeyttä väkivallasta selviytymisessä.

Aineistoni naisten tarinoista nousee esille runsas terveydenhuollon palvelujen käyttö. Terveydenhuollon palvelujen puoleen käännytään muun muassa silloin, kun on uniongelmia, masennusta tai ahdistusta.

Sain työterveydestä mielialalääkityksen. Kerroin lääkärille ympäripyörestä huonosta parisuhteesta, mutta en usko kertoneeni väkivallasta. Muutama vuosi myöhemmin, jo lopetettuani lääkityksen, osasin hakeutua ammattikorkeakouluni psykologille. En muista ehdinkö kertoa hänelle väkivallasta, ennen kuin suhteeni tuli päätökseensä ja erosin miehestä. Suhteen päätyttyä koin, ettei minulla ole käyttöä psykologille, joten ne käynnit lopuivat.

Kävin tähän aikaan myös terapiassa ja minulle määrättiin masennuslääkkeet, ahdistusta lievittämään rauhoittavaa lääkettä ja unilääkkeitä, koska en saanut enää nukkuttua.

Lääkityksen lisäksi myös psykososiaalisella tuella ja terapialla on suuri merkitys väkivaltaisessa elämäntilanteessa selviytymiselle sekä väkivaltaisesta parisuhteesta eroon pääsemiselle.

Rikosuhripäivystyksen asiakkaaksi hakeuduin, kun halusin selvittää itseleni kohtaamiani asioita, joita olen nyt kyennyt alkamaan käsitellä. Olen miettinyt rikosilmoituksen tekemistä. Se prosessi on minulla kuitenkin kesken, enkä vielä tiedä mitä asialle teen.

Psykiatrisella hoitajalla oli tärkeä rooli myös siinä, että en palannut yhteen exän kanssa. Hän sai minut uskomaan, että ratkaisu oli oikea, että en ole syyllinen, olin elänyt exän ehdoilla. Eron jälkeen exä edelleen aiheutti todella paljon kaikenlaista elämässäni ja tässä hoitaja oli myös todella tärkeä. Kaikkia exän tekosia ja syytöksiä puitiin yhdessä istunnoilla ja yleensä ne rauhoittivat minua sen verran että taas jaksoin. Sain purkaa kaiken sen mitä exä teki ja hoitaja osasi laittaa asiat oikeinpäin.

Eli en pysty edes kuvittelemaan, kuinka olisin voinut selvitä?, ilman tätä järjestömän hyvää tukiverkostoa, jonka olen Rikosuhripäivystyksen kautta saanut?!

Ammattilaisten yhteistyö on keskeistä väkivallan uhria tuettaessa. On palveluja jotka vaativat erityisosaamista ja näin ollen palvelu voi sijaita kaukanakin asiakkaasta alueellisesti keskitettynä, suurissa kaupungeissa. Erityispalvelut eivät ole kaikkien saatavilla. (Ewalds 2005, 20; Kananoja & Lähteinen & Marjamäki 2011, 324). Esimerkiksi Ensi- ja turvakotiliiton jäsenyhdistysten ylläpitämiä turvakoteja on kymmenellä paikkakunnalla. (Ensi- ja turvakotien liitto.) Lähin turvakoti voi siis sijaita useiden satojen kilometrien päässä kotoa. Saadakseen näitä erityispalveluita oma ja lasten elämä voivat hankaloitua suuresti esimerkiksi työn ja koulunkäynnin osalta. Myös oma epävirallinen sosiaalinen tukiverkosto kuten ystävät, sukulaiset ja koulukaverit voivat jäädä turvakodissa ollessa kauas. Fyysinen välimatka hankaloittaa myös osallistumista esimerkiksi väkivaltaa kohdanneiden ryhmään, joita järjestetään muun muassa turvakodeilla avopalveluina.

Turvakodin kautta järjestyi myös asianajaja sekä poliisi. Eli poliisiin kautta sai omaisuutta takaisin. Tästäkään en olisi tiennyt ilman turvakodin tai itseasiassa rikosuhripäivystyksen neuvoja. Eli rikosuhripäivystys on myös ollut merkittävä osa minun selviytymistarinaani.

Tukihenkilö oli kolme vuotta käytössäni ja olen erittäin kiitollinen siitä! Hän oli käytössäni aina kun vai tarvitsin. Nyt kun uuden elämäntilanteen vuoksi olen joutunut taas turvautumaan tukihenkilöön rikosuhripäivystyksessä, niin palvelu on huonontunut siinä määrin, että en saa välttämättä niin pikaisesti yhteyttä tukihenkilöni, kun haluaisin. Eli se on miinusta.

Sosiaalisen ja psykososiaalisen tuen oikealla ajoituksella on merkitystä sen vaikuttavuudelle ja tehokkuudelle. Tuen tulisi olla saatavilla silloin, kun henkilön omat voimavarat ovat äärimmilleen käytössä ja, kun hän ulkopuolista tukea todella tarvitsee. Ennenaikainen tuki voi vähentää yksilön omatoimisuutta ja se voi lisätä passiivisuutta ja riippuvuutta tuen antajiin. Mikäli taas tukea ei ole saatavissa silloin, kun tuen tarve on, voivat ongelmat monimutkaistua ja tuen tarve muuttua laaja-alaisemmaksi. (Kumpusalo 1991, 17.) Apua voi joutua odottamaan kohtuuttoman pitkään vaikeassa tilanteessa. Ajan saaminen kahden viikon päähän tuntuu kriittisessä tilanteessa liian pitkältä ja akuutissa vaiheessa tapaaminen työntekijän kanssa kolmen viikon välein on aivan liian harvoin. Jos parisuhdeväkivallan uhri ei saa tarvitsemaansa apua ajoissa, hänen ongelmansa kasaantuvat ja monimutkaistuvat. Jatkossa ongelmien ratkaiseminen on entistä työläämpää. (Laitinen 2004, 286–287.)

Silloin kun ihmisen perusturvallisuudessa on puutteita, kuten väkivaltaisessa parisuh-
teessa eläessä tai juuri erottua, on varmistettava sellainen aineellinen ja muu sosiaalinen
tuki, joka on tarpeen fyysisesti turvallisen ja inhimillisen elämän turvaamiseksi. Se, miten
tämä toteutetaan, riippuu asiakkaan elämäntilanteesta. Tämä voidaan toteuttaa esimer-
kiksi tukemalla asunnon tai lasten hoitopaikan järjestämisessä, helpottamalla arkielämän
sujumista sekä varmistamalla taloudelliset sosiaaliturvaetuudet ja tarpeelliset sosiaalipal-
velut. Rahalla ei voida poistaa sosiaalisia vaikeuksia, mutta aineellisen tilanteen parane-
minen voi välillisesti helpottaa myös sosiaalista tilannetta. (Kananaja & Lähteinen &
Marjamäki 2011, 134.)

Minimissään selviytyminen tarkoittaa, että on hengissä ja elää elämäänsä eteenpäin. Par-
haimmillaan se tarkoittaa sitä, että voi työstää traumansa niin, että muistojen eri elementit
tulevat käsitellyiksi niin, että eri puolet tulevat liitettyiksi yhteen ja syntyy uusi narratiivi
osaksi trauman kokijan elämänkerrallista muistia. Kokemuksiin liittyvät muistot eivät
enää hallitse omaa elämää, vaan ne on prosessoitu tahdonalaisesti hallittavaan muotoon.
Muistoihin palaaminen ei ole enää ylivoimaisen tuskallista. Tähän pääseminen edellyttää
monia asioita. Se edellyttää sitä, että uhrilla on ollut mahdollista käydä läpi kehon tunte-
muksiin tekohetkellä liittyvät muistot läpi yhä uudelleen ja uudelleen turvallisessa ympä-
ristössä luotettavan ihmisen kanssa. Vähä vähältä kokemukset voi nähdä kokonaisuutena,
jota voi työstää hallittavampaan muotoon. Uhrilla tulee olla mahdollisuus kohdata ja työs-
tää tapahtuneeseen liittyvät tunteet muun muassa kauhu, häpeä, syyllisyys ja suru. Työs-
täessään kokemuksiaan uhrin on mahdollista pohtia tapahtuneen merkitystä uudessa va-
lossa. Hänellä on mahdollista arvioida miten kokemukset ovat vaikuttaneet hänen käsi-
tykseensä itsestään sekä muista ihmisistä ja maailmasta ja näin ollen myös muuttaa näitä
käsityksiään vastaamaan paremmin kaikkea sitä muutakin kokemusta, jota hänellä on.
(Raijas 2003, 41–44.)

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Parisuhdeväkivallalle on tyypillistä toistuvuus ja jatkuvuus, ajan kuluessa se tihenee ja raaistuu. Seurauksena on pelko, häpeä, valtasuhteiden lukkiutuminen sekä luottamuksen menettäminen niin parisuhteessa kuin yleisemminkin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Parisuhdeväkivalta aiheuttaa väkivallan kohteelle aina inhimillistä kärsimystä, tämän lisäksi se voi aiheuttaa myös fyysisiä vammoja ja taloudellisia menetyksiä. Väkivaltaisesta parisuhteesta irtautuminen on henkisesti raskasta ja aiheuttaa myös vaaraa väkivallan kohteelle.

Seksuaalinen väkivalta on yksi väkivallan muoto väkivaltaisessa parisuhteessa. Seksuaaliseen väkivaltaan liittyy aina myös henkinen ja emotionaalinen väkivalta, se kietoutuu monenlaiseen väkivaltaan parisuhteessa. Oman puolison tekemä seksuaalinen väkivalta haavoittaa syvältä. On tärkeää tuoda tietoa parisuhdeväkivallasta, jotta niin uhrit, läheiset kuin ammattilaisetkin tunnistaisivat ilmiön paremmin. Parisuhdeväkivallasta ja erityisesti seksuaalisesta väkivallasta puhutaan harvoin läheisille, koska väkivalta halutaan salata eikä läheisiä haluta kuormittaa tai altistaa mahdolliselle väkivallalle tai sen uhalle. Läheiset eivät useinkaan tiedä, että parisuhteessa on väkivaltaa.

Oma sosiaalinen verkosto parantaa ihmisen henkilökohtaista hyvinvointia ja elämänlaatua. Sosiaalisen verkoston merkitys korostuu erityisesti kriisitilanteissa, jolloin omat voimavarat ovat vähissä ja äärimmilleen käytössä. Epävirallinen sosiaalinen tuki on tärkeää arjessa selviytymisen kannalta. Moni parisuhdeväkivaltaa kohdannut tukeutuu läheistensä apuun akuuteissa tilanteissa esimerkiksi majoittumalla heidän luo hetkellisesti. Myös henkisen ja empaattisen tuen kannalta lähiverkosto on tärkeässä asemassa. Väkivallan kokemuksista puhuminen lievittää yksinäisyyttä ja auttaa ottamaan kontaktia myös ulkopuolisiin ihmisiin. Kun väkivallasta tietää joku perheen ulkopuolinen ihminen on salaisuus murrettu ja apua on helpompi hakea tarvittaessa, on ihminen, joka tietää vaikeasta elämäntilanteesta. Parisuhdeväkivallan seurauksena uhin oma epävirallinen sosiaalinen verkosto on usein kuitenkin hyvin kapeutunut ja vähäistä. Monesti on myös niin, että lähiverkostolta ei saa odottamaansa tukea ja ymmärrystä ratkaisuille. Mitä vähemmän henkilöllä on sosiaalista tukea läheisverkostossaan, sitä merkittävämmäksi muodostuu palvelujärjestelmän tuki hänelle. Mikäli nainen ei saa tukea ja apua lähiverkostoltaan eikä tule kuulluksi palvelujärjestelmän taholta, hän jää yksin. Hänellä ei tällöin ole mahdollisuutta käydä vuoropuhelua kenenkään kanssa. Tämän seurauksena yksinäisyys ja inhimillinen kärsimys kasvavat ja elämänhallinta heikkenee.

Aineistoni naisen esittämä kysymys *Miksi kukaan ei nähnyt?* on erittäin oleellinen ja keskeinen kysymys sosiaalisen tuen merkitystä pohdittaessa. Väkivaltaisessa elämäntilanteessa elävä nainen toivoo ja odottaa, että joku läheisistä tai verkostossa olevista ammattilaisista tunnistaisi ja ottaisi väkivallan puheeksi, puuttuisi tilanteeseen. Parisuhdeväkivallan problematiikasta johtuen, emme voi odottaa ja olettaa että uhri ottaa väkivallan puheeksi. Pelko, syyllisyys ja häpeä estävät avun hakemisen, häpeällä on vaientava voima. Niin läheisten kun ammattilaistenkin tulee ottaa asia puheeksi ja kysyä myös seksuaalisesta väkivallasta, mikäli nousee huoli tai epäily parisuhdeväkivallasta. Tällöin uhrilla on mahdollisuus kertoa vaikeasta elämäntilanteestaan ja tulla autetuksi. Uhrin väkivallan puheeksi otto edellyttää luottamuksen ja välittämisen ilmapiiriä, joka muodostuu läheisessä suhteessa ajan kanssa. Kohtaaminen ja kuulluksi tuleminen antavat uhrille välittämisen tunteen, hänet otetaan todesta. Kuulluksi tuleminen poistaa yksinäisyyttä ja rauhoittaa.

Parisuhdeväkivallan uhri tarvitsee toista tai toisia ihmisiä tullakseen kuulluksi ja kokeakseen itsensä arvostetuksi. Hän tarvitsee luotettavan, empaattisen ihmisen pystyäkseen käsittelemään kokemaansa väkivaltaa, pukeakseen sanoiksi kokemuksensa ja siihen liittyvät tunteensa. Luottamus on oleellinen tekijä, se auttaa uhria ilmaisemaan paremmin ja avoimemmin vaikeita asioita. Luottamuksellisessa suhteessa kontaktit merkityksellistyvät. Sosiaalinen tuki toteutuu parhaiten yksilön itselle merkityksellisten ihmisten tuesta, he voivat olla läheisiä ihmisiä tai ammattiauttajia. Puhumisella ja kuulluksi tulemisella on tärkeä merkitys väkivallasta ja väkivaltaisesta suhteesta selviytymisessä. Usein väkivaltakokemusten työstämiseen tarvitaan pitkäkestoinen ja luotettava terapiasuhte ja voi olla haasteellista löytää sopiva terapeutti ja hoitomuoto.

Sosiaalinen tuki auttaa parisuhdeväkivallan uhria selviämään arjessa, ymmärtämään parisuhdeväkivaltaproblematiikkaa, jäsentämään asioita ja tunteita sekä auttaa etsimään tapoja, joilla hän saisi ainakin osa-alueita elämästään hallintaansa. Sosiaalisen tuen tavoitteena on väkivallan vähentyminen sekä väkivallan aiheuttamien haittojen minimointi. Sosiaalinen tuki pyrkii turvaamaan yksilön hyvinvointia ja luomaan edellytyksiä elämänhallinnan autonomisuudelle. Sosiaalinen tuki on tärkeä parisuhdeväkivallan uhrin identiteetin muodostumiselle ja uudelleen rakentamiselle sekä kriisitilanteesta selviytymiselle. Sosiaalisen tuen mittaaminen on vaikeaa, koska se on subjektiivinen kokemus.

Aineistoni naisten tarinoissa nousi yhtenä keskeisenä asiana esille informatiivisen tuen tarve. Tiedon saamisella ja oikea-aikaisuudella on suuri merkitys. Jos ei ole tietoa auttavista tahoista, ei niiden piiriin osata hakeutua vaikka olisi halukkuutta ja kokisi tarvetta

ulkopuoliselle avulle. Naiset kokivat tarvitsevansa tietoa ja palveluihin ohjaamista. Tässä informatiivisessa tuessa läheisten verkosto on tärkeässä roolissa. Informatiivisen ja konkreettisen tuen merkitys korostuu esimerkiksi rikosilmoitus ja lähestymiskielloasioissa. Kaksi kolmasosaa lähestymiskiellon saaneista oli päässyt tavoitteeseen eli häiritsevät tai uhkaavat yhteydenotot suojattavaan olivat loppuneet lähestymiskiellon myötä. Asiakas tarvitsee tietoa ja tukea ratkaisuilleen, tämä tulee sosiaalisen tuen kautta. Tätä tietoa ja tukea voi antaa niin epävirallinen kuin virallinenkin verkosto.

Selviytyäkseen kokemastaan ja eheytyäkseen, uhri tarvitsee ammatti-ihmisen joka ymmärtää ilmiön ja jolle hän voi luottamuksella kertoa kokemuksensa. Uhri tarvitsee työntekijän, jolla on väkivaltaosaamista sekä palvelujärjestelmän tuntemus. Ihmisen, joka kertoo, että väkivalta ei ole hyväksyttyä ja vapauttaa omasta syyllisyyden ajatuksesta ja tukee uhria omissa ratkaisuissaan ja eheytymisessään. Selviytymisprosessi kestää uhrilla kauan, useita vuosia, ja hän tarvitsee monenlaista tukea eheytyäkseen.

Tärkeänä sosiaalisen tuen tarpeena niin aiemmissa tutkimuksissa kuin aineistoni naisten tarinoissa nousee esille psykososiaalisen eli henkisen, terapeutin ja emotionaalisen tuen tarve. Tällä tuella on suuri merkitys itsensä löytämiseen, joka voi olla parisuhdeväkivallan uhrin tärkein tavoite. Huolestuttavaa on, että yli puolet Ojurin (2004) tutkimuksen naisista oli kokenut jäävänsä vaille toimivaa ja tukevaa vuorovaikutusta auttamissuhteessaan. Tällöin naisen odotukset psykososiaalisesta tuesta eivät ole toteutuneet. Kun asiakas ei koe saavansa hakemaansa sosiaalista tukea auttajalta, hän helposti siirtyy hakemaan apua eri taholta. Tämä ei tue asiakkaan eheytymistä, hän joutuu kertomaan asiansa uudelleen aina eri ihmiselle, ja koska voimavarat ovat vähissä hän voi jättää hake-matta apua, koska kokee, ettei ole tullut ymmärretyksi auttamistapaamisessaan. Myös aineistoni naisten tarinoista nousi esille sama ilmiö.

Tutkimuksissa asiakkaiden kokemus on, että ymmärretyksi tuleminen ja toimiva virallinen psykososiaalinen tuki edellyttää työntekijältä inhimillistä, ymmärtävää suhdetta, asiakkaiden asioiden ottamista tosissaan sekä asiakkaan elämäntilanteen huomioimista kokonaisuutena. Sosiaalityön kentällä väkivaltatyö perustuu asiantuntijuuteen ja sosiaalityön viranomaisasemaan. Väkivaltatyö edellyttää erityisosaamista elämäntilanteiden spesifeissä kysymyksissä. Olennaista on asiakkaan yksilöllisen avun tarpeen tunnistaminen.

Parisuhdeterapia ei ole parisuhdeväkivallan oikea hoitomuoto vaan molemmat parisuhteen osapuolet tarvitsevat oman hoitosuhteen ja erilliset työntekijät. Toki myöhemmässä

vaiheessa voidaan kokoontua yhdessä keskustelemaan asioista, mutta päästäkseen asioiden työstämisessä eteenpäin ja rakentaakseen luottamuksen terapeuttiin uhri tarvitsee omat hoitokäynnit.

Seksuaalista väkivaltaa parisuhteessaan kohdannut tarvitsee usein pitkän hoitosuhteen asioiden työstämiseen. Miten tämä julkisella puolella toteutuu? Uskallan väittää, että eri asuinpaikasta ja kunnasta riippuen asiakkaat ovat eriarvoisessa asemassa palvelujen suhteen. Pienillä paikkakunnalla voi olla ainoastaan yksi tai muutama hoitaja mielensterveyspuolella. Valinnanvaraa ei siis välttämättä ole, jos ensimmäinen hoitaja/hoitosuhte ei tuota toivottua tulosta. Yksityisetkin vaihtoehdot voivat olla satojen kilometrien päässä ja kaikilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia käyttää yksityisiä terapiapalveluja. Vaatii siis suunnattoman paljon resursseja: aikaa, rahaa, sitoutumista ja voimavaroja asiakkaalta saada ammatillista tukea väkivaltakokemustensa käsittelyyn.

Työntekijällä on tärkeä merkitys väkivaltaisen elämäntilanteen puuttumiseen. Hänen on selkeästi otettava esille, että väkivalta on rikos, eikä väkivalta ole hyväksyttyä missään olosuhteissa. Tämä tieto vähentää myös väkivallan uhrin syyllisyyttä. Juridisella tuella on suuri merkitys väkivallan kierteen katkaisussa. Yhteiskunta osoittaa, että teot ovat väärä ja niistä rangaistaan. Usein tekijä ottaa opikseen, mutta ei aina. Vaikka parisuhteessa olisi tapahtunut vakaviakin seksuaalirikoksia, esimerkiksi raiskaus, ei uhri useinkaan tee niistä rikosilmoitusta. Parisuhdeväkivaltaan ja erityisesti seksuaaliseen väkivaltaan parisuhteessa liittyy voimakkaat häpeän ja syyllisyyden tunteet, jotka estävät uhria toimimasta. Väkivalta on tapahtunut kahden kesken yksityisessä tilassa ja uhri voi ajatella, että häntä ei uskota tai että näyttö ei riitä. Poliisin kotihälytystilanteissa tulisi aina väkivaltaa epäiltäessä ottaa puheeksi myös seksuaalinen väkivalta. Uhri ei välttämättä saa sanotuksi tapahtunutta, jos ei suoraan kysyä.

Viranomaiset voivat tehdä intervention ja sitä kautta avata mahdollisuuden kokemusten työstämiselle ja sosiaaliselle tuelle. Poliisin ja terveydenhuollon henkilökunnan asenteella ja toimintatavalla on merkitystä uhrin psykososiaalisen tuen piiriin siirtymisellä. He voivat ammatissaan ohjata uhria väkivaltaspesifin tuen piiriin. Suuri merkitys on sillä, miten ohjaaminen tapahtuu. Annetaanko kirjallista materiaalia, välitetäänkö yhteydenottopyyntö asiakkaalle esimerkiksi Rikosuhripäivystykseen vai jääkö ohjaus suulliseen muotoon. Suullinen ohjaus ja informaatio voi unohtua ja asiakkaalla ei välttämättä ole kykyä ja voimavaroja ottaa yhteyttä uuteen ihmiseen saadakseen apua ja tukea. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että asiakkaaseen päin oltaisiin yhteydessä, eli asiakkaan ensim-

mäisenä kohdannut työntekijä välittäisi yhteydenottopyynnön asiakkaaseen tukea järjestävälle työntekijälle. Oleellista ohjaamisessa on myös, että ammattihenkilöstö on tietoinen paikkakunnan ja lähiseudun palveluista väkivallan uhrille.

Väkivaltaspesifissä turvakotityössä naiset arvostivat fyysisen turvallisuuden tunnetta, tietoa väkivallasta sekä empaattista vuorovaikutusta. Luottamuksellinen suhde työntekijään turvakodissa ollessa voi kantaa myös jatkotyöskentelyssä. Väkivaltaa kohdanneiden naisten ammatillisesti ohjatut vertaisryhmät nimettiin merkittävimmäksi tueksi parisuhdeväkivallasta selviytymisessä. Näissä ryhmissä naiset saavat jakaa kokemuksiaan, tärkeää on se, että saa sanoa miten paha on olla. Näissä vertaistyhmissä kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen toteutui parhaalla mahdollisella tavalla ja häpeän sekä syyllisyyden tunteita voi hälventää puhumalla vaikeista asioista. Se, että kuulee muillakin olevan samanlaisia ongelmia lieventää ja jakaa kärsimystä. Ammatillisesti ohjattuja vertaisryhmiä parisuhhteessa väkivaltaa kohdanneille naisille järjestetään säännöllisesti vain suurimmilla paikkakunnilla. Esimerkiksi Rovaniemellä toteutetaan keväällä 2016 edellä mainittu suljettu naistenryhmä, joka kokoontuu kymmenen kertaa. Edellisestä suljetusta vastaavasta vertaisryhmästä on aikaa jo useita vuosia. Kevään 2016 vertaisryhmään olisi ollut tulijoita huomattavasti enemmän kuin ryhmään voitiin ottaa, ryhmän koko on kuusi naista. Vertaisryhmässä käsitellään myös naisten kokemuksia seksuaalisesta väkivallasta.

Niin epävirallisella kuin virallisellakin tuella on merkitystä väkivallan läsnäolon havahutumiseen. Parisuhdeväkivalta ei ala äkillisesti, se alkaa pikkuhiljaa, tihenee ja raaistuu ajan myötä. Niin läheisten kuin ammatti-ihmistenkin tulee ottaa väkivalta puheeksi, mikäli epäilee parisuhdeväkivaltaa olevan. On uskallettava kysyä vaikeistakin asioista. Mikäli työntekijä kokee, että hänellä ei ole riittävää osaamista väkivallan puheeksi ottamiseen voi väkivallasta kysymistä myös harjoitella, kouluttaa itseä asiaan liittyen. Puheeksi ottamisen tulisi olla osa normaalia työkäytäntöä sosiaali- ja terveysalalla sekä poliiseilla. Väkivallasta kysyminen osoittaa huolenpitoa ja välittämistä. On tärkeää antaa läheiselle tai asiakkaalle tilaisuus avautua ja kertoa väkivallasta hänen niin halutessaan. Mikäli kokee, että ei ole valmiuksia keskustella asiasta tulee tarvittaessa saattaen ohjata asiakas ammatillisen väkivaltaspesifin avun piiriin, esimerkiksi Rikosuhripäivystykseen, kriisikeskukseen tai turvakodille. Isoilla paikkakunnilla väkivallan uhria auttavia tahoja voi olla paljon. On tärkeää, että työntekijä tietää, mitä eri palvelut pitävät sisällään, jotta hän pystyy arvioimaan mikä ja mitkä palvelut sopivat kenellekin.

Merkityksellisenä tekijänä uhrien selviytymisen ja elämän suunnan kannalta näyttäytyy läheisten ja ammattilaisverkoston väkivallan tunnistaminen ja puheeksi otto. Puheeksi

otto edellyttää väkivallan tunnistamista. Seksuaalisen väkivallan tunnistaminen ja tiedostaminen eivät ole helppoa uhrille, eikä välttämättä ammattilaisellekaan. On tärkeää, että parisuhdeväkivalta ja seksuaalinen väkivalta parisuhteessa nostetaan esille ja aiheista puhutaan julkisesti ja aiheeseen liittyviä koulutustilaisuuksia järjestetään niin sosiaali- ja terveydenhuollon opiskelijoille kuin eri ammateissa toimiville työntekijöille. Näin väkivallan ilmiötä tuodaan tietoisuuteen ja tiedon lisäämisen kautta myös parisuhdeväkivallan tunnistaminen ja puheeksi otto tulee luontevaksi työkäytännöksi. Väkivallan puheeksi otto ei saa jäädä uhrin itsensä vastuulle, tähän on tultava muutos. Jokaisella on oikeus turvalliseen elämään.

Irrottautuminen väkivaltaisesta parisuhteesta vaatii havahtumista ja kypsymistä, tukea ja apua ulkopuolisilta. Tuki on tärkeää myös silloin, kun henkilö elää väkivaltaisessa parisuhteessa, se auttaa jaksamaan vaikeassa elämäntilanteessa. Sosiaalinen tuki on tärkeä voimavara kriisitilanteessa selviytymiselle sekä muutoksen tekemisessä ja usein myös uudessa elämäntilanteessa. Parisuhdeväkivallan uhri tarvitsee tukea elämäntodellisuuden ja –tilanteen muuttamiseen. Sosiaalinen tuki liittyy elämäntilanteiden muutoksen mahdollisuuteen ja kykyyn tehdä itseään ja läheisiään koskevia ratkaisuja. Sosiaalinen tuki ilmenee vuorovaikutussuhteissa, toisten auttamisena, se lisää hyvinvointia ja voimavaroja parisuhdeväkivallan uhrille sekä lievittää yksinäisyyttä. Oleellista on myös se, että saa tukea silloin kun sitä tarvitsee. Ikävä kyllä spesifien väkivaltapalveluiden, esimerkiksi turvakoti ja kriisipalvelut, suhteen asiakkaat ovat eriarvoisessa asemassa riippuen asuinpaikkakunnastaan.

On hyvä, että naisiin kohdistuvaan parisuhdeväkivaltaan on havahduttu ja väkivallan uhrin asemaa pyritään parantamaan erilaisilla kansallisilla toimenpideohjelmilla. Paljon on vielä tehtävää ja resursseja saatava lisää, jotta parisuhdeväkivallan uhri tavoittaisi olennaiset, väkivaltaspesifit palvelut, ja jotta palvelut olisivat saatavilla edes kohtuullisen välimatkan päässä. Tärkeää on myös meidän jokaisen oma asenne, se, miten kohtaamme väkivallan uhrin työssämme tai läheisenä? Toivottavasti tässä kohtaamisessa asiakkaat/läheiset saavat kokemuksen toimivasta ja tukevasta vuorovaikutuksesta auttamis- ja tukisuhteessaan. Vastuu väkivallasta kuuluu meille kaikille.

Pro gradu tutkimus on kulkenut prosessina mielessäni noin puolentoista vuoden ajan. Tutkimuksen tekeminen on ollut välillä aktiivisempaa ja ajoittain olen tietoisesti siirtänyt tutkimuksen teon syrjään siirtyäkseni sen pariin uusin ajatuksin siihen hetken etäisyyttä otettuani. Tällainen prosessinomainen työskentelytapa tutkimus- ja kirjoittamistyöhön sopii minulle. On ollut myös aikoja, jolloin läheiseni on tarvinnut elämäntilanteestaan

johtuen enemmän tukeani, ja olen priorisoinut asiat, jättäen tutkimuksen teon syrjään. Olen mielessäni pohtinut sosiaalisen tuen merkitystä myös omassa elämässäni vakavasti sairastuneen isäni näkökulmasta tämän tutkimusaiheeni herättämänä. Tämä tutkimusprosessi on ollut antoisa ja tuonut mukanaan useita onnistumisen ja oivaltamisen hetkiä, mutta en voi kieltää etteikö se olisi ollut ajoittain myös rankka. Perhe-elämän, isän tukeminen hänen vakavasti sairastuttuaan, työn ja opiskelun yhdistäminen ovat ajoittain aiheuttaneet riittämättömyyden tunnetta. Nyt jälkeenpäin ajateltuna olisi ollut hyvä järjestää syyslukukaudelle 2015 parin kuukauden opintovapaa, jolloin olisin keskittynyt tutkimuksen loppuun saattamiseen.

Tutkimuksen alku vaiheessa mietin, tuleeko liian raskaaksi perehtyä tutkimuksessa parisuhdeväkivaltaan, koska kohtaan sitä työssäni viikoittain. Nyt, tutkimuksen valmistuttua olen hyvilläni, että valitsin tämän teeman. Tutkimuksen tekeminen on syventänyt professionaalista osaamistani teemaan liittyen. Olen jo nyt hyödyntänyt tutkimusprosessiani ja tiedon karttumistani, muun muassa alkuvuodesta 2015 koulutin Rikosuhripäivystyksen Lapin alueen tukihenkilöitä aiheena sosiaalisen tuen merkitys parisuhdeväkivallan uhrille. Helmikuussa 2016 olen aloittanut ammatillisesti ohjatun vertaistukiryhmän toisena ryhmän vetäjänä Rovaniemellä alkaneessa parisuhteessa väkivaltaa kohdanneiden naisten suljetussa ryhmässä. Minulla on myös herännyt kiinnostus seksuaalista väkivaltaa kohdanneiden naisten vertaistukiryhmän aloittamisesta. Perehtymällä parisuhdeväkivallan ja seksuaalisen väkivallan aikaisempiin tutkimuksiin sekä analysoimalla aineistoni naisten tarinoita olen syventänyt tietoani ja ymmärrystäni teemaan liittyen. Myös herkkyys seksuaalista väkivaltaa kohdanneiden naisten kohtaamiseen on syventynyt entisestään, kiitos aineistoni naisten tarinoiden ja tämän tutkimusprosessin. Se, että olen pitkään tehnyt töitä väkivaltaa kohdanneiden asiakkaiden kanssa, on auttanut minua suhtautumaan raskaaseen ja vaativaan teemaan ammatillisesti. Näen tärkeänä viedä omassa työssäni eteenpäin tietoa seksuaalisesta väkivallasta parisuhteessa sekä väkivallan puheeksi ottamisen merkityksestä uhrille. Käyn usein kertomassa Rikosuhripäivystyksen toiminnasta niin opiskelijoille kuin eri työyhteisöille. Näissä yhteyksissä on hyvä tilaisuus tuoda esille väkivallan tunnistamisen ja puheeksi oton merkitys uhrille.

Jatkotutkimuksen aiheena kiinnostukseni heräsi parisuhteessa raiskatun naisen selviytymiseen väkivaltaisesta parisuhteesta. Aihe on tabu, se olisi hyvä tuoda esille ja saada aiheeseen tutkimuksella uutta tietoa. Toisena tutkimusajatuksena heräsi kysymys, onko sosiaalityöntekijällä valmiudet kohdata parisuhdeväkivaltaa ja seksuaalista väkivaltaa pari-

suhteessa kokenut asiakas aikuissosiaalityössä? Tutkimus olisi sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Monesti yhteydenoton syy sosiaalityöntekijään on jokin muu kuin väkivalta. Samassa tutkimuksessa voisi kartoittaa myös koulutuksen tarvetta parisuhdeväkivallan ilmiöön, asiakkaan kohtaamiseen ja väkivallan puheeksiottoon liittyen.

Lähteet

- Alasuutari, Pertti 2001: Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Astikainen, Anne & Hokkanen, Liisa 2001: Voimia omaishoitajan työhön. Hyvinvoinnin tukiverkoston julkaisuja. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Kirjapaino. Öhrling Ky. Tampere.
- Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto 2007: Tutkijan arkipäivän etiikka. Vastapaino. Tampere.
- Compton, Beulah & Galaway, Burt & Cournoyer; Barry 2005: Social Work Process. 7. uudistettu painos. Tomson Brooks/Cole. Belmont.
- Ensi- ja turvakotienliitto 2015: nettisivut. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/>. Viitattu 27.3.2015.
- Erkkilä, Raija 2011: Narratiivinen kokemuksen tutkimus: koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. 4. painos. Juvenes Print. Tampere. 195–226.
- Eskola, Jari 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 179-203.
- Ewalds, Helena (toim.) 2005: Kenelle lyönnit kuuluvat? Kuntaopas pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön. Yliopistopaino. Helsinki.
- Fagerlund, Monica 2015: Poliisin puuttuminen perheväkivaltaan Suomessa ja Skotlannissa. HAASTE 3/2015 . Asiantuntevasti rikosentorjunnasta ja kriminaalipolitiikasta. Oikeusministeriö. 30-31.
- Goodson, I. F 1995: The story so far: personal knowledge and the political. Teoksessa J. A. Hatch & R. Wisniewsky (Eds.) Life history and narrative. London: Falmer Press, 89–98.
- Heikkinen, Hannu L. T. 2010: Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. painos. PS-kustannus, Jyväskylä. 143–158.
- Heiskanen, Markku 2006: Miesten naisille tekemän väkivallan kokonaiskuva ja kehitys. Teoksessa: Piispa, Minna & Heiskanen, Markku & Kääriäinen, Juha & Siren, Reino. Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225 ja Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUN1. Publication series No.51 Helsinki.
- Honkatukia, Päivi 2011: Uhrit rikosprosessissa. Haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 252. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Hokkanen, Liisa 2003: Vapaaehtoinen ja vertainen auttaminen. Teoksessa: Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli: Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. PS-kustannus, Juva. 254-274.
- Hurtig, Johanna 2013: Taivaan taimet. Uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta. Hansaprint Oy, Vantaa.
- Husso, Maritta 2003: Parisuhdeväkivalta Lyötyjen aika ja tila. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Husso, Maritta & Virkki, Tuija 2008: Sukupuolittunut luottamus ja väkivalta parisuhhteissa. Teoksessa Sevón, Eija & Notko, Marianne: Perhesuhteet puntarissa. Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä. Tammer Paino, Tampere. 259–273.
- Hänninen, Vilma 2003: Sisäinen tarina, elämä ja muutos. 8. painos. Tampereen yliopistopaino Oy. Tampere.

- Hänninen, Vilma 2010: Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 160–178.
- Jokinen, Brita 2007: Kiusaaja keskellämme. Kokemuksia ja selviytymistarinoita vaikeasta ihmissuhteesta. WS Bookwell Oy. Juva.
- Juhila, Kirsi 2006: Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina, sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Vastapaino, Tampere. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Kaasila, Raimo 2008: Eri lähestymistapojen integroiminen narratiivisessa analyysissä. Teoksessa Kaasila, Raimo & Rajala, Raimo & Nurmi, Kari E. (toim.) Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Juvenes Print, Tampere. 41–67.
- Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo 2011: Sosiaalityön käsikirja. Tallinna Raamatutrukikoda. Tallinna.
- Keskinen, Suvi 2005: Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Cityoffset Oy. Tampere.
- Keskinen Suvi 2008: Näkyvissä ja näkymättömissä. Teoksessa Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.) Paljastettu intiimi: Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka. Juvenes Print. Tampere.
- Keskinen Suvi 2010: Sukupuolistunut väkivalta. Teoksessa Saresma, Tuija & Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Vastapaino. Tampere. 243–254.
- Kinnunen, Petri 1999 Sosiaalinen tuki ja kolmas sektori. Teoksessa Hokkanen, Liisa & Kinnunen, Petri & Siisiäinen, Martti (toim.) Haastava kolmas sektori. Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 102–114.
- Kiviniemi, Kari 2010: Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 70–85.
- Kröger, Teppo 2004: Sosiaalipalvelujen tutkimus ja sosiaalityö. Janus, 12, 2, 200–216.
- Kumpusalo, Esko 1991: Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Sosiaali- ja terveyshallitus raportteja 8/1991. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Kääriäinen, Juha 2006: Väkivalta ja apuun turvautuminen. Teoksessa Piispa, Minna & Heiskanen, Markku & Kääriäinen, Juha & Siren, Reino (2006) Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 103–121.
- Laitinen, Merja 2004. Häväistyt ruumiit, rikotut mielet. Tutkimus lapsina läheissuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä. Vastapaino. Tampere.
- Laitinen, Merja & Uusitalo, Tuula 2007: Sensitiivisen haastattelututkimuksen eettiset haasteet. Janus 17 (4), 316–332.
- Laitinen, Merja & Uusitalo, Tuula 2008: Narratiivinen lähestymistapa traumaattisten elämäntapahtumien tutkimisessa. Teoksessa Kaasila, Raimo & Rajala, Raimo & Nurmi, Kari E. Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Juvenes Print, Tampere. 106–151.
- Laitinen, Merja 2011: Naiseuden narratiivit. Teoksessa: Teoksessa Hannus, Riitta & Mehtola, Sirkku & Natunen, Luru & Ojuri, Auli (toim.). Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna. 37–50.
- Laki lähestymiskiellosta 1998. 898/4.12.1998.
- Laki lähestymiskiellosta annetun lain muuttamisesta 2004. 711/30.7.2004.
- Lindqvist, Raija 2009: Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä. Jyväskylä University Printing House. Jyväskylä.

- Marttala, Pia 2011: Parisuhdeväkivallan monet muodot. Teoksessa Hannus, Riitta & Mehtola, Sirkku & Natunen, Luru & Ojuri, Auli (toim.). Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna. 37–50.
- Mehtola, Sirkku 2006: Verkostot auttamisen tukena. Teoksessa: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Karisto Oy:n kirjapaino. Hämeenlinna.
- Metsämuuronen, Jari 2009: Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 4. laitos. International Methelp. Helsinki.
- Metteri, Anna & Haukka-Wacklin, Tuula 2004: Sosiaalinen tuki kuntoutuksen ytimessä. Teoksessa Karjalainen, Vappu & Vilkkumaa Ilpo (toim.) Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. STAKES Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi. 53–68.
- Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka 2010. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 46–69.
- Mäkinen, Olli 2007: Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi
- Niemi-Kiesiläinen, Johanna & Kainulainen, Heini 2006: Perheväkivalta ja lainsäädäntö. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Hämeenlinna.
- Nirhamo, Marika 2001: Naisen kanssa verkostoissa. Teoksessa: Hukasta kukkaan. Naisen tie väkivallasta selviytymiseen. (toim. Ojuri, Auli) Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 29. Helsinki. 123-139.
- Nyqvist, Leo 2001: Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 28. Painosalama Oy. Turku.
- Nyqvist, Leo 2008: Seksuaalinen väkivalta parisuhteessa. Teoksessa Näre, Sari & Ronkainen, Suvi. Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Juvenes Print. Tampere. 129–167.
- Oikarinen, Marjo 2008: Pelon ja toivon keinulaudalla. Parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten kerrotut kokemukset väkivallasta, selviytymisestä, avun hakemisesta ja saamisesta sekä identiteetin etsinnästä. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampereen yliopisto.
- Ojanen, Eero 2011. Henki, hyvyys ja sosiaalinen. Teoksessa Kotiranta, Tuija & Niemi, Petteri & Haaki, Raili (toim.) Sosiaalisen toiminnan perusta. Raamatutrukikoda. Tallinna.
- Ojuri, Auli 2004: Väkivalta naisen elämän varjona –tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämänculusta ja selviytymisestä. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-20111131011>. Viitattu 2.11.2014.
- Ojuri, Auli 2006: Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Karisto Oy:n kirjapaino. Hämeenlinna
- Ojuri, Auli & Laitinen, Merja 2015: Turvakoti työnä. Selvitys Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten turvakotityön sisällöistä ja vaikutuksista. Ensi- ja turvakotien liitto ry. http://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/turvakoti_tyona/ Viitattu 27.2.2016.
- Pietarinen, Juhani & Launis, Veikko 2002: Etiikan luonne ja alueet. Teoksessa: Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Tammer-Paino. Tampere. 42–57.
- Pietarinen, Juhani 2002: Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa: Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Tammer-Paino. Tampere. 58-69.

- Piispa, Minna 2004: Väkipalta ja parisuhde. Nuorten naisten kokeman parisuhdeväkipallan määrittely surveytutkimuksessa. Yliopistopaino. Helsinki. <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sospo/vk/piispa/vakivalta.pdf> Viitattu 2.11.2014.
- Piispa, Minna 2011: Parisuhdeväkipallan todellisuus. Teoksessa Hannus, Riitta & Mehtola, Sirkku & Natunen, Luru & Ojuri, Auli (toim.). Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkipalta. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna. 15–36.
- Pohjola, Anneli 2003: Tutkijan eettiset sitoumukset. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.): Eettisesti kestävä sosiaalitytutkimus. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 47. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi. 53–67.
- Pohjola, Anneli 2010: Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.): Asiakkuus sosiaalityössä. Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä. Tallinna Raamatutrukikoda.
- Puusniekka, Anna & Eskola, Jari & Itäpuisto, Maritta & Launonen, Mirka & Rautsiala, Tarja 2003: Arka aihe = arka paikka? Teoksessa Eskola, Jari & Koski-Jännes, Anja & Lamminluoto, Eija & Saaranen, Anita & Saastamoinen, Mikkko & Valtanen, Katja (toim.) Tutkimusmenetelmällisiä reflektioita. Kuopion yliopisto, Kuopio University Press. Kuopio.
- Pösö, Tarja 2008: Kiistanalaiset perhesuhteet ja tutkimisen moraalit. Teoksessa Sevón, Eija & Notko, Marianne: Perhesuhteet puntarissa. Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä. Tammer Paino, Tampere. 93–107.
- Raijas, Riitta 2003: Seksuaalisen väkipallan trauma. Teoksessa Kaukonen, Martta (toim.) & Raijas, Riitta & Silver, Riitta & Valkama, Kristiina: Seksuaalinen väkipalta ja hyväksikäyttö. Selviytymiskertomuksia. PS-kustannus WS Bookwell Oy, Juva. 33–46.
- Rauhala, Pirkko-Liisa & Virokannas, Elina 2011: Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa: Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Bookwell Oy. Juva. 235–255.
- Raunio, Kyösti 1999: Positivismi ja ihmistiede. Sosiaalitytutkimuksen perustat ja käytännöt. Gaudeamus. Helsinki.
- Ricoeur, P 1991: Narrative identity. Teoksessa D. Wood (Ed.) On Paul Ricoeur: narrative and interpretation. Lontoo. Routledge
- Rikoksentorjunta 2013 <http://www.vakivalta.rikoksentorjunta.fi/fi/index/vakivallanehkaisyy/kansallisetohjelmat/naisiinkohdistuvanvakivallanvahentamisenohjelma.html> (Viitattu 20.4.2013)
- Rikoslaki 2016: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L20>. Viitattu 2.2.2016.
- Riski, Taina 2009 Naisiin kohdistuva väkipalta ja tasa-arvopolitiikka. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:50. Helsinki: Yliopistopaino. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112010/URN%3aNB%3aBN%3afe201504225007.pdf?sequence=1>. Viitattu 29.7.2015.
- Ronkainen, Suvi 2008: Intiimi loukkaus ja haavoittuvuus. Seksuaalinen väkipalta ja pornografisoivat narratiivit. Teoksessa Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.). Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkipallan dynamiikkaa. Juvenes Print. Tampere. 43–83.
- Silver, Riitta 2003: Oikeudellisia näkökohtia seksuaalirikoksiin. Teoksessa Kaukonen, Martta (toim.) & Raijas, Riitta & Silver, Riitta & Valkama, Kristiina: Seksuaalinen väkipalta ja hyväksikäyttö. Selviytymiskertomuksia. PS-kustannus WS Bookwell Oy, Juva. 23–32.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1522973. Viitattu 1.11.2014.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu laitos. Hansaprint Oy, Vantaa
- Törmä, Sinikka & Tuokkola, Kati & Hurtig, Johanna 2013 Lähisuhde ja perheväkipalta romaninaisten kokemana. Avuntarpeet yhteisössä ja palvelujärjestelmässä. Sosiaali- ja

- terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:33. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126171/RAP_2013_33_romani-naiset_vakivalta.pdf?sequence=1. Viitattu 30.9.2015.
- Vaattovaara, Virpi 2015: Narratiivinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen suuntauksen luennot. Lapin yliopisto 15.10.2015. Rovaniemi.
- Weber, Linda R. & Carter, Alison I 2003: The Social Construction of Trust. New York. Boston. Dordrecht, London, Moscow: Kluwer Academic.
- Åberg, Leena-Kaisa 2015: Eduskunta käsittelee uhridirektiivin edellyttämiä lakimuutoksia. RIKU Rikosuhripäivystys. 3/2015, 19.

Liite

Kirjoituspyyntö parisuhteessa seksuaalista väkivaltaa kokeneille

Opiskelen Lapin yliopistossa sosiaalityötä ja teen pro gradu –tutkielmaa seksuaalisesta väkivallasta parisuhteessa. Aihe on tärkeä tutkimuskohde, koska parisuhdeväkivalta on sosiaalinen ja yhteiskunnallinen ilmiö ja seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa on tutkittu vähän. Tutkimukseni tavoitteena on saada tietoa millaista sosiaalista tukea seksuaalista parisuhdeväkivaltaa kokenut on saanut väkivaltaisessa elämäntilanteessaan sekä millaisia hänen kokemuksensa ovat saamastaan tuesta ja mikä merkitys tuella on hänelle ollut. Tutkimuksesta saatua tietoa voidaan hyödyntää väkivaltatyön työmenetelmien kehittämisessä sekä parisuhdeväkivallan uhria auttavissa tahoissa, esimerkiksi sosiaalityössä tai Rikosuhripäivystyksessä uhria tuettaessa.

Tutkimukseen voivat osallistua naiset, jotka ovat kokeneet seksuaalista väkivaltaa nykyisessä tai aiemmassa seurustelusuhteessaan, avo- tai avioliitossaan. Kokemasi seksuaalinen väkivalta voi olla mitä tahansa seksuaalisen uhan ilmapiiristä kaikkeen tahdonvastaiseen toimintaan kiristyksestä raiskaukseen. Voit osallistua tutkimukseen oli väkivaltaa tapahtunut yhden tai useamman kerran, useiden vuosien tai vuosikymmenten ajan. Kirjoittamalla oman tarinasi, voit tuoda tärkeää tutkimustietoa aiheesta.

Tavoitteenani on saada tutkimus valmiiksi vuoden 2015 loppuun mennessä. Halutessaan tutkimukseen osallistuvat saavat valmiin pro gradu tutkielman sähköisesti. Mikäli haluat valmiin tutkimuksen, ole ystävällinen ja ilmoita siitä lähettäessäsi kirjoituksesi.

Tutkimukseen osallistuminen:

Kirjoita vapaamuotoinen, kerronnallinen tarina kokemuksistasi. Sinulla on vapaus päättää mitä ja miten kerrot. Halutessasi voit havainnollistaa kokemuksiasi liittämällä mukaan piirustuksia tai esimerkiksi päiväkirjamerkintöjä. Alla on ohjeellisia kysymyksiä, jotka olen määritellyt auttamaan sinua kokemustesi kirjoittamisessa.

1. Minkälaisia kokemuksia sinulla on seksuaalisesta väkivallasta parisuhteessa?
2. Oletko saanut apua/tukea väkivaltatilanteesta tai sen jälkeen läheisiltä ja/tai ammatti-ihmisiltä? Jos olet niin kertoisitko keneltä ja millaista tukea?
3. Millaisena koit saamasi tuen? Miten saamasi tuki on vaikuttanut sinuun ja elämääsi?
4. Millaista tukea tai palvelumuotoa olet mahdollisesti jäänyt kaipaamaan läheisiltä tai ammatti-ihmisiltä väkivaltaisessa elämäntilanteessasi?

Lähetä vapaamuotoinen tarinasi sähköpostiini ssaukkon@ulapland.fi tai tutkimukseni ohjaajan osoitteeseen, viimeistään 10.3.2015. Käsittelen kaiken saamani materiaalin luottamuksellisesti ja anonymisti ja noudatan tutkimuksen tekemisen eettisiä periaatteita kaikissa tutkimukseni vaiheissa.

Tutkimuksen ohjaajan yhteystiedot: professori Merja Laitinen, Lapin yliopisto/ yhteiskuntatieteiden tiedekunta/ PL 122/ 96101 Rovaniemi, merja.laitinen@ulapland.fi

Annan mielelläni lisätietoja tutkimuksesta. Kiitos kiinnostuksestasi ja osallistumisestasi!

Terveisin Soile Saukkonen, Lapin yliopisto, ssaukkon@ulapland.fi